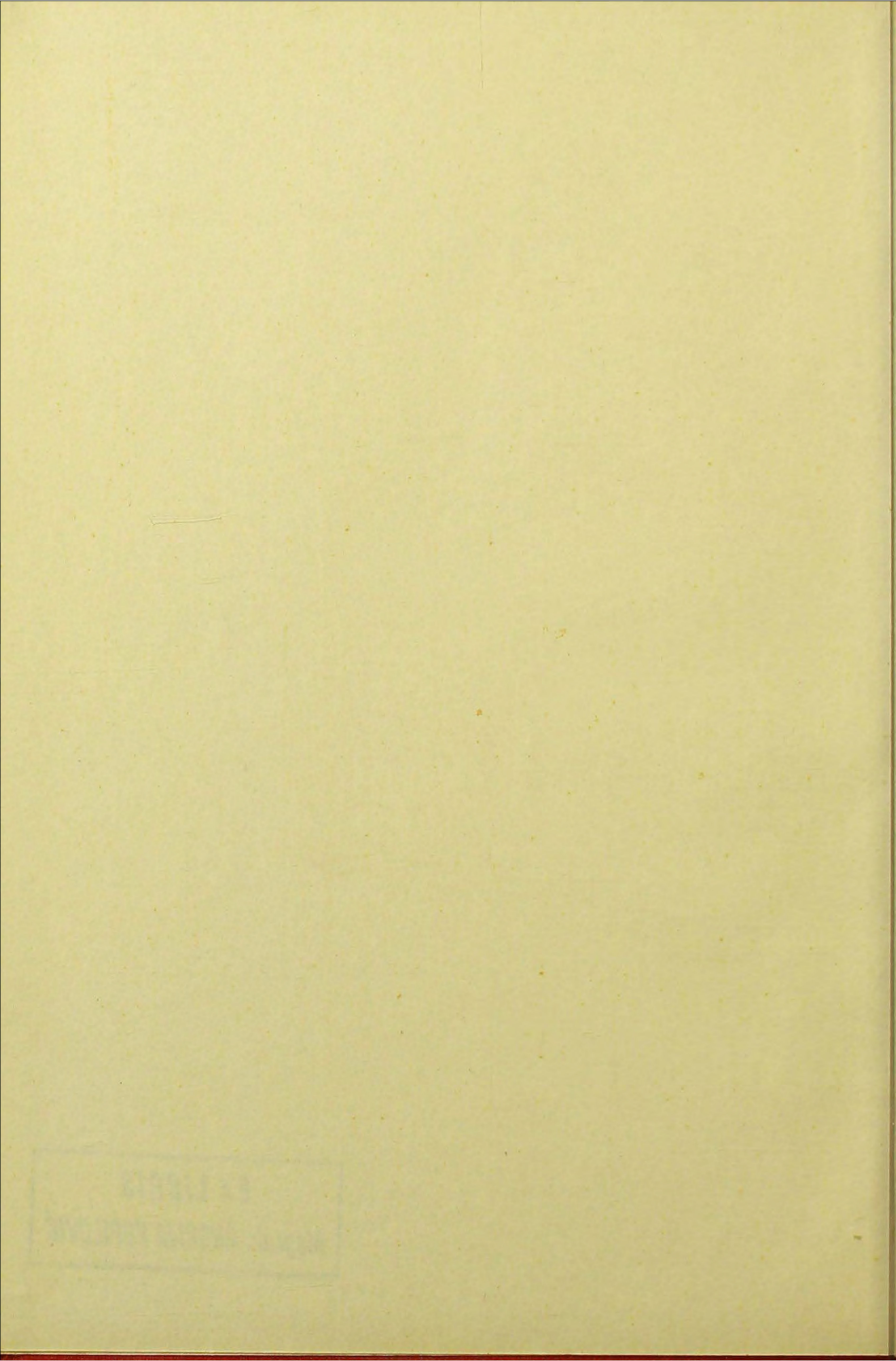

BALINT VUJKOV
ŠALJIVE HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE
(BUNJEVAČKE)

BIBLIOTEKA
RUKOVĚTI

Urednik
LAZAR MERKOVIĆ

RUKOVET
ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST
I DRUŠTVENA PITANJA

ŠALJIVE
HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE
(BUNJEVAČKE)

SAKUPIO I OBRADIO
BALINT VUJKOV

RUKOVET / SUBOTICA / 1958

zkhv.org.rs

OD ISTOG PISCA

CVIĆE I KAMEN — Bajka

Vlastita naklada, Subotica, 1936

BUNJEVAČKE NARODNE PRIPOVITKE

»Hrvatska Riječ«, Subotica, 1951

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (Bunjevačke)

»Bratstvo-Jedinstvo«, Novi Sad, 1953

BAJKA O MRAVLJEM CARU

»Minerva«, Subotica, 1953

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (Bunjevačke)

»Sloga«, Zagreb, 1957

Grafička oprema: IVAN I. TIKVICKI

BEČARI GROF RADA IJA

U ono vrime dok još nije bilo gvozdenog puta, krilatica i sto čuda, već više atova i pustarluka neg' orne zemlje, nasporilo se bečara da njim žandari i panduri nisu mogli stati u stopu. Ko će s njima izaći na kraj kad su to sve sami momci siromaci, kojima je tuga i nevolja dosadila, pa se ocikli ko gladan ker s lanca. Grofovske i barunske kaštele orobe, marvu i konje njim otmu iz atova, pa dile sirotinji. Svaki i' čuva i krili kad svaki bečar potribnom daje i dili.

Sveta i svitla gospoda u Pešti ne znadu šta će od brige! Al' gospocka glava ima kada, pa na kraju izmisli svaku vragoliju. I jedared niki grof Radaija javi kralju, da će on stamaniti bečare samo nek mu da odrišene ruke. I kralj pristane.

Da si sad vidio čuda i pokora. Za grofa Radaija nema zakona, što on skroji to je zakon i sveto pismo. Sidi on u Segedinu, pije 'ladno vino, a njegovi panduri čudo porađivadu na sve strane. Kažu da je na Tisi im'o mašinu što živog čovika samelje ko za divenicu — i samo mu meso istrese ribama. Ridak je živ čovik koji se vrati iz njegovi' šaka, a tog pitaj, kumi i priklinji da kaže šta je tamo, ne će jezikom priko zubiju, već samo odgovara:

— Idi do Radaija, pa ćeš viditi šta je tamo!

Zna se: u to vrime ni Radaijin pandur nije se baš im'o 'di počesati ako ga je do'vatila bečarska ruka, jel ako je živ i ost'o, al' su kožu svukli s njeg.

Stari ljudi su pripovidali, da je onda baš bio na glasu i jedan bunjevački bečar, koji je bio lip čobanski momak

kak'og majka ne rađa u svaki' sto godina. U njegov krv vruća, pa se ne tuče pištoljom već sabljom el' nadžakom. Skida glave Radaijinim pandurima, pa mu još poručiva:

— Da znaš ko je povrzom od Kraljevića Marka!

Sve je to bilo lipo dok je bilo, al' što burgija ni čivinjak ne će to novci probuše, pa i Radaija naš'o dušu koja se dala potkupiti. Sirotog bećara izdali na spavanju i dok se nije mašio sablje ruke su mu već bile u lancima. Panduri ga bacili na konja i doneli grofu Radaiju ko džak.

E, sad je Radaiji srce na mistu. Doček'o svog najvećeg nepretelja, pa sve siva očima.

— Sad ćeš bit' brez glave i to još od tvoje sablje!

On se priti, a bećar na to udario u smij da mu sve lanci zvone na rukama.

— Tebi je još do smija? — Radaija se sad samo razbisnio.

— Kako da mi nije?! — bećar njemu ko luckastom ditetu. — O, moj Radaija, ja sam baš lip al' tvoje ojerine nisam pušt'o ni da me pogledadu, već sam njim o'ma' skid'o glave s ramena, a ti me puštaš živog da te vidim ovako gadnog!

— Al' ne ćeš dugo, jel panduri već nose panj za tvoj vrat!

Radaija se priti, a bećar opet u smij i kaže:

— Pa i red je da ne živim više, kad sam to mor'o dočekati da tebe vidim, al' i dotle da uradim s tobom ono što se da sa svezanim rukama.

Radaija nije im'o kada ni da trepne — bećar mu je već pljunio u brkove. Radiji, za kojeg nema zakona! I još prid njegovim pandurima!

Šta će od bisa a još više od sramote, već i on pljune bećaru u lice.

— Eto, sad je svaki na svom računu! I da znaš: nema ti više glave na ramenu, al' ni za minut!

Radaija bisni, a bećar da pukne od smijanja.

— Prija neg pogineš, kaži bar šta se opet smiješ?! — Radaija mora pitati ako ne će da prisvisne od muke.

— A kako da se ne smijem, kad si toliko lud da misliš, da si mi se osvetio za brkove! O, moj Radaija, ja ću o'ma' zbaciti s mene ovu upljuvanu glavu, al' ti ćeš tvoju nositi i sramotiti se s njom doklegod si živ!

N E Ć E Ć E R E Z K E R O V A

Ljudi moji, virovali ne virovali, al' to je živa istina: bio niki gazda s priko tristotine lanaca zemlje, a kera ne drži neg sam laje oko salaša.

— Šta da kerovi pustoše tu skupu 'ranu kad ja ni tako ne možem spavati, a lajem da nema kera koji bi im'o glas ko ja.

Tako on plaši lopove iz noći u noć dok jedared nije umuk'o. Slugama je bilo sumno: šta je to s gazdom?

Jedan stari sluga uvreb'o priliku pa će ga načeti:

— Gazda, ne ćemo više lajati oko salaša?!

— Ajak, bilo pa prošlo — ne lajem ja više ni za živu glavu!

— Šta se dogodilo?!

— Samo da znaš! Naučio ja kerećiji jezik. Ni sitio se nisam kad, samo jednu noć čujem kako razgovaraju komšijski kerovi a ja sve razumim. Šta veliš na to?!

Sluga samo zinio:

— Pa?!

— Šta — pa?! Zamisli ti šta oni kažu za mene: lako se njemu dičiti i ponositi da ima najjači glas među nama, kad se zadana uvuče u gazdinu kožu i tamani najbolju 'ranu.

Sluga će opet:

— Pa šta onda?!

— Ma ne razumiš ni sad?! Oni misle, brate, da sam ja zapravo ker!

Sirotom slugi se otelo:

— Pa to misle i ljudi.

— Baš je mene briga za ljude, al' da ovi šugavi salašarski kerovi misle o najvećem gazdi da je običan ker, e to ne mož' podneti moj čovičanski obraz!

POPO KOSI — VRAG PROSI

Jedne godine risari ko da su se dogovorili, pa ne će po ranijem da kose iz jedanajestog, već iz desetog.

Gazde bi se protivili, al' ko se buni žito mu se kruni. Mora se popuštati kad su risari složni.

Ko kako 'oće, a popo se zainatio. Njegov risar je uvijek bio zvonar, pa mu je baš zato krivo što se njegov čovik uporožio s drugim risarima. Sam će kositi, još ne da veći ris.

I nije ost'o samo na ričima, već poranio pa za rose plete uža. Zasuk'o se popenda, al' dok sunce nije granilo inat mu mu se pop'o za vrat. Krste zdravo pucaju, pa se popo baš poč'o misliti kako se luckasto zauk'o, kad jedared evo zvonara s rukovetačicom.

Popi je sunce o'ma' lipče zasjalo, al' se ko bajage strašno naburio:

— Šta ćeš ti tu?!

— Ništa. Doš'o sam samo da javim šta je novo.

— Šta, bože — šta, vraže?!

— Baš to, da prid crkvenim vratima sidi vrag.

— Ta nemoj kazati! Baš vrag?! A šta radi tamo?!

— Šta bi drugo radio na crkveni' vrati' — prosi!!

— Ta nemoj kazati! Otkud vrag da prosi?!

— I ja sam ga to pit'o, a on lipo i kaže: kad je to doček'o, da popo kosi, šta jednom sirotom vragu mož' ostati, neg da prosi.

C I G I N A I S P O V I D

Proš'o cigo pecom — nigdi ništa ukrasti ni privariti.
U nevolji se sitio popini' zlatni' satiju.

Popo drima u ispovidaonici, lanac sa satima smije se na velikom trbuvu.

— Ti popo, praštaj grije, ja tvojim satima ne možem prostiti, — kaže cigo i tisne u ispovidaonicu.

— Ko je tebe natiro' u crkvu?! — popo će se čuditi.

— Gadan vrag kojeg zovu bać Nemam.

— Ni to još nisam čuo, da vrag koga tira meni, a još manje sam čuo za vruga takog imena, a ja baš ratujem protiv svi' vragova.

— Moj gospodine, sve vam to ne vridi baš ništa, ako ne ratujete protiv bać Nemam vruga. Ja jedino s njim ratujem, pa nemam ni života ni mira.

Šta će popo kad ne pozna tog opakog ciganskog vruga, već odma'ne:

— Dobro. Kaži šta si sagrišio.

Popo pripovida, cigo radi. Lipo skida sate i lanac s popinog trbuva, pa kaže:

— Kradem, gospodine, kradem.

— Baš te ciganski vrag bać Nemam posl'o, a opet te nije naučio. Ne kaže se to »kradem« već »ukr'o sam«.

Cigo dotle skinio sate i sad veli:

— Ukr'o sam, gospodine, ukr'o.

— A ne kažeš šta.

— Zlatne sate s lancom.

— Dobro. Vidim, da si pokoran, al' to nije dosta. Cigo, triba to vratiti.

— Evo vam gospodine.

— Nemoj meni davati, već onom od koga si ukr'o.

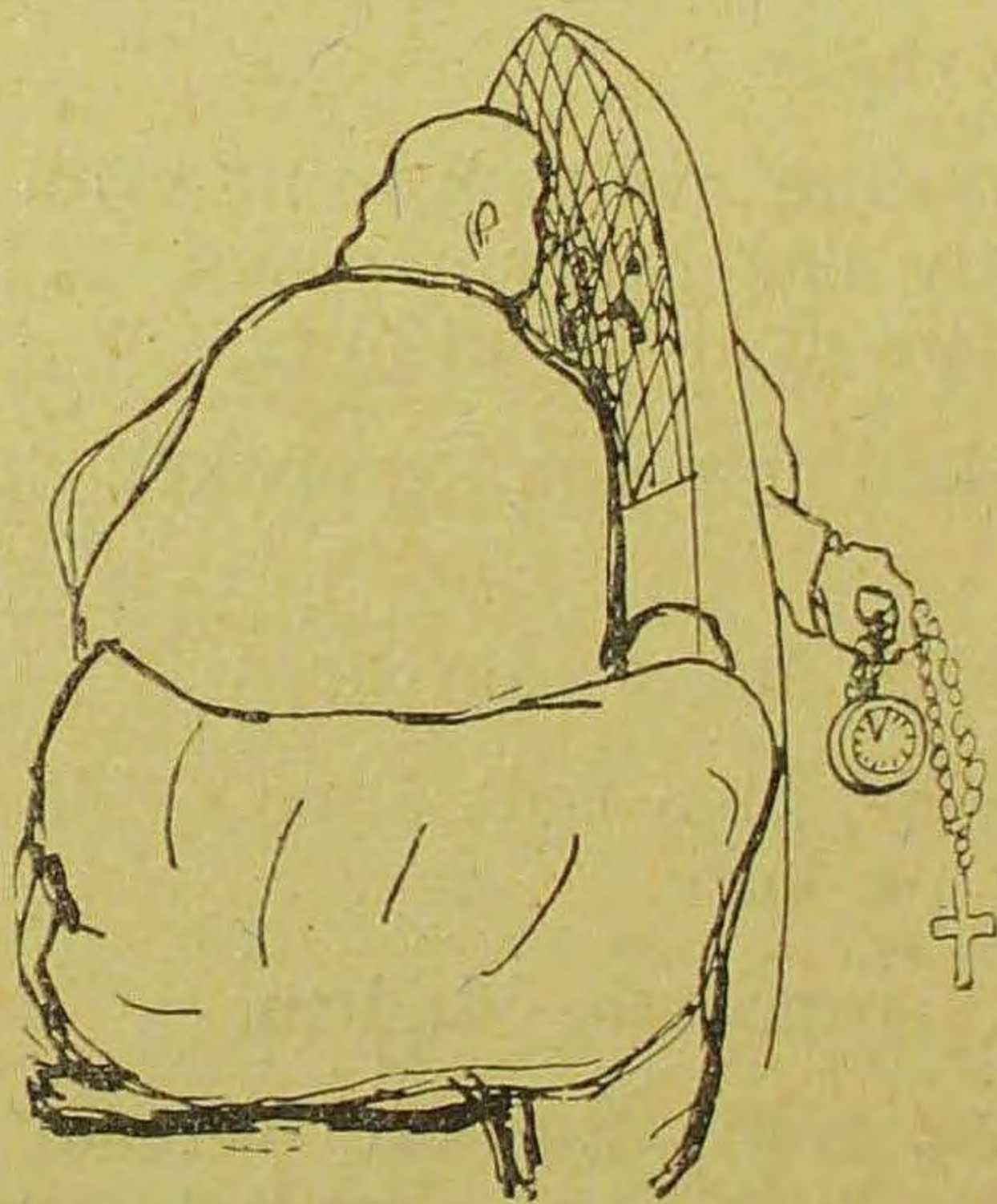
— Ja sam mu dav'o, a on ne će da primi.

— E, kad je taki magarac, ti mu onda nemoj više ni nuditi.

— Kad vi kažete, gospodine, baš ni ne ću.

— I kaži tom bać Nemam vragu, da te za ovake stvari ne šalje više meni.

— Kaz'o bi mu, al' njeg više nema čim ja imam u čergi komad kruva, — kaže cigo i ode veselo.

G A Z D I N O N E B O

Bio gazda lud za svojim dobrom.

— Kurjak je bog u šumi, čoban u čoporu, pandur na carskom drumu, a ja na mojoj zemlji! — kaže on svakom.

Njemu nemoj svraćati na salaš ako te nije zvao. Nek komšijski ker zabasa, nek tuđe živinče zastrani na njegovu zemlju — on o'ma' ubija. Čim vidi čovika da je sa staze zakoracio na njegovu njivu, on već trči s batinom:

— Znaš li ti po čijoj zemlji gaziš?! Šta misliš, može l' se to samo tako?!

Ljudi su ga se klonili, ko vele: ko će se natezati s ludom glavom.

Boguje on tako, pa na kraju nije im'o koga tirati sa zemlje, jel ga je živo čeljade obalazilo, a ljudi marvu čuvali da ne zastrani priko njegovog mrginja.

Nema koga tirati, al' on uvijek vreba i spava na oprezi, pa tako jedne zore ust'o i vidi da od ishoda sunca leti nika tica. Kuda će sirota, već udarila baš salašu, pa će priko njegovog dobra.

Njemu su samo taki zorni pivci i tribali. Zgrabio batinu i potrč prid nju:

— Stani, tico, sve ti tvoje na svitu, stani da te pitam: znaš li čijim ti to nebom letiš?!

D U Š U Z A D L A K A V E Ž A B E

Bio jedan teški bogataš, koji bi se propeo do neba, noktima iskop'o do pakla, samo da svaki dan ima više blaga. Nema kod njeg srca ni suze: s vola bi oder'o kožu, a s čovika i dvi, samo da mu zgrću bogatstvo.

Tako je to bilo dugo, dok se jedared nije privrnio ko perce na vitru. Udario pomor u kuću i za kratko vreme posaranjiv'o i ženu i dicu. Valjda su ga najedared stigle silne kletve. Taki je čovik: izmini se priko noći. I ovaj se najedared pod'o nevolji. Dao se u nemar i kako je dosad zgréo, latio se, pa dvared jače rasipa. Pije i prodaje, dok jedared nije dotir'o dotle, da ni sa sebe nije im'o šta prodati.

Kako nije znao stati u zgrćanju blaga, sad najedared nije znao stati u rasipanju. Nema ništa osim gole kože, a prodav'o bi, da mož' piti i bekrijati. Šta će, već se siti vraga. Načuo da se u toj i u toj šumi vrag pokaziva kad je jaka misečina i aloc! on u šumu.

Kad tamo, a vrag baš lupa tikve o panj. Pravi pravcati vrag.

Bogatašu drugi već ni nije ost'o, pa će se on o'ma' ispoviditi vragu. Onaj sluša ko da ne zna koji putovi vode gosta, pa će na kraju ko bajage zdravo lipo:

— Dobro si uradio, kad si doš'o do mene. Ja znam lika tvojoj nevolji.

Bogataš se obradov'o ko rođenom bratu, a ne vidi da se onaj smije u koziju bradu i samo lupa tikve o panj.

— Kaži, pa da te poštivam i u zvizde kujem više neg rođenog brata, — bogataš bi ga već ljubio u ruke, samo da u onog nije papak misto šake.

Vrag kaže:

— Ja novaca sad nemam, al' trgovati 'oću s tobom još i kako, samo kaži šta imaš na prodaj.

— Dušu — drugo baš ništa.

— Dobro, meni drugo ni ne treba.

Kaže onda, da trgovini nema hibe makar on novaca nema. A evo zašto: u toj i u toj kraljevini obolio kralj, pa mu nigdi lika dok tri noći ne prispava na uzgljanci pod kojom će biti dlakava žaba.

— E, vidiš, pobratime, makar novaca nemam, ti ćeš sa mnom natrgovati ko da sam ti zlatnu njivu poklonio. Kralj plaća svako blago za jednu dlakavu žabu, a ja ću tebi za tvoju dušu dati pun džak dlakavi' žaba.

Divani on ko da iz knjige štije, a bogataš se raduje i raduje, dok se najedared i u njegovoj glavi štogod štrećnilo ko da vrag nju lupa o panj misto tikava. Pomak'o se kaki crv u njegovoj glavi i najedared se dositi:

— Dobro, dobro, al' 'di ćeš ti naći dlakave žabe?!

— Dobro, dobro, a 'di ćeš ti naći dušu?!

Vrag se sad nasmij'o, da mu sve zubi ispadaju, pa kad je onda puk'o tikvama ovog po glavi sva šuma je zazvonila. I ode ves'o svojim putom, a ovaj nek se misli šta mu je od glave ostalo na ramenima.

ROĐENA BRAĆA — BOGATAŠ I PROSJAK

Dogodilo se i to u svitu. Umro otac, iza njega ostala dva sina: stariji, koji je već bio vridan kruv zaraditi, i mlađi, kojeg je još trebalo odranjivati. Iza oca ostala kućica, malo krpa i kućina — tamo-vamo pa ništa.

Stariji brat ne gleda račun, već na dušu. Zapreg'o se u pos'o, da mlađeg podigne na noge. Tako je i bilo, stariji od brata napravio čovika, al' je u to njegovo vrime već i prošlo.

Dva brata rođena, jedna mater i' nosila pod srcom, al' dvi ćudi. Kako se dokop'o života, mlađi bi se dilio. Traži račun od sveg što je iza oca ostalo.

Stariji je sad već vrimešan, zbog mlađeg se nije ni ženio, pa mu je žao da se rastaju i dile to malo sirotinje. Odgovara brata, al' onaj ne da sebi.

— Ako smo braća, kese nam nisu sestre.

Kraj svemu je bio, da su se podilili. Mlađi računa i dlaku u jajetu, pa kad se dioba završila, po njegovom računu je ispalo, da mu stariji brat još duguje jednu krajcaru.

— Sad baš nemam krajcaru sitnog, prvom prilikom ću ti platiti, — stariji se ne odbreca ni od te jedne krajcare.

— Dobro, samo nemoj zaboraviti dug, jel ja ne ću.

Podilili se i svaki pođe na svoju stranu. Mlađi udario u trgovinu i varanje. Za kratko vrime najbogatiji čovik

u selu. Stariji ni za mladosti nije bio za se, pa nije ni čudo što je pod starost spao na prosjački štap.

Svega dva brata, a jedan bogat da ni ne zna šta sve ima, drugi s puta mora pokupiti i onu ciglju na kojoj sidi prid crkveni' vrati'.

Stariji već godinama sidi prid crkvom i prosi, mladem svaki pravi puta kad ide u crkvu. Šepuri se bogataš pa ni bolje ne gleda, 'di bi svog brata prosijaka.

Tako je prolazilo vrime. Stariji nikad nije dosađiv'o bratu, nit mu se kadgod javio, dok mu se jedared nije jako stešćalo.

Bio velik god, pa niko ne prođe u crkvu da mu ne udili, samo rođeni brat-bogataš nadig'o nos ko da nebo bode.

— Alaj, brate rođeni, — prosijak će sad — ta i gorka sirotinja mi udili, samo ti mi nikad ništa ne daš.

— Ne dam?! A ona krajcara, koju mi duguješ od diobe očinstva, to tebi nije ništa?! Praštam ti tu krajcaru, eto ti od mene.

B O G O M O L J A C

Znate kako je to kod nas, kad gazda ostari i ostane udovac: salaš pripušta sinu, on dođe kući u varoš, pa šuška oko lule i zapečka.

E, al' ko će ga dvoriti?! Uzme kaku sirotu držeću babu, piše joj posli njegove smrti malo strije nad glavom, krušac i ogriv, pa ima vinčanu sluškinju.

I ona se zove žena, al' taka baba ne mož' zaboraviti da je u sirotinji i rođena i vik vikovala, a dida opet ne mož' izaći iz gazdačke kože.

E bio taki par čeljadi. Baba je sirotovala i napostila se dosta nad tuđom motikom, a dida je čitavog života gazdov'o i uvijek gled'o da mu rabadžija više zaradi neg što mu on plati. Pa i sad dida gleda, da što s tanjom i kraćom 'ranom izađe na kraj kad mu kogod radi u kući, a baba opet gleda da što bolje na'rani i napoji. Baba je još bila i otvorenog srca i slobodne riči, a dida niki straboga uplišnivljeni i ukiseljeni bogomoljac.

Tako kad užnaju el' večeraju pa ometu mrvice s astala dida se uvijek krsti i prikršća, pa uzda'ne:

— Nek bog da i onima, koji nemadu.

Baba se misli: vidi ti njega, ko ga ne pozna još bi pomislio, da je to podatan čovik.

Ona tako privrće u svojoj glavi, a dida kadgod napuni crivo:

— Nek bog da i onima, koji nemaju.

— Zašto bog, zašto vi, dida, ne bi dali kad ste toliko pobožni, i vazdan molite?! — baba jedared nije mogla oćutati.

— Vidi žene! A zašto bi' ja boga toliko molio, kad on još ni to ne bi učinio, da drugima dade misto mene?!

S T R A Š A N G A Z D I C A

Rič je o čovičku, koji je i za gazdu bio čudo. Velik gazda, mali čovik. Šaka duše, a pogan ko vrag.

Ima i među gazdama ljudi, još više opaki' ćudi, al' je ovaj bio tako nakrivo skrojen, da su ga se i gazde klonile.

O Đurđevu poređa nove sluge, drži njim pridiku ko da on kuje zakone i crkveni red. Straši i plaši — da ga ne vidiš, povirov'o bi da veće sile i dželata nema na svitu.

Jedared tako dig'o na noge nove sluge, pa štije brez knjige. Propinje se da je veći, naduvava se da je širi, a suče na gori ono malo brkova ko da će se po njima penjati u nebo.

— Kod mene mora biti tako i tako, el' nikako. Ko moj kriv troši nek samo proba da ne posluš, obisiću ga za jednu nogu! Jeste razumili?!

Ljudi samo trepću pa svaki misli u svojoj glavi, al' jedna gromorna momčina ne čeka, već skoči i zgrabi gazdicu za kožu', pa ga podigne ko ćupicu.

— A jesi l' ti razumio, da će meni i onda ostati još jedna slobodna noga, i da ću te i tako viseć' s tom slobodnom nogom tako kečiti tamo di se ovaki kečaju, da ćeš odletiti čak u oblake — ako te usput švrake ne požderu.

Č O B A N O V A D O B R A Ž E L J A

Jedan naš spaija im'o momka jedinka, a njegov čoban divojku jedinicu. Niko ne mož' sve imati. Spaija pliva u bogatstvu, al' mu je sin ružan i nakratko skrojene pameti. Čoban siroma', al' nema te lipote ko što je njegova jedinica.

Spaija gleda sina, gleda čobanovu ćer, pa misli: više vridi tak'a krasota neg sve blago svita. I biće što nije bilo: spaija će za sina isprositi sirotu divojku.

Gled'o spaija, sad gleda i čoban. Mislio spaija, sad misli i čoban. Bila bi prava grijota da tak'a lipota mora veniti nuz spaijskog sina.

— Svitli i milostivi gospodaru, nisu rođeni jedno za drugo. Moja ćer već ima suđenog.

— Valjda kak'og sirotog momka?!

— Sirota je i ona.

O, o, o, spaiji se to zlo ne dopada. Po njegovom mišlju je prava grijota, da tak'a žena ostane sirota, da vene na poslu i posnoj 'rani.

Hej livo, haj desno, spaija navaljiva, čoban se brani — nikako da pukne dlan o dlan.

Šta će spaija, već će sebe faliti a čobanovo stanje kудiti:

— Čov'če, da kažem, pretelju, jesi l' ti pametan, da od rođenog diteta odbijaš taku sriću?!

— Ne kažem ja ništa usuprot, al' šta se mož' kad ona već ima suđenog!

— Ma'ni suđenog i nesuđenog. Vidi, ti si čitavog života ko i drugi čergaš, a ja sa sinom u kaštelu. Ne samo za života, meni će i u grobu biti bolje. Tebe će baciti u kaku raku, a na grob će ti zapisati pusto ime el' baš ništa.

— Virujem, milostivni gospodaru!

— A ja ću i onda ležati u mojoj kapelici, i na grobu će mi zlatnim slovima pisati, da sam bio spaija!

Čoban se samo poklonio:

— Dao vam bog i to što prija!

M A G A R I C I N S I N

Znate kako je to u vrime vršitbe: prid drumskim mijanama uvijek kolija i svita.

Tako se skupio sabor svita u jednoj mijani na ras-kršću, pa tamo bio i jedan gazdica, koji ne bi mog'o slatko po'isti zologaj kruva, da tog dana nije zap'o el' spoznizio koga. Tamo bio i niki bać Bodo, čovik već vrimešan, koji je u mladosti služio kod gazdicinog oca. Svršen čovik, pa miran, a baš taki je bio i po ćudi: uradi svoj pos'o, popije svoju čašu i ne kaže ni muvi ni »tamo dalje«.

Svit se tu vrze, ulaze, piju, pripovidaju koji je koliko navro — svaki svojim poslom i po svojoj volji.

Naiđe u to čoban s čoporom, i šta je došlo magarici, da je stala baš ispid mijane i počela njakati ko luda.

Nek njače, da šta je magarica. Tako misli svaki pametan čovik, al' gazdica već đipa na noge i koga će načeti, već bivšeg slugu.

— Bać Bodo, ne čujete kako vas »žena« ruži?!

Udario on u smij, pa misli da će se svaki nasmejati, a siroma' bać Bodo da će se zbuniti. Nek misli, al' pametni ljudi ga samo pogledali popriko: šta će on načinjati svršenog čovika koji bi mu mog'o biti otac! A bać Bodo, onako potenane kaki je miran, kaže:

— Ne ruži ona mene, već se tuži na tebe.

— Valjda zato što sam vam tako zadod'o?!

Gazdica se samo smije, a bać Bodo samo polagacko:

— Bože sačuvaj! Tuži se na tebe ko i druga žena svom čoviku, pa mi kaže: »E, moj Bodo, kad ti više dice nisam rodila, nisam ti morala ni ovog jedinog sina. Eto, s prvim čovikom sam baš izrodila sedam sinova, al' svi su to čestiti magarci, jel njim je i otac to bio, a s tobom sam rodila svega ovog jednog, pa kad već nije udario na tebe, da bude čestit čovik, zašto nije bar čestit magarac?!

G A Z D A I P E Ć A R

Jedared pećar pravio peć na salašu nikog čudnog gazde, koji je živov'o sam ko remeta. Baš zato je pećara i pogodio, da radi o svom kruvu.

Pećar radi, a gazdu cilog dana ne vidi. Nest'o ko da se sakrio. Pećaru to nije smetalo dok s poslom nije bio gotov, al' onda će pogledati 'di je gazda.

Traži ga ovamo, traži ga onamo i jedared čuje da u komari kogod šmrca. Kad on tamo, a gazda sidi na stočiču, glavu spustio među kolina i plače ko malo dite.

— Zaboga, gazda, šta je tebi život tako gorak da ovake suze liješ?!

— Ej, lako ti divaniš, al' teško meni kukavcu kukavnom.

Pećar sad zna koliko je i znao, al' rič po rič i jedared će se gazda očitovati.

— Kako ne bi plak'o, kad sebi nisam mog'o zapoviditi i gledaj kak'u pustoš sam sebi naradio?

Prid njim somun kruva jedva načet i kožica od slanine, ta nije veća od zečije stope.

— Pa šta je to?! — pećaru se još ne otvaraju oči.

— Još pitaš šta je?! Račun'o sam da somun ne ću načeti bar do sutra, a slaninu da ne ću dirati bar dva dana, al' me od jutros napopala glad, pa mori i mori gore

neg da su muke Isukrstove. Do podne sam drž'o kojikako, a onda sam zaslipio i vidi koliki komad kruva i slanine sam opustošio! I ti još pitaš što lijem suze?!

Siroma' pećar — 'tio ne 'tio — mor'o se nasmijati.

— Gazda moj, pa ja svaki dan po'idem kruva i slanine i za triput više, samo nek mi ne zapne bolje šta za zub.

Da si onda vidio gazdu! Oči mu ispadaju od čuda.

— I nije ti žao potamaniti toliki krov i slaninu?!

— Zašto bi mi bilo žao?! To je zato stvoreno da se gladan čovik nasiti.

Gazda se sad samo latio, pa ga gleda i gleda ko da ga nikad nije vidio, i ko da ga se nikad ne će nagledati, dok jedared samo nije uzda'nio:

— O, ljudi ljucki, kaki si ti čovik, kak'a je majka tebe mogla roditi?!...

S P A I J A I K O M E N C I J A Š I

Bilo je i kod nas spaija. 'Dikoji je im'o atarove, da jednog nisi mogo objašiti za dan.

U jednog takog na majuru bilo komencijaša, ta pravo selance svita. Jedared naišla zdravo dobra godina za od-ranu i koji komencijaš je bio vridan i čuvaran, a im'o i malo temelja u živini i svinjama, dalo mu se da se malo potkoži i podmesi.

Spaija gleda, gleda, pa mu se ne dopada. Primeć'o je on priko ruke ljudi i ljudi, pa se naučio: spaiski sluga će se lakše oteti kad je sit. A to spaiji ne ide u račun. On voli ljude držati na uzdama.

On ima kada, pa začas i smislio šta će uraditi.

Iza majura bio dubok do', a u dolu piskovita gredica. S tri strane do', a naprama majuru ispod gredice dubok šanac. Priko šanca ćuprijica, pa se priko nje išlo na tu gredicu. Na njoj bio lip vinograd.

Saček'o da komencijaši prodadu što njim je bilo na pritek od odrane, pa kad njim je zazvečila koja krajcara u džepu, zgodio priliku i kaže jednom:

— Znaš ti šta sam ja naumio? Ne znam zašto, al' sam nikud izgubio volju od onog vinograda na gredici. Da ga uništim — šteta je. Da ga prodam — kome ću, kad je usrid srca mog atara? Da kako smišljam, nema drugog puta, već da ga prodam vama, mojim ljudima. Daću ga i ispod cine, samo da ga se kurtališem, a vi ćete se bar pomoći. Revenajte se, pa koji koliko mož' toliko će uzeti.

Svaki bi da bude gospodar na svom, a najviše to želi tuđ sluga, a još i cina mala, pa su se komencijaši lako u'vatili na taj med.

Spaija daje za pet forinti motiku, a ni gori vinograd ne možeš dobiti za dvostruku cinu. Komencijaši uzimaju: koji motiku, koji dvi, a 'dikoji napreg'o ugaćnjak, pa ne mari makar i puk'o, i uz'o i više motika.

Kupili, platili, zna svaki 'di je njegov komad, al' jedan poranio već drugi dan, da se sit nagleda svog vinogradića. Vidio je on njeg godinama, kad je i ostario na spaijinom majuru, al' drugo je to kad gledaš svoje.

Čovik poranio i ode šancu, pa će priko ćuprije na gredicu. 'Oće, samo kad bi bilo ćuprije. Nestala priko noći ko da su je vile odnele.

Ćuprijice nema, a s onu stranu šanca sidi spaijin subaša. Drima na velikoj batini, a priko kolina namistio pušku.

Kad nema ćuprijice onda triba skakati. 'Di će priskakati komencijaš već baš tamo di je bila ćuprijica, jel se ona meće di je šanac najuži.

Čovik priskočio, pa će svojem vinogradu. On 'oće, a subaša ne pušta.

— Kud bogdaš?

— U moj vinograd. 'Oću da vidim svoje dobro.

— To vidim, al' priko čijeg šanca si skočio? Ako je vinograd tvoj, šanac nije tvoj već spaijin.

— Pa šta onda?

— Šta?!... To, brate moj, — očitovaće se sad subaša zašto tu drima s tako lipom batinom i punom puškom — da spaija ne da priko svog onako zabadava. Ko priskoči priko šanca plaća pet forinti.

— Baš tako?!

— I nikako drugčije. Jedared si priskočio, plati pet forinti i idi, pa se sit nagledaj tvog vinograda.

Subaša se naslonio na batinu ko arkandel na sablju i čuva šanac baš ko onaj raj, i siroma' komencijaš vidi, da tu brez pet forinti nema prolaza. Malo se zamislio, a zdravo uzda'nio.

— No, 'oće biti pet forinti? — subaša će ga požurivati.

— Čekaj samo malo, — na to će komencijaš, pa se zauka i hop-cup! natrag priko jendeka.

— Zar ne ćeš u vinograd?!

— Kad bi bio lud, da još i tabane lupam tamo i natrag. Brate moj, kukavče kukavni, gori i od mene, ja sam kupio svega dvi motike po pet forinti. Skočio sam priko šanca tamo, skočio sam 'vamo, e na čast sad spaiji moj vinograd! Al' da još i tabane lupam do njega, to spaija ne će dočekati.

Komencijašima nije tribalo dugo pridičiti, da sva'te kako i' je spaija 'tio pomoći s tim vinogradom. Od nevolje došli, pa skaču priko šanca prid subašom. Ko koliko motika ima, toliko puta skače priko šanca. Ko je im'o motike s parom, taj se lako odužio, al' jedan kupio svega jednu motiku, pa kad je već skočio na onu stranu, onda se sitio svoje nevolje.

Ko što su svi dali sve novce spaiji za vinograd, dao je i on. Jedared skočio priko šanca i za dug od pet forinti ode motika vinograda, a šta će dati za skakanje pri povratku?

— Ženo, trči prodaj i uzgljancu ispod glave, pa skupi kako pet forinti i kupi još jednu motiku vinograda od spaije, da imam zašto skočiti natrag, jel ću drugčije ostati na gredici dok sam živ, — poviče on tako, da ga je spaija mor'o čuti u majuru.

R I Č S I R O T O G I B O G A T O G

Živio jedared čoban, koji je napasiv'o tuđe ovce. Bio je pravi siroma': tušta dice, a svog nigdi ništa. Otkud, otkud nije, to nije znao, samo se desilo, da je u njegovu rodbinu bogata. Kad je rodbina bogata onda je siroma' još teži kukavac.

Biće jedared svatovi, pa rodbina pozove i njegov. Običaj je da svaki nosi štogod u svatove. Šta će siroma' čoban kad nema ništa, pa tisne u čast prazni' rukiju.

Došla ponoć, mladence sveli na tavan, kako je to bio običaj, pa će se pripovidati. Taj adet je bio od starine, da svaki domaćina ispriповida štogod.

Šta će pripovidati siroma' čoban kad je u nevolji, već o njoj.

— Znao, braćo i rođaci, ne bi' ja doš'o prazne ruke u čast, da me mišovi nisu upropastili. Jesenas ja nakupio svakakog simenja, pa mislio uzeti malo zemlje i posijati da mi rodi svega. Kad došlo proliće, ja ću na tavan — a tamo čudo! Mislite da mišovi nisu po'ili sve to simenje?! Do posljednjeg zrna!

Pripovitku nije dobro ni završio, a bogati svatovei graknili ko vrane:

— A, to je laž! Prava pravcata laž!

Nema pravdanja. Niko ga ni ne sluša. Laž pa laž.

Prošlo zatim nekoliko godina. Da l' su ovce 'digod izvalile zakopano blago, da l' je čoban na srići spav'o el' se na njoj razbudio, to niko ne zna — dosta to, da se on

naglo obogatio ko niko njegov u rodbini. Što je prvo i najbolje — to je njegovo.

Desilo se, da će biti opet svatovi baš u toj kući u kojoj je svatkov'o prazni' rukiju. Koga će prvog zvati neg njega. Drugog kuma će tražiti samo ako on kaže, da ne želi biti kum.

— Ne želim.

Ne će biti kum, al' će doći u svatove. Doš'o na kolima kak'a niko nije vidio, a konji ne vuku već lete. Što je na njemu, ta samo se ne cakli i ne zlati, a drugo sve lipo, da oči stanu. Tako došo, a i sad prazni' rukiju.

U ponoć će se opet pripovidati. Sad ne čekaju ni da kum pripovida, ni druge važne glave, već će prvi čoban. 'Oće on. O čemu će, već opet o tom zašto je doš'o u svatove brez igdi ičega.

— Znate, braćo i rođaci, ne da prolitos ne bi im'o simena za sijanje, već me zdesila druga nevolja, pa mi nije ništa rodilo. Kad ne rodi, nema se šta poneti. Jesenas sluge poskidale s plugova ravnike, pa i' pobacali na tavan, da i' vrime ne bi nagrizzlo. Ljudi 'oće dobro, a ispalo zlo. Mislite, da prokleti mišovi priko zime nisu izbušili sve ravnike?! Ta sve! Napravili od ravnika prava sita. Kad ja na proliće na tavan, vidim: nevolja, pomoći nema. Nisam im'o čim orati, a sve zbog mišova.

Nije on pripovitku dobro ni završio, a svatovci ne izgovaraju rič, već svi pivaju ko pripelice:

— Mož' to bit'! Ljudi, prava pravcata istina!

— Da, sad mož' bit'! Kad sam bogat ko vi, i još bogatiji, sad mišovi možedu izgristi i gvožđe, a kad sam bio siroma' onda nisu mogli ni simenje, — čoban će kad se sit nasluš'o kako mu svi potvrđivaju laž.

Ni rič više nije kaz'o, već privalio astal isprid sebe i skočio na kola, pa ode iz svatova.

P I P A Z O R U

Bio gazda, tvrdac. Šta je smrznuta zemlja naspram njega?! Nek ne mož' uzeti, on gleda bar da ne da što ne mora.

Pogodio ljude da mu ooberu kukuruze na njegovoj 'rani. Sutra će početi brati — danas pridveče došli na salaš. Prinoćice, da se ujtru rano late posla.

Kad su došli nek su, al' gazda večeru ne da.

— Pogodba je, da vas 'ranim od početka posla. Od sutra sam dužan i daću. Dan počinje u zoru, pa ko ogladni, ne marim ako će sutra već u zoru ručati, al' večeras ni govora o 'rani.

Ljudi poligali u košari, pa ko vele: ne će za jednu noć umriti od gladi, a gazdi nek je na diku i slavu. Šta da spore riči s njim kad ga znadu i poznadu.

Spava ko spava, al' jedan momak nikako da zaboravi prazan trbu'. Jak, zdrav — taj mož' po'isti kad snagu troši — pa mu glad ne da mira.

Mrak se ne misli još ni tanjiti, momak već na nogama.

Tuđa, a gladna čeljad na salašu, pa je i gazda zečiji spav'o. Kako čuo da kogod šervanji po ledini, on već na-polju.

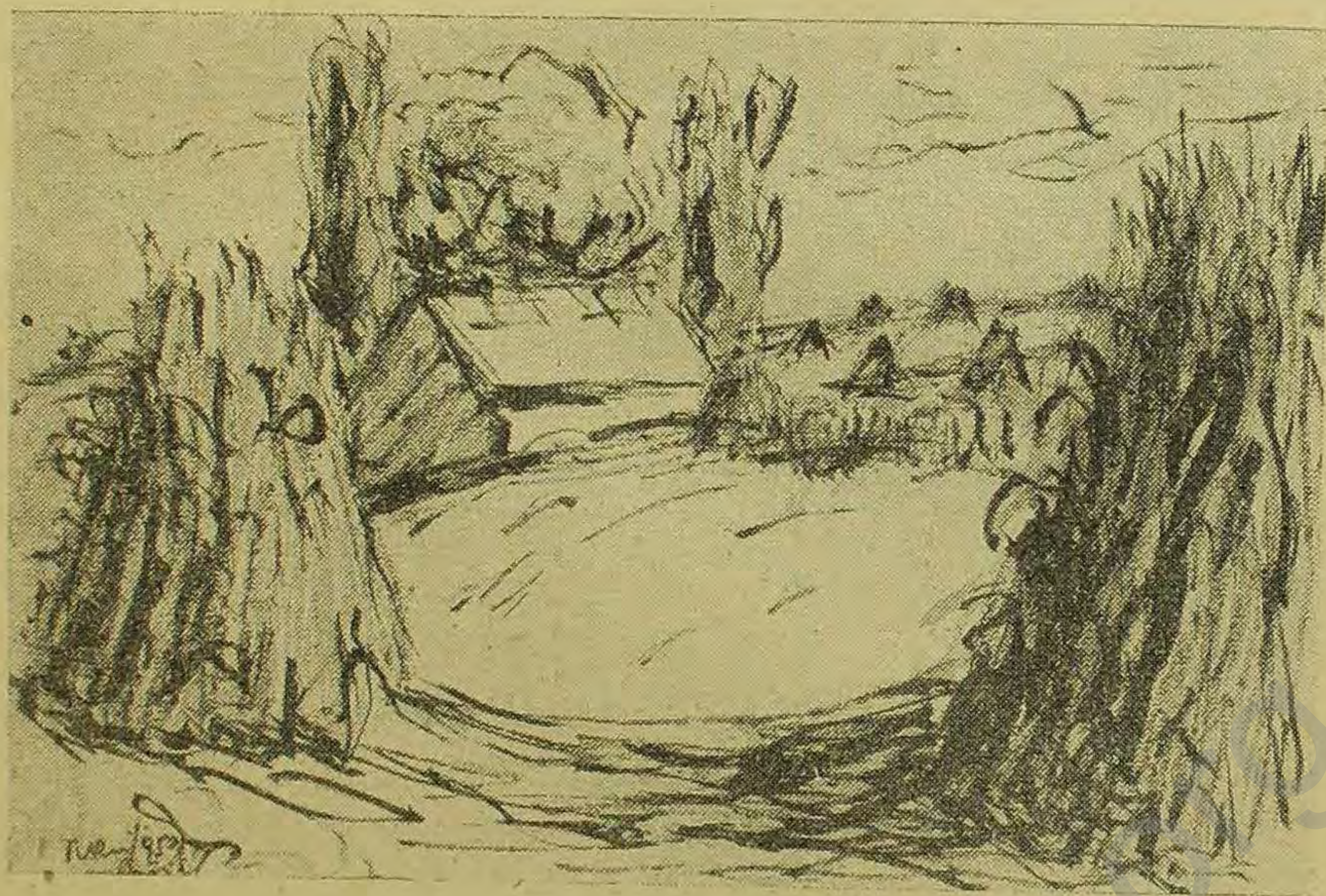
Momak ne zna šta bi od gladi, pa tumara po mraku i sve ruke širi od muke, kad će gazda na njeg:

— Šta si ti tako poranio?!

— Ne moţem spavati, a mora da je i zora već tu, kad sam toliko prigladio, da sam od gladi dobio pravu kokošiju slipoću.

— Pa onda?! Šta se muvaš oko salaša ako si obnevidio?

— Pipam zoru, gazda, pipam ne bi l' je kako napip'o, samo da već moţem rućati.

K R P L J E N J E J A J A

Bila dva brata uvata. Uvik se tukli i za uši vukli pa zauvatili.

Mlađi zapatio kvočku, stariji jaja. Uortačiće se: leć'e piliće upole.

Uto njim umre otac. Iza njeg ostane svega jedna igla. Šta će s njom — kako je diliti?! Nikako! Jedan dan će biti kod jednog drugi dan kod drugog, a nek baš ustriba, pozajmljivaće je.

Dobro je to, pravo je to, al' starijem nije baš i drago. Da je igla uvik kod njeg — to bi on! Sad je odnese bratu, već je i traži na zajam.

Mlađi daje i daje iglu dok mu jedared nije postalo sumno pa zapita:

— Šta će ti opet ta igla?!

Onaj se još uvridio, planio:

— Kad pitaš baš da znaš: doš'o mi kum, a znaš da stoca nemam u kući. Posišću ga na vr' igle, nek je počašćen i podičen u gostima!

Dobro! Mladi da iglu, al' već i ide rad nje.

— Šta će ti kad se još nije ni o'ladila od tvoje ruke?!
— opet se stariji nakosirio.

— Kad pitaš baš da znaš! — mlađi će potenane. — Kvočka razlupala baš onu polovinu jaja iz koje bi pilići bili za tebe, pa ko velim, da sašijem i zakrpim lupinje ti' jaja. Ne bi bio rad, da dobiješ sve same mućkove!

KURJAK SE ŽENI KUSAVOM LISICOM

Jak gazda imo salaš ukraj same šume, pa se lisica namečila na njegove kokoške.

Gazda meće gvožđa, zatvara živinu, kerove ne 'rani da su što više bisni — sve zalud, lisica samo hara i pustoši po kokošijem narodu.

— Makar je zubima griz'o, ja joj moram doći glave,
— gazdi već prikipilo.

Noć u noć sidi u kokošinjcu. Zagrli pušku — čeka. Sav se zapivčio.

Kako, kako nije, al' ga lisica opet privarila. Kad se gazda trg'o iza sna, ona je već nosila kokoš.

Za pušku nema vrimenta, pa gazda golim rukama 'vaća lopova, i onako traburan vratima priklopi samo rep. Ode lisica, ostane samo rep.

Virovali el' ne, al' lisica nikad više salašu.

Gazdi je to dobro, samo da nije drugog zla. Al' jedna napast prošla, druga već došla, pa još veća. Kako je lisica nestala oko salaša se pojavio velik kurjo. Noć u noć šalabaza oko ovaca.

— O, ljudi, — gazda će gotovo u plač — zar drugi nema živine i ovaca, kad su sve napasti na mene navalile?!

Di će na drugo misto, kad je okolo sve sam božji siroma', pa el' nema ništa rogato ni repato, el' je mršavo da ni kurjaku ne triba.

Gazda se čudi, tuži i ruži, a jednom slugi baš smišno, pa će ga još i podbadati:

— Gazda moj lipi i rođeni, šta si se dao u brigu?! Ta ne traži taj kurjo ni ovcu ni tele. Čerez drugog on navaljiva na tvoj salaš.

— Čerez čega drugog bi?!

— 'Oće, brate da se ženi s lisicom, a sramota mu da dovede kusavu mladu, pa joj traži rep.

Z E C I M A G A R A C

Sastalo se čitavo društvo: — tu je jarac i magarac, zec namigec, mačkica prešlica, čelica medica, pućak blebućak, svinjče i marvinče, i sve što lovi i pase — samo nije tu prase jel ono burla za se .

Ko je poč'o da je, samo su jedared svi udarili u falu. Jarac svoje rogove ne da ni za zlatne vile, mačka ne zna za veće blago od oštri' noktiju, lisica pamet diže do neba — i tako svaki svoje fali.

Jedared ostali samo magarac i zec.

Čime će se dičiti magarac?!

Čičkom se 'rani, repom od muva brani, spore noge i pameti, — ajd, šta da kažeš da si magarac?!

Da je pametan — baš ništa. E, al' najedared se ko dositio.

— Sve vaše nije ništa nuz ono što ja imam. Križ na leđima ko što je urast'o meni i svakom mom bratu, ko još ima na svitu?!

Niko! Svi začutili i samo misle: vidi magarca kako nam je iznenada začepio usta, a ko bi se nad'o od njeg?!

Ni lisica se nije dositila kako bi drugačije zataškala sramotu, već će na sirotog zeca:

— Ajde, gukni golube, tebe još nismo čuli.

U zeca i tako malo srce, a još kad je vidio kako magarcu niko ne zna ni bekniti, samo se zavuk'o u travu i pokrio ušima.

Magarcu nema boljeg tamjana pod nos. Vidi, tu dičnijeg i pametnijeg nema.

— I od njeg bi imali šta čuti! Ma'nite se sirotog zeca namigeca. Šta on zna! Samo striže ušima i biži.

Nije mu dosta što je najdičniji, on će se i rugati.

Magarcu se osladilo, al' je svima zagorčilo — najviše teti. Ona će zecu u pomoć.

— Magarče, što kažeš ne lažeš, al' da zec i zna bižati ko niko živi to je sveto.

— Ko — on?! Možda zna bolje trčati od svi' vas, al' od mene ni to ne zna bolje.

Magarcu ušla krv u glavu.

To se traži. Teti liji je već proradila pamet makar još nije dorasla do neba.

— Baš da vidimo, — teta' vaća magarca za rič i ne da s puta.

Mora da se to dopalo i zecu, jel se iznenada prop'o, naerio uši, brkove umiva pridnjim nogicama.

— Kreći, ledinom ako ćeš s vitrom, ako ćeš pod vitar.

Zec samo toliko veli i kad se onda ošinio ledinom, magarac je mog'o za njim, samo da je im'o kada. Ode zeko pa se vrati i sve u kolubar optrčava magarcove noge, i opet otrče isprid njeg.

Magarac bakti i dakti, al' se još ne da od sramote.

Tako je išlo dok je išlo, al' jedared — sramota el' nije — magarac više nije ostio noge. Poljubio ledinu i dalje ni makac!

— Šta je, šta je, da nisi ti taj junak u trčanju?! A lipo si pao, makar imaš križ na leđima što ga niko nema.

Lisica je prva, da mu se sveti. 'Oće ona, 'oće i drugi, al' magarac zanjak'o:

— Čutite, grom vam puk'o u usta! Ta i Isus je pao pod križom, a baš mu je sam bog bio otac, 'di onda ne bi pao jedan siroma' magarac!

'DI BI RASKIDALI BRAĆINSTVO

Bila tri brata bogata. Iza oca ost'o svakom po veliki salaš i zemlje na pritek, al' je ost'o četvrti, trecavi, subašinski salašić. Tri velika salaša su lako podilili, a oko salašića krv da proliju.

Niko nije toliko gladan za brazdom ko onaj koji već ni ne zna koliki mu je atar. Tako i ova trojica, da su ljudi ko ljudi, o salašiću ne bi ni vodili brigu, kad svaki ima ne salaš, već pravi grad. E, al' kad je svakom žao da će drugi imati više neg on.

Salašić na četiri ćoš, a nji' trojica — kako to podiliti da svakom bude podjednako?! Na jednoj ćoši salašić, na drugoj košarica, na trećoj svinjačić, na četvrtoj tamo-vamo pa ništa, a nasrid ledine bunar.

Natezali su se, svađali se, pa se već i počupali, dok njim jedared nije dosadilo i od sramote i stida kojikako podile salašić, al' posli godina i godina, i kad su njim se već i dica omrazila čerez njeg. Salašić su podilili, razgradili ledinu, al' bunar na sridi ostavili da bude zajednički.

— Kad ste jedared već kojikako podilili, šta već niste kojim ćušili i taj rđavi bunarić, pa da je svemu kraj?! — zapitaće komšije.

— Kako ne bi! — odgovaraju tri brata bogata složno ko jedan. — 'Di bi mi naše braćinstvo raskinili?! Mora ostati bar štogod da nas veže!

I ja sam tako, kad sam bio deran, odilio mojeg kera od mačke. Kad sam i' 'ranio, svakom sam dao po jedan razlupani ćup, samo sam njim vez'o krajove repova.

V R A N I N A Ž A L O S T

Vrana i njezin čovik živili priko dvistotine godina, pa vrani dosadio dida i uvijek se tuži komšincama:

— Da mi ga je već sa'raniti, pa da živim tri svita. Ne znam šta bi od dragosti, da ga jedared ujtru nađem ukočenog.

Tako vrana dan za danom, kad jedared steg'o i zavij'o sićanj, a vrana već u zoru razbudila komšije tako plače i žali.

Žene se strčale: vide — umro vranin čovik.

— Šta te je napopalo, zašto sad žališ?!

— Kako ne bi' žalila?! Umro usrid zime kad u kući nema ni zalogaja ni krajčare. Iz čega ću tužna i žalosna kupiti crno ruvo, da ga ko čestita žena okajem!

UBIJA KURJAKA S LAKUMIĆOM

Jedan bogataš bio toliko tvrd, da i svoj zalogaj pokvari, samo da ga manje želi.

Nema u njegovoj kući prisnaca ni uzlivanje, pa čak ni bundevare. Za božić se ispeku lakumići, pa za tu godinu gotova čast — mast. Al' ni onda se na astal ne iznose današnji, pa ni lanjski, već čak priklanjski lakumići.

U njeg dobar suv salaš, pa današnje lakumiće meće na tavan nek se suše nuz lanjske, a priklanjske skida s police, da se počasti o božiću.

Jedared prid božić žena ukvarila ruku i nije mogla ispeći nove lakumiće. Na sam božić ruka se dala toliko na zlo, da su morali poći trvačici, da ruku namišta.

Trvačica bila čak na drugom kraju atara — dan puta tamo i natrag. Makar je čovik na putu, god je, pa treba štogod boljeg poneti u torbi.

Šta će gazda, već priklanjske lakumiće.

— Nemoj, čov'če, sad jedared nemoj, kad idemo tuđoj kući. Kad već ne možemo peći i poneti današnje lakumiće, daj bar lanjske.

Baš mu nije lako da se da u taki rasip, al' vidi i čovik, da žena ima pravo. Ne samo da je blagdan, već i zima stegla da sve drvo puca u šumi, pa i čoviku dobro padne jača 'rana.

Tako oni upregli rano, natovarili lanjske lakumiće i na soncama krenili trvačici.

Prilaziće priko velikog dola, kad iz rita potrče velik kurjak. Mora da je prigladio, kad je tisk'o na ovako soparne zalogaje.

Šta će gazda, čim će se braniti?! U nevolji zgrabio velik lakumić i bu! kurjaka. Kako ga srićno udario u nogu bar na dva mista je mor'o prilomiti.

Ode kurjak u do sve skiči i na nos posrće, a odu lipo i sonca.

Gazda je proš'o srićno kako niko živ ne bi, al' se rasrdio pa duše ko mećava.

— Šta ti je? — žena će. — Svaki bi se radov'o što je izn'o živu glavu, a ti se još i naburio.

— Naburio, da! Ne bi l' ti, da se još i radujem?! Da nisam tebe sluš'o, da sam pon'o lipo priklanjske lakumiće, — kaki su tvrđi — ja bi' s njima ovu stvrinu i ubio, pa bi mu od kože im'o lipu šepicu. Da al' kad tebi da je uvijek samo friški lakumića!

J U N A K P I V Č I J E K R V I

Ne znate vi kako je to bilo dok sam ja još bio junak. Bio ja nosat deranac, al' nosa tvrdog ko grad, dok me jedared dica paradičkom nisu zgodila u njeg, pa krv line ko kiša.

Kvočka baš onda izvela piliće, i kud će već mojim krvavim tragom. Kako pilence stane u moju krv na glavi mu dipi velik pivčiji oroz, na nogama buknila mamuze, i da vidiš kukurikanja. Najedared puna avlija pivaca!

Da vidiš otsele života! Zabadam ja taj velik nos i 'di triba i 'di ne triba, a niko mi ne smi ništa. Svi se sićaju šta je postalo od pilića čim su se dotakli krvi iz mog razlupanog nosa, pa svit samo šaplje:

— Ne dirajte, u njeg — taj ima pivčiju krv.

Svaki mi se sklanja s puta, boji se bisne pivčije krvi. Svega jedan šantavi komarac se ne plaši moje krvi. Buši mi kožu ko da bunar kopa, pa se goji na mojoj krvi. Bog mu podario dugačak život, ta još i u mojim svatovima mi je svir'o u uši. A bolje da mi je ispio i poslidnju žilicu krvi, neg što sam doček'o da me žene.

Osim komarca svaki se boji moje pivčije krvi, al' moja žena mora da je imala kvočkinu krv. Ja ću zukniti na nju već prvog dana da se zna ko je ko u kući, pa se o'ma i doznalo. Kad me je jednom rukom do'vatila za nos i lupila pod noge, pa s dvi ruke za uši i pukla u kaljugu, ni sitio se nisam kad me je iskečala na sokak.

Av, ljudi, od blata i masnica nit da vidim nit da nađem samog sebe! Valjda mi se krv najedared pritvorila u krm-sku — ta nije to badava bila kaljuga za svinje.

Šta ću taki u selu?! Nit vridi tako živiti, al' tako ni umriti. Nema za mene drugog života već krenem u svit da umrem junačkom smrću.

Nisam dugo trudio tabane kad u velikim šumama bane prida me jedan strašan orijaš. Kako me ugled'o rukave zasuk'o i povik'o:

— E, da vidim 'oćeš mi se oteti!

Baš je meni do otimanja — 'oću ja da umrem! To je moj čovik! Odem ja njemu ko u zagrljaj, nek me dokrajči što prija, i nek mu je fala.

'Oćeš, samo da je to tako lako. Došlo podne, a orijaš nikako da oma'ne sa mnom. Ja bi' sad još rađe umir'o kad sam ogladnio ko kurjak. Ja bi', al' jedared šta vidim?! Onaj moj šantavi komarac osovinu iz volovski' kola pribacio priko ramena ko obrancu i nosi na njoj dvi šunke. Bog mu dao rajsko veselje, onako šantav nije zaboravio kolike godine je pio moju krv.

Ajd' umri, ako si čovik naše grane, kad su šunke prid tobom!

Naužn'o se ja, ko velim, da ne odem gladan na onaj svit. Napolak užnam, napolak se čupam s orijašom i kad sam oglab'o i drugu kost, ja da ću je baciti. Ni danas ne znam kako sam sirotog orijaša zgodio u čelo, samo jedared vidim da je mrtav.

Ajd', umri, kad ti se ne da! Šta ću sad? Zavučem se u džep orijašovog prusluka i lipo prispavam do sutra. Drugi dan jedva priđem u drugu šumu, kad tamo već čeka još strašniji orijaš.

— 'Odi, 'odi, da vidim 'oćeš se meni oteti! — taj već trči u kob.

— Baš je meni do otimanja — 'oću da umrem, — ovom i kažem šta mi je na srcu.

Jedno kažem drugo radim. Opet nas zateklo podne, a moj šantavi komarac uprtio osovину na rame, al' sad na svaki kraj obrance obisio po dvi šunke.

Adj', umri, kad na komarcovoj gvozdenoj grani tak'o voće rodi! Jedva sam oglab'o prvu kost, a siroma' orijaš već mrtav. Bar da znam kad sam ga udario! Šta ću, sio ja lipo na njegov trbu', pa se sve gingam na mekanom stocu, i kad sam použn'o šunke, ode ja opet u džep od prusluka.

Treći dan ustanem rano, pa se nikud počnem misliti: pa zašto moram baš umriti — nisam ja baš posljednji junak na svitu, makar me je žena malo provaljala kroz kaljugu.

Mislio a ne mislio, smrt me vuče kad sam već poš'o u nju, i evo me u trećoj šumi. I tamo je orijaš al' toliki ko ona dva zajedno. Ona dva su me dočekivali na šake, na pustoj ledini, a ovaj isuk'o sablju ko mlad jablan, a naslonio se leđima na grad uvr' kamentog briga.

Kad sam ugled'o ovako strašnog krvnika, najedared sam zaboravio i osramoćenu pivčiju krv i da sam poš'o umriti junačkom smrću, a prid očima mi samo one dobre šunke. Zapovid'o bi' nogama da se okrenu dok je još vrimena, al' nji' smrt vuče ko uklete, i samo me nose orijašu.

Ona dva su me bar oslovili, a ovaj iskokoštio dva oka ko dva somuna, pa me samo strilja pogledom, i ćuti. Ja bi' natrag — noge ne će — i jedared evo mene orijašu na-do'vat. Da je bar podne, pa da moj šantavi komarac natovari na rame dvi osovine, al' ovako rano ujutru da pošten čovik gladan ode na onaj svit!

Sramota el' nije, kad noge ne slušaju ja ću se jezikom pomagati — moliću i zaklinjaću orijaša samo nek život prašća. 'Oću ja, samo da je vrimena.

Orijaš me doček'o nado'vat da se nije ni mak'o, al' kad je onda poskočio! O, ljudi, da ste to vidili. Zgrabio on cili onaj grad, isčupo ga iz korena s kamentim brigom zajedno, pa ga uz'o pod pazuvo ko rokvu, i kad je onda poč'o bižati, šuma sve pada prid njim. Zaprašio, a meni samo poviko:

— E, da vidim 'oćeš li me stigniti!

Kad sam ja to razabr'o i dobro se uvirio, da se onaj ne smi ni obazriti, najedared ostim, da će me noge opet poslušati.

— E, da vidim 'oćeš li ti mene stigniti — povičem za orijašom, al' ne baš tako da bi me mog'o čuti, i kad sam ja onda zaprašio na moju stranu ... ta biž'o bi' još i sad da pripovitki nije kraj.

B A B A P U T U J E U R A J

Bio doktor kojem je gospoja branila piće, a za njega nema većeg boga od dobrog vina.

Kako će privariti gospoju već izumi ovako: čim je 'digod dobrog vina, povirni ljudi mu jave:

— Gospodaru, tamo i tamo pao je krajičak raja.

Jedno večer ga zovnu kod nje samrtnice u pudarinu. U vinograde? Zovi, doktora i u ponoć!

Ode on ko da ga vile nose. Kad tamo: bolesnica jedna baka u koju du' dolazi samo u goste. Doktor misli da ona nije već ni pri sebi, pa je nije dobro ni pogled'o već kaže čeljadima:

— Šteta me je bilo i zvati! Majka će za saticak-dva i tako otputovati u raj.

— Gospodaru, ako je tako, da ne bi baš sasvim štetovali, — na to će domaćina — 'ajdemo mi kod mog kuma, tamo je večeras pao krajičak raja.

Doktora ne treba dvared zvati u raj — o'ma' se 'vaća za bravu. On će ići, al' se bolesnica iznenada objavi.

— Alaj, dico moja, kad već uskoro i tako moram putovati u raj, povedite vi mene sad s vama, da ne moram sama batrgati po ovom mraku.

Vid', vid'! bake — pa ta još vlada pamećom i jezikom!

Čeljad se zbunila, al' se doktor dositio i lipo će:

— Majko, ovo je samo jedan mali-malecan krajičak raja pao na zemlju, pa je dosta tisan za vas, a kud ćete vi ići tamo je cili-cilcati raj, tamo gori na nebu!

On misli da će baku zajoviti, al' se ona ne da.

— Ne marim ja da je mali ko džep — za mene se mora naći mista — samo kad je na zemlji. 'Di ću se ja sama s ovako rđavim nogama penjati čak u nebo?!

N A J G O R I Č O V I K N A S V I T U

Jedan siroma' čovik kojim na poštenje ni muva nije smila stati, odranio dva kumčeta, dva siročeta. Kad su već stali na svoje noge, kaže njim lipo:

— Dico moja rođena, sad vam već nije potribno moje krilo, pa gledajte za životom kako znate.

Šta će braća?! Iza oca njim ostala svega kolibica. Za dvojicu tisna, pa će stariji u svit, ne bi l' tamo naš'o sriću, a mlađi će ostati na očinskom temelju.

Tako je i bilo.

Prođe zatim desetak godina, za starijeg niko nije ni čuo, kad jedno jutro evo njeg. Bogat čovik: voza se na karucama, šest konja tira, a sluge ga dvore. Prvo svraća kumu, pa kad njega nije naš'o kod kuće ode bratovoj kolibici, al' tamo pravi dvori. I mlađi brat se obogatio: pravi mali car u okolišu.

E, nek je srićno! Stariji se zaželio rodnog sela i brata 'vaća ispod ruke, da se prođu kroz selo i vide s ljudima. Idu tako, a sve selo trče da njim se javi. Tako sustriju i starog, dobrog kuma, pa bi stariji njeg za ruku da je poljubi, al' kum otkrenio glavu i ode ko i nuz drugo trunje.

— Šta je to?! Da nisi, nedajbože, našeg kuma 'ranitelja uvridio?! — stariji brat se sav unezvirio.

— Ne spominji ga pridamnom, — mlađi na to ko guja.
— Ne znaš ti kako se izopaćio! Za mene nema goreg čovika na svitu!

— Zašto, brate moj rođeni?! — stariji sve ne mož' da dode sebi. — Nije valjda čovika ubio?!

— Još gore! — onaj će mu šapljati. — Tebi ko bratu možem kazati: on jedini zna da sam polak sela pohar'o i privario, pa se na tom ovako obogatio.

J A L O V A K O B I L A I L I S A C

Sio lisac ukraj šume pa gleda ergelu na paši. Nigdi živog čovika, a jedna jalova kobila čuda porađiva. Pričila put šumi i kako koja suždribna kobila naiđe, jalova zarže:

— E, ne ćeš živa u žumu!

Suždribna išla šumi a ne išla, jalova je dotle udara kopitima u utrobu dok mrtvo ždribe ne izgazi iz nje.

— Da ti nji' ne čuvaš od zla? — lisac će jedared zapitati jalovu kobilu.

— A šta bi' drugo radila? Ti bi valjda da i' puštim u šumu, pa da i' tamo kurjak raskida?!

Lisac nema zalud zaoštrljastu pamet, jedared mućnio s njom i o'ma' ko s'vaća:

— Mora biti da zdravo voliš ove suždribne kobile kad se toliko mučiš s njima!

— Ne samo da i' volim već i žalim — zato mi i nije teško što i' moram čuvati i kriliti — jalova će ko sestra rođena, ko mater jedina.

Kad je lisac to čuo repom samo ma'nio i ode ko vitar.

— Šta bižiš ko lud — od čega si se ustravio?! — jalova se straboga iznenadila.

— E, ne znam ja jesi l' ti baš zapravo jalova! — odgovara lisac, al' je već daleko u šumi.

— Pa nek nisam jalova — šta to tebe dira?!

— Još ti pitaš?! Nedajbože da se oždribiš, a svit me sad vidi s tobom — ko bi lud povirov'o da nisi sa mnom ostala suždribna?!

— Otkud s tobom, luda glavo, da ostanem suždribna — ti lisac, ja kobila!

— E, jalova kobilo, slabo ja virujem da bi ti mogla ždribad oždribiti. S takom burgijastom pameću se samo lisičići možedu doneti na svit, al' taki kak'e ni bog nije vidio. Nek se ja onda pravdam, da i' nisi sa mnom rodila!

I ode lisac, da mu ni traga ne ostane.

GOST KOD BUNJEVCA NA DEBELI ČETVRTAK

U posljednjoj nedilji poklada je debeli četvrtak, kad se 'ide devetputa da se čovik ugoji te godine. Baš na taj dan jednom Bunjevcu banio u kuću gost čak iza Dunava. Gost još nikad nije bio na ovu stranu, pa nije ni znao za bunjevačke običaje.

Domaćini došla i rodbina sa salaša, najviše mladež. Ni domaćina nije bio malog rasta, kad je timenom lupo o slime kad je đupo u kolu, a i u rodu mu sve sami Bunjevci-kremenjaci, pa se skupilo visoki' momaka i divojaka, da je bilo krasota pogledati.

Gost bio pomalo pačijeg rasta, a valjda ni u svem njegovom selu nije bilo ovaki' momaka i divojaka, pa od dragosti ne mož' da i' se nagleda. A još kako je gled'o, kad se počelo gošćenje kako je red na debeli četvrtak.

— Pretelju, jel kod vas danas kaki god?! — zapitaće kad se pri'vatio 'ića već sedmi-osmi put. — Kod nas je danas običan poslendan.

— I kod nas je poslendan, dašta je, — domaćina će namigniti.

Još kaki poslendan je bio za reduše, koje su morale naspremati tolika 'ila. Gost što čuje to viruje, pa se paštri oko astala ko i drugi, al nikako da se nauživa lipi', visoki' momaka i divojaka. Domaćini je drago što se gostu tako dopadaju momci i divojke i jedared će mu:

— No, pretelju, šta veliš — jesu l' krasota ovi naši momci i divojke?

Gost jedva doček'o da progovori o tom i kaže:

— Pretelju, ta kako bi i mogli da ne budu krasota, kad vi Bunjevci imate dobre zemlje, tirate lipe konje, a ništa drugo ne radite već na dan 'idete dobra 'ila po devet puta. Ko još tako živi na ovom svitu?

P I J A N C O V A K R V A Ć A

Na blagovisti je kod nas Bunjevaca krvaća. Onda pije vina i onaj ko ga cile godine ne uzme u usta, jel se kaže, da se to vino o'ma' pritvori u krv. Taj dan nije sramota ako se čovik tako na'vaća krvi, da je nije vridan poneti na svojim nogama .

Bio jedan dobar čovik, koji je jedared baš na blagovisti izgubio kalendar i od tog vrimena mu je svaki dan krvaća. Nikad nije pio, već samo dolivo. Žena trpila dok je mogla i jedared šta će, već će pijanca muški uzeti u ruke.

Kad je uveče doš'o kući pijan, ona ga uvukla u sobu da svit ne vidi sramotu, i udri po njemu. Razlupala mu nos i usta, da se sav umio u krvi. I ne taji šta je naumila.

— Svaki dan ću te ovako dočekati, samo se nemoj maniti pića. Kad nisi ko svit, bolje da te nema.

Čovik vidi, da je ženu istir'o iz strpljenja, a od silnog pića je oslabio, da bi ona lako izašla s njim na kraj i sa po ruke, pa nema drugog puta već će joj se pokoriti.

Čovik 'oće po ženinoj volji, 'oće kad mora, al' na njegovu nesreću to se dogodilo baš veče prije blagovisti. On to ne zna, ta 'di bi i znao kad je njemu već odavno svaki dan krvaća. pa drugi dan ust'o, obuk'o se u čisto i ode malo na divan među ljude.

Kad tamo, a ljudi vele: danas je krvaća. Siroma' pijanac se s počela drž'o zavita, a uveče evo njeg kući al' više četvrnoški neg' upravno. Žena planila ko puška čim ga je uzgledala takog ko i svaki dan.

— Dakle tako: ti si opet pio?!

I o'ma' će se zasukivati. Ona oštro, al' se čovik nije uplašio, već odgovara ko da nikom nije ni kriv ni dužan:

— Kaki pio, ženo? Ja sam danas samo 'vaćo onu krv što si mi je sinoć prolila. Dašta je danas krvaća. Ženo, danas 'vaća krvi ko je ima i na pritek, 'di je ne bi 'vaćo ja koji sam juče izgubio toliku krv.

K U R J A K B I Č A Š U V O D E

Kurjak tisk'o u čopor, al' ga čoban doček'o na pripuš i tako zgodio s batinom, da mu je odjedared pribio sve čet'ri noge.

Onako s vrućim ranama kurjak se domog'o šume, al' tamo klonio pa ni makac dalje. Potok mu prid nosom, a do njeg ne može. Nek samo trepavicama makne, pribijene kosti bole ko da će o'm'a prisvisniti.

Leži tu već drugi dan, kad evo jednog jagnješca baš iz onog čopora.

— Alaj, alaj, jagnješce moje, vidiš kako sam ubogaljen, da ni do vode ne možem. Kad već gladujem, 'oćeš mi bar čašu vode dodati?

Jagnje baš mlado, al' pamti zašto je kurjo nasrad'o i misli: e, moj ujo-kurjo, dobro bi ti i bilo, da me dovaraš na do'vat tvoji' zubi!

Tako misli, ovako kaže:

— 'Oću, ujo-kurjo, zašto ti ne bi' dod'o čašu vode, al' ne možem danas, neg ću sutra.

— Pa dobro će meni biti i sutra, al' kad već 'oćeš, zašto ne bi danas?!

— Zato što sam čuo kako čoban kaže: »Ako kurjo ni do sutra ne ispušti paru, prvi pos'o će mi biti, da mu sve zube saspem u grlo.«

K U K A V I C A I R I B E

Sastale se tice, pa će gonetati kojoj šta ne valja u ćudi. Jednu kore za ovo, drugo za ono, i svaka lipo prizna: tako je. Šta tu ima divana, kad se sve poznadu u glavu.

Doš'o red i na kukavicu.

— E, kukavico, kukavico, ti treba da se najviše stidiš kad svoja jaja ostavljaš u tuđa gnjizda.

Sve misle, da će ona samo sagniti glavu, pa ni rič ne će kazati, al' su se privarile. Kukavica se nakostrušila i zinila:

— Vidi, vidi! Mene korite što jaja ostavljam u tuđa gnjizda, ribama ne kaže ni rič, makar one ikru bacaju upravo u vodu.

— Ne brigaj ti, kukavico naša, — zine sad jedna stara 'tica, koja je kukavici već dosta jaja izlegla — kad mi morale i ribećiju dicu od'ranjivati korićemo mi i nji', pa još kako.

L I S I C A I B I K O V R E P

U atovima pasio bik, koji se nije boj'o nikog. 'Di zabembuče tamo se put čisti.

Iđe bik jedared pa samo maše repom ko klaćkalicom na satima i rastirava mušice.

Jak kurjo gleda iz šipraka i misli se: što bi' slatko zagriz'o u taj jaki vrat,- samo kad bi smio tisniti!

Kurjo se tako misli, kad jedared čuje niko šuškanje. Pogleda, a sve očima ne viruje: lisica se šunja za bikom. Mršava, slaba, ta i slip vidi da od gladi spada s nogiju.

— Šta je ovoj došlo u glavu, da ona vreba bika, kad ja ovaki jak mu ne bi' smio ni blizo?!

Ne će kurjak divaniti sam sa sobom već sačeka lisicu, pa:

— Teto, šta je tebi dodijalo kad si se dala na ovaki opasan pos'o?!

— Kaki opasan pos'o?! Ne misliš valjda, da ću nava-
liti na ovo čudo od bika?!

— A da šta se onda šunjaš za njim?!

— Šta se šunjam?!

Kaže ona sve po redu. Ne pamti već kad je kokošku do'vatila za vrat. Bar da je kako pile pod zub, pa makar i vrebac, al' danima već ništa. Domotalo se pa triba umriti

od gladi el' kamen gristi. I vidi ona kako ovaj bik ide pa maše repom i samo maše.

— A kak'a je tebi pomoć od tog?! — kurjo će se sad samo čuditi.

— Kak'a?! Ujo kurjo, kad toliko maše s njim valjda će mu jedared taj debeli rep i otpasti. Kad nema kokoške, meni će i bikov rep biti dobar, samo da već jedared ositim zalogaj u ustima.

Kad je ujo kurjo razumio zašto se teta šunja za bikom, 'tio a ne 'tio, mor'o se nasmijati.

— Moja, teto, kad si ti već na to spala, bolje ćeš uraditi da poslušáš moj s'vit. Ima tu jedan ždribac, u mesu ko jabuka, a pun krvi ko lubenica. Da vidiš kako se taj vuća stražnjim nogama! Šta je ovo klamićanje što bik radi s repom, baš ništa. Ajde ti za ždripcom.

— Veliš, ujo kurjo, — lisica se obradovala. — Ako se tako oštro vuća, tom će cigurno prija otpasti noga neg biku rep, a ne misliš ludo, konjski but je i bolji neg bikov rep.

— Ta ne mislim ja to! Kaki konjski but, teto! Već ja mislim ovo: kad već ni tako nikad ne ćeš dočekati da biku otpadne rep, a drugačije nisi vridna nabaviti štogod pod zube, onda bolje iđi pod ždripcovo kopito, pa bar ne ćeš dugo čekati da ti zubi otpadnu.

Teta je kadgod baš bila pametna, al' je sad samo zinila ko da pokaziva te suve zube.

Kurjo švićnio repom, pa ode, a onako usput još kaže:

— Nemoj se truditi, ne moraš ti pokazivati zube ždripcu, naće on nji' u tvojoj glavi i negleduš, samo se počni šunjati iza njeg ko iza bikovog repa.

K O B O I P I V A C

Nit je pivac šantav, nit je kobo ćorav, al' su opet za pripovitku.

Jedared vitar razvršio nisku kamaru slame, pa se na njoj okupio pilež. Ima tu i matorine, a ima i kvočaka s pilićima. Pivac vodi sve. Raščeprka da sve siva mamuzama, zarepusi, pa ništom stane u stranu i:

— Kvoc, kvoc, kvoc, kvoc — kukuriku-uuu...!!!

Gleda, pa samo uživa kako njegov ženski svit i kokošija dica kupe po koji krzav vlat i zrnice.

Gleda pivac, gleda odozgor i gladni kobo. Uživa pivac, uživa i kobo. Samo kobo nji' vidi, oni njeg ne.

— Uživajte, samo vi uživajte dok se sasvim ne zabavite, — kobo će u sebi.

Kružio iznad guvna, kružio i kad je mislio da je prilika, najedared se ko kamen spustio kamari da ukrade pilence za ručak.

Pilićima na sriću, kobi na nesriću, kvočka ga ositila kad njim je bio već iznad glave, pa mu se bacila u kob. Ona sunila pod njeg, kobo sad već nije im'o kada za skrećanje, pa se tako dogodilo, da se lipo zabio u raščeprkanu slamu. Kako se oštro zaušilj'o iz visine tako se zabio u slamu ko da je zaronio u vodu.

Ne triba veće nevolje neg kad kokoš pobisni el' zaslipi, a još kvočka! Navalile na njeg i tu se ne pita ko čupa criva, ko vadi oko.

Kobo se kojikako ot'o, al' dok nije uzletio, borme nije znao šta je od njeg ostalo a šta je otpalo: načet i krvav na sve strane.

Sve se to dogodilo dok lupiš dlanom o dlan.

Kad će kobo lupiti, pivac baš dobro raščeprk'o slamu i skočio ukraj kamare, pa zažmurio i:

— Kukuriku! Kukuriku!

Piva on i piva ko da sav svit mora čuti kako je raščeprk'o dobru pregršt vlača. Dok se nije sitio kaki vršaj se dogodio na kamari, kobo već i izmak'o.

Pivac doduše nije vidio, već se sad samo dositio šta je bilo, al' su sve to vidila dva kobina brata, koji su baš onda naletili iznad ledine.

Oni su mu i kazali, da mu sad baš mož' biti žao što nema džep, da bar u njeg pokupi criva, kad mu već ispadaju iz trbuva, i da sad brez po muke mož' visoko podigniti glavu ,jel mu je lakša za jedno oko.

— Lipo si nam nas'rad'o, pobratime! Ost'o gladan, a zapatio toliku nevolju!

— Da sam nas'rad'o i nevolju zapatio to znam i da mi ne kažete, al' da ću se za života osvetiti, pa gadno, onom prokletom pivcu, to dobro zapamtite, — priti se očupani kobo.

— Vid' sad čovika! Šta si pivca uz'o na zub, kad su ti kokoške naprtile nevolju na vrat?!

— Nek je od kokošaka, nevolju ću još i prostiti, al' da mi onaj s orozom nevolju još i opivava, e to mu ne ću prostiti makar do sutra živio.

Z E Č I J E S R C E

Jedno zečije društvo izabralo priliku i uvuklo se u lipo kupusište.

Svaki zec ko zec — gricne jedared, a dvared se sprema da biži. Tako rade svi, samo se jedan zečiji momak prsi. On se skoro okučio u ovom zečijem društvu. Doš'o iz stranog svita, pa se fali na sva usta.

Ne boji se nikoga! Mož' se faliti, kad ga tu niko ne pozna. Masti brke kupusom ko da je na svojem, pa se još pot-smijava drugima što se trzaju na svaki šušanj.

— Dobro, nek je na tvoje, — kazaće jedan matori zec, kad mu je momak već dosadio. — Zar ti ne bi biž'o, da odnikud ispadne domaćina?!

— Nisam valjda lud, da stanem i ostanem pod njegovom batinom. Ne kažem da ne bi' biž'o, al' ne bi' dopuštio da me iznenadi: prvo bi' ja zbunio njeg.

Zecovi još nikad nisu čuli među sobom ovaki razgovor. Njev zakon je: biž' dok ti je glava čitava.

— Dobro, a šta bi ti kaz'o domaćini?!

Matori zeko se čudi, a zečiji momak se samo prsi:

— Šta bi'?! Ja bi' njeg prvo uplašio, pa kad bi on prvo poč'o bižati na jednu stranu, onda bi' ja na drugu. Viknio bi' mu: pazi, zmiya ti se sapliće među noge!

Nije luckasto, nije! Samo triba to i smiti!

Matori se baš oko tog zamislio, kad se najedared zaprašilo sve kupusište. Ode zečije društvo ko iz puške! Matori ne pita šta je, već 'vaća širinu 'di je najšira, a kad se malčak o'ladio onda je samo čuo domaćinu kako pujka kerove. Čuo domaćinu, pa se sitio i onog kuražnog zečijeg momka. Obazr'o se da vidi razgovara l' s domaćinom o zmijama.

Kaki razgovor, kaki zec s domaćinom?! Matori zeko nigdi da vidi zeca iza sebe, sve društvo se razbižalo. Domaćina se samo češe iza uva i gleda štetu po kupusištu.

Kad je tako, krene sad i matori zeko jednoj doljači u kojoj se njegovo društvo okupljalo. On tamo, a onaj kuražni momak već dahti u doljači. Stig'o isprid svi'. Ne da je prvi u poštivanju zečijeg zakona, ne da drće ko prut, već bi biž'o i kad je čuo 'di kasa matori zeko.

Matori u doljaču s jedne strane, a društvo s druge. Našli se na okupu, daleko od opasnosti, pa će udariti u razgovor. Ko će prvi neg matori zeko s kuražnim zečijim momkom.

— Kako se meni čini, ti ko da nisi baš tušta kaz'o domaćini, el' baš ništa.

Momku je dosta nevolje i brez razgovora, kad sramotu ne mož' sakriti.

— A šta bi' mu kaz'o, valjda to da i ja imam zečije srce?!

— Što veliš, njemu to baš nisi mor'o kazati ni dokazati, al' da nama sad nisi kaz'o, mi bi', borame, već povirovali da nisi povrzom od naše grane, već da si bikovske krvi, a još više bikovskog srca.

PIVAC GAĆONJA I MAČAK BRKONJA

Ugojili se pivac gaćonja i mačak brkonja, pa se najedared sitili, da njim je tismo kod kuće. Ne će oni slušati čeljad, kad su siti i napiti, već će u svit, da budu sami svoji gazde.

Niko nema take gaće ko pivac, niko nema take brkove ko mačak — ne će se oni valjda dati, da i' stanarica tira metlom.

Izabrali dan, pa pivac kukuriknio, mačka probudio i odu kradom, za zore 'ladom, u širok svit.

Ne idu ni putom ni putićom, ni stazom ni stazicom, već gaze priko briga priko sniga, priko vlača priko saća: sav svit je njev i za nji' otvoren.

Bilo dok je bilo, al' oko podne zakišilo. Pada ko da se nebo otvorilo, a već i večer tu, zemlja i nebo nikako da se ocidi.

Ni 'rane, ni mista 'di da se stane, pa se dva pobratima najedared počeli uvlačiti u kožu. Dobro bi bilo malo vruće tarane, makar da iz neba pa'ne, samo da je kako nije.

A bar da je glavu zavući kudgod, kad evo i mraka!

Čute, a svaki zna šta drugi misli, pa su se obradovali ko jedan kad su vidili na nikoj rušovini lipu kućicu.

Čija je ta lipa kućica, već huncuta vrepca.

On ni u snu nije gluv, pa je već prid kućom čim je čuo da mu se kući približavaju nezvani gosti.

— Otkud vas, gazde, u ovak'o nevrime na ovak'om pustom mistu?! — više on s rušovine, s visoka a ispod svoje strije.

— Ne pitaj već nas primi na konak i večeru, pobratime dragi, do smrti da ti ne zaboravimo.

Vrebac nije badava huncut, pa misli: alaj bi ovi kratko vrime bili zafalni, kad bi bilo po njegovom i kad bi do moje smrti trvala njeva za'falnost. Tako misli a ovako kaže:

— Gazde, drage volje, al' ja nisam sam ko korov nuz jarak, imam ja i ženu, pa da vidim šta ona kaže. Nezgoda je još i ta, da su nam se juče izgledeli vrepčići, pa su u kući babine.

Mačku se o'ma' nije dopad'o divan, pa već suče brkove da on zasladi ričima, al' vrebac ne čeka već ode u kuću. Ode, a vrata čvrsto zatvara. Al' nije dobro ni uš'o, već je opet izaš'o.

Evo ga, rastresa svoju perinu na vr' ruševine i kaže:

— Gazda pivac, moja žena te lipo pozdravlja, al' od konaka ne mož' biti ništa. Kućica je u nas mala, a gaće u tebe jako velike, pa pokisnute.

Tako vrebac veli, a misli se: moj gazda pivče, nisam ja zaboravio koliko puta si me otir'o, kad sam i ja 'tio uzeti koje zrnice u avliji tvoje stanarice. Ja sad spremio malo 'rane u kuću, da ne moram uvijek trčati po ataru kad žena i dičica ogladne, ne bi l' ti dobro bilo, da nam to potamaniš.

On tako misli, drugačije divani, a pivac se uzbunio:

— Šta smetaju moje gaće ako su i velike i pokisnute?!

— Još pitaš?! Ne ćeš valjda u mokrim gaćama spavati — ti, jedan taki gaćan na glasu! A naša peć nije tolika ni da tvoj ugaćnjak prostreš po njoj, a borame ni sva kuća nam nije dosta široka za tvoje gaće.

— Ne smeta to ništa baš ako gaće i prostrem za sušenje.

— E, kad ti ne znaš šta su dica! Kaz'o sam ti, da su u nas dica jedva jučerašnja, pa samo prostri te tvoje lipe gaće, i da vidiš čega sve ne će biti od moje dice. Ne znaš ti šta su vrepčija dica!

Gazda pivac se dositio da je nevolja, pa ne mari nek spava i u mokrim gaćama, samo nek je konaka.

On će popuštati, al' vrebac borme ne će ni tako.

— Nije to samo, neg znaš kako je: ti si pivač na glasu!

— Jesam, ne kažem da nisam, al' šta onda?!

— U mene dičica mala, triba da spavaju, a ti ćeš, gazda pivče, pivati.

Pivac već ne zna šta bi.

— 'Di to piše, da ja moram pivati?! Jesam, pivač sam na glasu, al' mi nije baš do pisme kad sam ovaki pokisnut.

— To ti kaži drugom, gazda pivče. Znam ja da ti brez pisme ne možeš ni noć prispavati, al' da i ne pivaš, ima tu još nevolje.

— Kak'e, kaži već jedared sve.

Otela se pivcu rič, pa već ne taji da je bisan.

Nek on bisni, huncut vrebac samo lipo:

— Imaš velike i oštre mamuze. Dičica mala, pa za-spala, a ti ćeš se kočiti i vrkočiti čim se ugriješ — znam ja šta je pivčija krv — pa ćeš zvoniti s tim lipim mamuzama, a možeš dičicu i zaderati s njima.

Mačak vidi, da se pivcu oroz zdravo napunio krvi, pa ga u potaji ćuši nogom da ćuti.

— Ma'ni se već jedared. Ne vidiš, da ga ti ne ćeš privesti žednog priko vode. Ja ću s njim izaći na kraj.

Pivac pristane od prve riči. Ko misli: istina je istina, ja se znam samo tući i kukurikati, mačak je vičniji majstorijama.

Mačkova računica bi bila dobra, kad vrebac ne bi znao za nju, al' onaj gleda i slukti, a već se unaprid spreminio da dočeka i isprati i gazda mačka.

Mačak sad poč'o:

— Pretelju, nemoj tako. Evo, ja ti kažem, da ću paziti na mog pobratima. Ne će biti nevolje, samo nas pušti

na konak, da već ne kisnemo. Pušti nas, pretelju, na moju rič.

Vrebac se malo ko zamislio, pa će:

— E, ja ne marim, al' moram zapitati i moju dičicu. Malo je nezgodno da i' budim, kad su već zaspala, al' kad je o tebi rič, gazda mačak, učiniću sve.

Mačak bi ga odvrac'o, al' onaj ne sluša već ode u kuću, i malčak posli se vrati.

— Znaš šta je, gazda mačak, ja bi' drage volje, pa i žena mi je sad već pristala kad je čula da konak moli mačak brkonja, al' se dičica dala u velik stra'.

— Kaki stra' i' je napopo, molim ti se?!

Mačak sve prede, taki je sladak, al' je i vrebac sladak, ta sve cupi kad divani.

— Ne znam šta njim je, al' sve me mole: baćo naš mili i slatki, nemojte primiti na konak mačka brkonju, jel će nas taj povečerati sve odjedared.

— Ta idi, ludi čov'če, 'di bi' ja tako što radio u kući 'di sam gost?! — mačak se pritvara ko vrag prid kišu. — Idi, čov'če, nit je to meni na kraj pameti, a pravo da ti kažem, nit virujem da su tvoja dičica tako što i mogla kazati.

— Zašto ne bi kazala?! — vrebac će se ko čuditi.

— Kad se ne dosićaš, baš da ti kažem. Da sam baš i taki, 'di bi to tvoja dičica znala, kad me ni ne poznadu nit znadu, nit su za mene mogli čuti, kad su to samo jučera dca. Otkud bi oni iz prstiju isisali tako što?!

— Ne znam, gazda mačak, ja ne znam, al' biće da je njima u krvi da te oste, ko što je pivcu u krvi da i priko noći mora kukurikati, i ko što je tebi u krvi da ni jednom mišu ni vrepčetu ne prostiš život.

Vrebac sad svoje kaz'o, pa sve zvoni teškim katan-cima, tako zaključava vrata iza sebe.

Z M A J I S I R O M A Š A K

Bila jedna velika šuma, usrid šume kameni dvori, u njima zmaj sa ne znam koliko glava i još toliko puta po polak glava. Nek mu u kavgu odvale po' glave, ta je opet o'ma čitava, jel prilipi jednu od oni' polovina. Sila velika i strašna, pa niko šale ni da tisne na njeg, a kamoli da ga stamani.

Niko živ da tumarne kod njeg u službu, osim kukavaca kukavni', koje je zarobio. Niko živ ne smi blizo, dok jednog jutra nije naiš'o jedan siromašak.

— Moja krv je tanucka, slabo ćeš se napiti od nje. Bolje će biti ako ti privridim štogod. Vidiš, ovce nema ko da ti pomuzi, a bašća ti sva zaparložena. Nek si zmaj, al' voliš i ti kadikad malo kiseline i nuz nju crnog luka. A ja u ovoj pustolini izgubio put. Moram zakvrcati i na tvoja vrata kad nisam srićnije ruke.

Zmaj se prvo začudio, pa se onda mor'o i nasmiјati.

— Ni ovak'og svata nisam sustrio u životu. Ti si baš uočan.

— Baš uočan.

Siromašak zna zašto se zmaj smije. Niko još nije izaš'o prid zmajevsku silu da se nije uplašio. A šta bi se on plašio?! Je l' to život kad nemaš ni zalogaja u usta ni strije nad glavom?! Sv'edno mu je, a umriti, a živiti.

Vidi to i zmaj. Da ga ubije?! Šta će s tom rpicom kostiju i soparnom kožom?! Nije to zalogaj za tak'og izilicu. Da mu ovce čuva?! Ne triba nji' čuvati, kad je ta velika šuma sva njegova, pa iđu širom po miloj volji. Da,

al' nikog nema ko bi znao muziti i siriti, a najedared se zaželio kiseline, kad mu je siromašak spomenio. Dobar je i koji crni lukac nuz slaninu el' nuz sir, el' nuz kiselinu.

— Dobro, ostani tu. Slupaj kolibicu u bašči, pa nek se zna da i ja imam baštovana i čobana. Samo pazi da se ne ugojiš, jel kaki sam, možem zaboraviti da mi tribaš, pa ćeš mi se naći pod zubima.

— Nisam ja krmče, da se gojim za gazdin nož.

Zmaju se straboga dop'o novi baštovan. Misli se: ovaj još više ludoglav neg ja! Nek mu je dok je meni do šale, a kad mi dosadi, zaplakaće on još čerez ove šale.

Siromašak živi sad tu ko i drugi rabadžija. Bašču do-tir'o za rukom, a kad zaželi da se malo protegne on potraži ovca u šumi i lipo redom pomuzi. Zmaju opet kad dosadi meso sav se uprcka od kiseline, a mlad crni luk sve na snopove guta, da bolje mož' piti. Ako mu je do šale on ne traži u koga će zapeti: siromašak je na meti.

Trpili su se tako ko tuga i nevolja. Živili su iz dana u dan, dok jedared siromašak malo nije prisvisnio od čuda. Zaš'o za ov cama u šumu i čuje kako pristravljeno bleje. Čovik osića iz daleka, da je nevolja. Potrč' on tamo. Ovce sabijene ispod velikog kamena u jedan zagon, a prid njima čudo od čovika. Na panju sidi polak čovik, polak zmija. Savio rep oko trulog panja pa samo straši ovce. Ne da njim da prođu iz zagona, a ne da njim ni mira.

Siromašak se nije mislio. Žao mu ovaca ko da su mu rođena dica. Živinče je to, al' je pod njegovom rukom i pod njegovim krilom, pa i' voli makar nisu njegove. Baš nije im'o nado'vat ništa drugo, osim dvi čobanje. Na sriću čobanje bile od dobre 'rastovine iz zmajevske šume.

Kako se slatko zatrč'o, još slađe je zamanio s obadve čobanje.

— Vidi, vidi, pa ja sam još niki i snažan!

Mor'o se sam sebi nasmijati, kad je polak zmiju polak čovika slupio ko lepanju. Što je on stamano to čudo, to mu se dalo na smij, al' se najedared o'ladio kad su ovce navalile. Ovca ko ovca: kad krene onda ne gleda kudan će. Nagrnile čim su ostile da je put slobodan i sve se prikošedivaju priko panja na kojem je sidio čovik do polak zmija.

Pritrčale i tako i izvalile panj. One nestale u šumi, a ispod panja se pokazalo silno blago. Ima tu zlata, dragog kamenja i sto čuda.

Čoban da prisvisne. Zmaja se nije plašio dok je bio siroma', a šta će sad?! Uz'o bi, kako ne bi uz'o tog blaga, pa da i on jedared živi ko čovik, i da i drugima dade da žive. Uz'o bi, al' kako će izaći na kraj sa zmajom kad onaj vidi šta je naš'o u njegovoj šumi.

Već je 'tio pobići, da to sve ne gleda i ne muči sebe, kad najedared čuje švraku iznad glave.

— Šta se skanjivaš?! To je tvoja muka! Uzmi i ne brigaj.

Lako je to kazati, kad zmaj ne će po'isti švraku ni od lika, a ljudsko meso voli pa jako. A siromašku se sad najedared dopalo da živi. I sad se uplašio čak i od švrake. Ne zna on ko je ona zmaju.

— Slušaj ti, momče, — švraka nije luckasta da ne vidi šta on privrće u glavi, — zar me ne pripoznaješ?!

Siromašak je to i zaboravio. Na drvetu iznad njegove kolibe bilo švračije gnjizdo. Baš je bilo švračića, kad je matora švraka slomila krilo. On je znao šta je glad, pa je gladnog požalio. Baš nije volio švrake, jel krađu što vide, a švračiju dičicu je požalio. U zmaja pilića nebrojeno, pa on zgrabi po dvoje-troje za koje je mislio da ni tako nisu za život, i baci švračićima.

— Ja to nisam zaboravila, jel sam ja ta matora švraka kojoj si ti spasio dicu od smrti. Red je da me poslušáš, pa da ti vratim dug, — kaže mu ona ko brat bratu.

Poslušaće je. Kako ga je uputila tako siromašak i radi. Teško mu je bilo samo dok se nije uputio, a kad je već krenio, smije se i sam: vidi, vidi, pa to bi' i ja uradio, samo da se nisam prip'o.

Natovario sve blago, al' ne da ga sakriva već nek ga svaki vidi. Doš'o pod zmajevske dvore i više u sav glas:

— Što visi nek otpadne, ko se boji nek pobigne! Što visi nek otpadne, ko se boji nek pobigne!

Na glas išet'o i zmaj. Još iz dvora se smije šta je to sa siromakom. Nije se smij'o kad je ugled'o šta onaj nosi. Najedared se iznenadio, najedared se uozbiljio.

— Otkud si mi to don'o?

— Tebi, moje?! Ta ni da dilim s tobom ne bi' prist'o, a kamoli da ti dam moju muku.

— Šta kažeš, još ni diliti ne bi 'tio sa mnom?!

Zmaj najedared zapalio vatre u svim čitavim glavama, a u polovinama već kreše varnice. Nek pali, nek kreše varnice, siromašak će ko u šali:

— E moj zmaje, ni sa jačim od sebe nisam naučio diliti moju muku, ne da bi' je dilio sa slabijim.

Zmaj gleda: ovaj se baš ne boji! Šta je to sad napako?! U njeg je tušta glava, jedna uvijek ima kada da se misli. I misli se ta jedna, pa ovako: štogod tu nije u redu! Ne bi siromašak bio tako grlat, da se 'digod nije na'vać'o kak'e snage.

Tako misli zmajevska glava, a još kad je švraka povikala s grane:

— E, moj zmaje, pilićaru tužni, što švrakama pilića ne daješ, zlo si vrime, brate ti doček'o. Siromašak ne samo da je iskop'o silno blago što je ležalo u tvojim šumama, već je naš'o i snagu tvog čukundide. A o njemu se još i sad triput više pripovida neg o tebi.

Borme se o zmajevom čukundidi pripovidalo, pa još kako. To je zmaj znao najbolje. Nije bilo kamena kojeg

on ne bi samlio u pra' kad ga je samo noktom zvrncio, a 'di je šakom udario tamo je planini temelje izvalio.

— Teško meni, ako je ovaj pokupio tu snagu, pa okrene sa mnom naopako, — šaplje zmaju ona glava koja je imala kada da se misli.

Baš je bisan, al' je najedared zabacio nikoliko strukova glava, da se misle. Baš je zmaj, al' nije luckast. Vidi: tu će biti najbolje ako lipim privari siromaška. Šta će, već će se nuz silne mudre glave praviti lud.

Lipo će siromašku:

— Znaš šta? Ja mislim ovako: ti si moj sluga, a blago si naš'o u mojoj šumi, pa je po starom redu i pravo i zdravo da je to moje. Ti, daborme, ne misliš tako.

— Dobro pogađaš.

— E, kad je tako, da se mi ne svađamo i ne kavgamo.

— Možemo se mi i kavgati, meni je i tako pravo.

Nije to pravo zmaju. Nikad u životu njemu nije trebalo nuditi kavgu, sam je tražio, a sad jedared mu se ne mili. Nije to šala sustriti se s čovikom, koji ima snagu njegovog čukundide. A nije šala ni gledati da mu odnese iz njegovi' šuma ono silno blago.

— Ne ću ja u kavgu, ta valjda smo nas dvojica uvijek živili lipo.

— Jesmo, što je istina, istina je: ti si lipo 'io i pio, a ja to sve lipo gled'o i još lipče radio za tebe brez nadnice i brez sveca i odmora.

Zmaj vidi, da se siromašak sasvim ot'o, pa će sad i prikolipo.

— Ta ne ćemo se valjda nas dvoj'ca inaditi?! Ja 'oću samo da bude po pravdi. Ti misliš da je blago tvoje, jel si ga ti naš'o, ja mislim da je moje, jel si ga naš'o u mojoj šumi. Nek ne bude ni na tvoje ni na moje, a da ne bude ni kavage, da se kladimo, pa ko ispadne bolji i jači tog će biti blago.

Siromašak će se bajage skanjivati, a to i 'oće.

— No, pristaješ?! — zmaj ga požuriva.

— Kad si baš navalio nek ti bude, al' nemoj da posli imam posla s tobom, jel ćeš zlo proći.

'Oće siromašak sve kako zmaj nagata. Onom drugo i ne triba, kad on uvijek ima bar jednu glavu koja ima kada.

I šta će izmisliti, već da vide ko zna bolje dekati konje.

— Dobro, samo da ne krećemo konje onako ko u čast, već ko da idemo na pos'o, eto naprimer, ko da ćemo sino kositi i kupiti, — kaže siromašak.

Dobro, 'oće zmaj i tako. Izvede svoje najbolje konje, sam upreže, sam baca kosu u lotre, sam vile sprema. Pa metan čovik položi kosu doli, a on je naerio u lotre da joj vr' gleda u nebo priko kočijašovi' leđa. Ni vile nije bolje namistio. Kako i' je slatko lupio u šarage parošci su tako i prošli kroz šarage i vire iza kola ko da vrebaju ko će trčati iza nji'.

Siromašak samo gleda, pa se smije ispod brka, a švraka se latila pa namigiva s grane.

'Di će zmaj znati kako se meće sprema, kad nikad poslom nije natrudio dlan.

On sprema konje, a siromašak već skočio na kola, pa lipo sio s druge strane, a zmaju ostavio mista isprid kose.

Skaće i zmaj i u skoku kreće dobre konje. Trčaće triput oko dvora pa da se vidi ko će brže, on el' siromašak. Konji se nisu zatrčali već poletili, al' se nisu dobro ni zaukali, kad će se na putu naći velik panj. Zmaj će ga zaobilaziti, a siromašak udario u smij:

— Lip kočijaš, koji ni priko ovak'og truna ne zna pritirati kola.

Podbodi zmaja, pa će on već skakati ko lud. Poplašio se da će siromašak tirati priko panja, pa sad ne deka, već

kandžijom konjima kožu dere, samo da kolima priđu priko panja.

'Oćeš vraga! 'Di su ti konji, pa da su baš i viloviti, koji će toliku strvinu ko zmaj prineti kolima priko panja?! Zaprli točkovi za panj, pa kad se zmaj izvalio u lotre, tako se dobro nabo na kosu da se i kosište jedva vidilo iz njegovi' leđa.

— Joj, el' mi je do'vatilo do srca?! — dreknio, makar ga posli bilo sramota.

— Da si sebi rad ko drugom, ne virujem da ti se kosa ne bi zadodala i do srca, — nasmijaće se na to siromašak.

Kojikako su zmajevske sluge svog gosu oslobodili kose i kosišta i jedva ga zakrpili da mu krv ne teče, a siromašak će onda:

— Šta veliš, da ja tiram el' da ne tiram oko dvora, ta ako konji išli i klekečki i onda ću brže obaći neg ti, kad ti nisi nikako stig'o.

Vidi i zmaj da tu nema divana. Bolje će udariti u drugu o'kladu. Nek siroma' sad deka konje, a on će trčati za kolima, pa ako se ne do'vati šaraga, onda je izgubio o'kladu. Posli će on tirati opet kola, a siroma' će trčati za njima.

Dobro. Siromašak će za uzde a zmaj štogod šuška oko konja i šaplje njim u uši.

Nek šaplje. Siromašak kandžiju spremio, pa kad je zapalio kožu konjima, lete brez krila. Zmaj bakti za njima i što konji brže, on još veću snagu daje i jedared će se do'vatiti šaraga. Kako će on za šarage, a siromašak navije na onaj panj.

Kola štregnu, zmaj se već nabo prsima na vile.

— A joj, nije mi valjda do'vatilo do srca?!

Ne 'vaća se šaraga, već čupa vile iz mesa. Dok se on zabavio siromašak se isprtlj'o s panja i već praši daleko oko dvora. On praši, a zmaj vidi da je zalud trčati, jel kako krv lije iz njeg, baš borame bi po blatu trč'o za kolima.

— Stani, sad ću opet ja dehati, pa da vidim 'oćeš ti dostigniti šarage. Ako i' ne do'vatiš, onda nikom ništa u ovoj o'kladi.

Zmaj nije luckast. Ko bajage slučajno, pa lipo isturio opet vile kroz šarage. Namišća on bodljikavu uzgljancu i za siromaška, samo ni ovaj nije luckast, a ni švraka nije lina.

Zmaj konje kreće, švraka isprid nji' uzleće. Kad će zmaj bliže panju, pa će navijati na njeg ko i siromašak, švraka najedared sletila konjima među oči. Jednog čapkom, drugog kljunom među oči, pa nek zmaj dere kožu kandžijom od olova, konji najedared usporili.

Siromašak ne trči, već se lako do'vaća šaraga, al' se ne vaća s obadve ruke, već samo s jednom. Jednom se do'vatio šaraga, drugom lako iščupo vile, pa kad i' onda zabio zmaju u debelo meso, onaj je samo skiknio.

Zmaj skiči, a siromašak podvikiva:

— 'Oćemo l' se mi utrživati el' puzati?! Tiraj te konje, jel ću ja zaspiti držeć' se šaraga!

Šta će zmaj, svakako je izgubio o'kladu, a koža mu izbodena i velikim i malim šilom kako još nikad nije.

Sramota el' nije, al' mora ponuditi još jednu o'kladu. 'Oće siromašak, al' samo još tu jednu.

— Znaš šta, ja sam dosad bir'o po tvojoj ćudi, — kaže zmaj. — Ti sluga, pa si više naučio na konje, na pos'o, na kosu i vile. Sad da se kladimo u ono u čeg se ja više razumim. Eto, da lovimo.

— Da lovimo, makar ja nikad nisam lovio.

Šta će već zeca loviti.

— Dobro, al' da ne bude ni puškom ni strilom, već rukama el' s kerovima, jel ja nikad nisam puc'o pa kako ću se omiriti s tobom, — kaže siromašak šta misli.

Zmaj 'oće i tako. Puštiće dva zeca, pa nek svaki trči za svojim.

Svaki će sebi birati kerove. Siromašak izabr'o nikog malog pulina, a zmaj gleda 'di bi naš'o priličnog kera za sebe. Da kojeg odabere ni jedan mu nije ni pod nokat. Bira pa nikako da izabere, kad jedared vidi dva vola u plugu.

Oko mu palo na nji', a švraka će:

— Koliki si velik, valjda ne ćeš od sramote s manjim kerovima kreniti u lov neg što su ovi?!

— Ni ne ću s manjima, neg baš s ovima! I da zna svaki, ne da ću brže uloviti mog zeca, neg ću mu onaj kratki rep priorati s plugom.

I već naređiva da sluge puštaju svakom svog zeca. A već je naredio kome će kakog. Siromašku puštio mladog, hitrog ko strila, a prida se pušta matorog, pa još šantavog.

Nek pušta kako 'oće. Siromašak s jedne strane hajka, s druge pujka pulinčića. Ne triba ovog pujkati. Rasigr'o se pulinčić, pa zeca vaća i pušta, da se što duže mož' s njim sigrati.

Zmaj volove još nije ni krenio, matori zeko već u'vatio kraj šume. Tira zmaj volove, sve po dvi kože dere s nji', al' 'di će teški volovi za jednim zecom makar je mator i šantav. A još kad je siroma' stari zec čuo strašnu viku zmaja potrč'o je da bi začas pobig'o u svit, da su mu sve četiri noge prilomljene.

Dokle je trajala hajka dotle je, samo jedared siromašak više zmaju:

— Šta je, stari gazdo, ja sam mog'o u'vatiti mog zeca s ovim pulinčićom već i po stotiput, a tvoji volovi popadali po ledini!

Zmaj samo ćuti. Šta bi i mog'o kazati, kad se boji da će i sam pasti nuz volove tako mu noge drću od silnog trčanja. A o'kladu je izgubio.

Zmaj ćuti, a siromašak vidi njegovu nevolju bolje neg da onaj sam pripovida o njoj.

— Znaš ti šta, gazdo moj stari?! Ja tebi radio, ti meni nisi plać'o. Da sam o'kladu izgubio, ti bi dobio moje blago, a šta ću ja dobiti od tebe što sam dobio o'kladu?! Misliš valjda po starom, meni opet ništa?! Ne ćemo tako.

Zmaj samo ćuti. Nikad još nije natrap'o na jačeg, pa mu je i muka i sramota, da ne zna šta bi. Dao bi dvore samo da nije svitu prid očima, a svit borme izaš'o, izašli svi živi koje je zarobio.

— 'Digod ukraj tvoje šume ima selance nasrid kojeg je 'rast kak'og nema ni u tvojoj šumi, ta višlji je od tvoji' dvora. Znaš li za to selance?!

Zna. E, kad zna, onda će zmaj tamo ići sa siromaškom, jel njegov otac tamo ima kućicu.

— Tamo ćeš me odvesti, al' ne ćeš me samo voditi, već ćeš me i poslužiti. Ti ćeš nositi moje blago, a nosićeš i ovom svem svitu štogod izaberu od tvojeg bogatstva, jel znaj: došlo je vreme da svima plaćaš, ako ne ćeš da te u'vatimo za uši i šopnemo o zemlju ko žabu.

Momak siromašak mu križa u oči, a zmaj bar da kaže jednu rič! 'Di bi se protivio momku, koji je naš'o snagu njegovog čakundide.

Sad on tuguje, al' se raduje onaj silan svit kojeg je dotle mučio. Bira svaki sve najbolje do čega dođe, pa tovari na zmaja ko na magarca.

— Je l' dalek put do mog sela? — pitaće momak siromašak kad je sve bilo natovareno.

— Dalek, — odgovara zmaj ko išibano dite.

— E, onda ovako: je l' slab el' šandan, el' kome se to dopada, nek jaši mog magarčića. Ima glava dosta, svakom će doteći jedna, da je zauzda.

Nije bilo ni jednog čeljadeta koje nije pojašilo, pa još se o'ma' naoružali koje s kandžijom, koje s dobrim prutom. Na kraju je i momak mor'o zajašiti, jel su zmaja toliko šibali i kandžijali, da ga niko živ ne bi mog'o pratiti pišice.

U selu se svit prvo ustravio, al' kad je vidio ko to vodi zaularenog zmaja, pa još kad su vidili kak'og sve blaga nosi momak, a kak'og njegovo društvo što je robovalo kod zmaja, da si onda vidio šale i veselja. Dica sve uši kidaju strašnom zmaju, a žeravicom ga čukljikaju.

Momkov otac ne viruje očima. On je već oplak'o sina, a vidi ti šta je on don'o i koga je dotir'o. Raduje se momkov otac, što mu se najstariji sin vratio živ, a još se raduje i što je don'o toliko blago, jel je u njega bilo toliko dice, da svakom ni komad kruva nije dotek'o.

Radost i veselje je, šala je sa zmajom, al' se momak jedared dositio da se mož' privršiti mira, pa teško njima ako se zmaj od nevolje razbisni.

— Znaš šta ću ti kazati, — on će jedared zmaju — meni se čini, da smo se nas dvoj'ca dosta družili u životu. Meni je bar dosta, ako tebi nije.

— Dosta je i meni, — mor'o je prošprljekati i zmaj.

— Vidiš, vidiš, pa mi smo se uvijek dobro slagali. Kad je i tebi dosta mojeg društva, onda se možeš čistiti. Al' nema tog, da se vratiš u dvore. Ajak, dosta si se ti sladio i mastio za pustog života. Neg ovako: vidiš onu veliku ritinu? E, ako želiš da ti i jedna glava ostane na ramenima, onda se zavuči u nju, pa lipo drimaj u buzalici i 'rani se žabama. I ni da pisneš otud, jel vidim da ti sad sve glave vise, a znaš kako sam ja piv'o: što visi nek otpadne.

Zmaj ne kaže ni rič, već misli u sebi: a ko se boji nek pobigne!

I već je i biž'o u ritinu.

Biži on, al' jedva je izmak'o iz sela, kad evo prid njeg lisice. Ona je kasno čula šta se događa u zmajevskim dvorima, pa sad trči ko brez duše. Ako je švraka volila momka siromaška, borme se lisica srdila na njeg što joj je branio da pustoši zmajeve kokoške. I sad 'oće najedared dvi muve: ko veli, momku će se osvetiti, a zmaju će se ulagati, pa će obadvojcu isigrati i evo kokošaka za nju iz zmajevske avlije, al' koliko 'oće.

— Jesi l' ti izgubio pamet?! — zaustavi ona zmaja. — Uzmi blago, šta se bojiš jednog siromaška?! Ako je njemu švraka pomagala, ja ću tebi. Nek je u njeg sto snaga, ja ću ga nadmudriti, samo mene slušaj.

Gleda zmaj, pa mu se opet našla jedna glava, koja je imala kada da se misli. Ne govori ova ludo. Ko je mudriji od lisice?! I najedared se pridomislio. Ne dopadaju mu se žabećiji batakovi, kad se još i lisici više sviđaju kokošiji. Poslušaće lisicu. O'ma' je zgrabio pod pazuvo, pa će trčati natrag u selance, da pokaže svima ko je on. Uz'o lisicu pod pazuvo, a kaki je jak i lud, tako je lako stisk'o da je o'ma' izdanila.

On trči, a momak siromašak već vidi šta je, jel mu ne treba kazati ko je zmaja nagovorio, kad mu je vidio lisicu ispod pazuva.

Zmaj dobaktio, a momak siromašak ga ko bajage ne vidi, već skupio oko sebe svu sitnu braću, pa više na nji':

— Niste znali kazati da vam treba kože za opanke dok je zmaj bio tu, pa da ga oderem! Sad ste se sitili, kad se već zavuk'o u buzalicu, pa ne će izaći da mu obećam sve blago svita! .

Zmaju opet srce pobiglo u pete. Zaš'o iza onog velikog 'rasta pa će šapljati lisici:

— Ej, šta veliš ti na to?!

'Di će mrtva kazati štogod? Kako je slatko stisk'o lisica se samo iskečila kad je ispuštila paru. Kad ne čuje lisicu zmaj će je gledati, a kad je vidio kako se samo keci, on zakrvavio očima.

— Ovaj 'oće da me dere, a ti se još smiješ! Tako ti misliš meni pomoći?!

Lupio je o 'rast da joj ni dlaka nije ostala čitava, pa kad se onda zauk'o, ni sam nije znao kako je strmo-glavce uletio u ritinu. Zavuk'o se u buzalicu, pa se dotle zavlačio sve dublje i dublje dok se u njoj nije zagušio.

A onda je baš bila šteta što se stamano. Tako uplašenog bi ga lako bilo pripitomiti, pa kad bi nestalo žaba taj bi se naučio i pasiti, i da vidiš magarca kakog nema na svitu.

S I R O M A Š A K U Č I S I N A

Jedan siromašak salašar rano ost'o udovac s jedinkom sinom. Kuća bila male snage, nevolja bilo i više i jači', pa se čovik nije ni ženio drugiput. On je sinu i otac i mater, a sin njemu čitav svit, pa se čovik rano poč'o na deranca oslanjati. Ovaj ga svašta pita, a otac ga uči svemu što i sam zna.

Deranac bio mudar, a i ljubopitljiv. Iđe poslom i u varoš, sve motri ko matorko, i što ne zna on o'ma' pita oca.

Tako jedared vidio u varoši niku veliku crkvenu svetkovinu na kojoj je bilo popova i popova, fratrova i fratrova. Vidio je on i dotle popova, a sad ko da je vidio čitav popovski svit. Pripovida ocu šta je vidio u varoši, i jedared će zapitati:

— Baćo, jeste l' vi vidili kadgod šantavog el' kljakavog popu. Zato pitam, jel ja još nisam vidio ni jednog šanadnog.

Nije vidio ni baćo.

— Pa kako to da među popovima nema ni šantavi' ni kljakavi'.

Sin se zamislio, zamisliće se i otac, pa se nasmij'o:

— Sinko, jesi ti čuo kako svit kaže: svaki popo sebi dere?

Čuo je.

— No vidiš: kako bi mog'o dobro derati sebi, kad bi bio kljakav?!

— Tako je, — dositio se sad i deranac, pa se smije.

— Da te ne pitam, vidio si kumovog ovna voćka, a i komšijinog — otac se uputio u divan.

Vidio je.

— No, sinko, oni su baš siromašci ko i mi, pa je l' koji ima šantavog ovna?!

Nemaju.

— Vidiš, vidiš, sinko, a čuo si šta popo kaže: da su njegovi ljudi božije ovce. A ko nji' vodi? Popo. E, pa sinko, kad siromaci nemaju za svoj čopor ovaca šantavog ovna voćka, kako bi to priličilo, da božiji čopor ovaca ima šantavog ovna voćka.

Taj sin sam bio ja, i bogame sam, o'ma' s'vatio zašto nema ni jednog šantavog pope.

PIJANA BABA MEĐU MRTVIMA

Nije lipo ni kad se muška glava opija, a kad se žena da u piće to je baš ružno.

Al' ružno el' nije, na svitu ima svašta, pa tako bila i jedna baba koja se namečila na piće. Nek nema ni zaloga u kući, al' piti mora.

Jedared dobri ljudi pos'vituju njezinog didu: znaš šta ćeš, kad već ništa ne pomaže, zapriti joj se, da ćeš je tako istući, da će umriti od bubataka ako se ne kane pića.

Siroma' dida će poslušati i to.

— Babo, el' se kani, el' se ma'ni pića, ako ne ćeš da te živu usmrtim!

Govorio duvaru el' njoj: opet ukrade iz kuće i posljednju šaku brašna, samo da se napije.

Kad je tako, dida pokiselio komad vrengije u slanu vodu i udri, i udri, dok babi nije zašla svist. Veliko kor'to za prisolje je već spremio, dozv'o komšije, metnili je u to kor'to i turili lipo pod krevet. Drvenice niske, pa baba u kor'tu baš ko poklopljena, i sad drima u mraku.

Dida s komšijama čeka, da baš vide šta će baba kad dođe svisti.

Došlo i to vrime, čuju 'di se baba migolji u kor'tu i pipa po drvenicama iznad sebe.

— Oho, ta ja sam baš u mrt'ačkom kovčegu, — baba

će jedared. — Ko bi to virov'o, da će vrag ući u mog dobrog didu, taj me baš zapravo ubio. Babo, babo, dorakijala si na ovom svitu, ti si mrtva.

Narazgovarala se baba sama sa sobom, a komšije šaplju didi:

— Jesi čuo?! Izgleda da će pomoći priki lik! Čuješ kako veli, da je dorakijala.

Čuje dida, kako ne bi čuo. A čuje i to, kako je baba najedared počela lupati po drvenicama:

— Hej vi mrtvi, ima l' među vama koji živi, da mi kaže 'di je na ovom drugom svitu najbliže mijana!

— A jeste l' vi to čuli?! — odmane dida rukom.
— E, čini mi sker, dobri ljudi, da se još nije rodio čovik, koji mož' pobići od svoje ćudi.

Z E C O V P O M A G A Č

Ostari čovik pa je još i kojikako, a kod pristari onda je baš nikako. Živa duša — mrtvo tilo. U kući, a ko da i nije.

Tako dida na salašu doček'o gotovo stotu godinu. Miče se još — to je sve što je ostalo od čovika. Uzme štapicu, pa: doć! doć! doć! — vuče pete. Dvared koraci — za prst odmakne .

Kako je kako nije, dosta to da se njemu priklonio jedan divlji zec. Nek dida izdočka do guvna, zec već trči iz polja, pa mu 'ide iz ruke. Dida drugo ni ne radi već samo 'rani zeca. Urani pa do guvna i natrag — gotovo podne. Užna pa opet do guvna, i dok ne dodočka do praga — več!

Al' da je kako, dida iza zdile ne izostaje i ne ustaje dok ne napuni svako crivo.

Jedared u jesen dida baš sio za užnu, kad iznenada djipi pa će napolje.

— Dajte dva štapa, jedan sad nije dosta!

I do'vatio najedared dva štapa, pa se sav zaduv'o tako dočka iz kuće.

Ukućani baš nisu vodili računa o njemu, al' sad gledaju: šta je to didu napopalo?! Od zdile ga nikad nisi mog'o ni otirati, a sad se otisk'o s praga, i kad se zauk'o s dva štapa bar ševin kor'čaj napravi, al' kasa pravac guvnu i samo više:

— Biž, biž' zavrimenta!

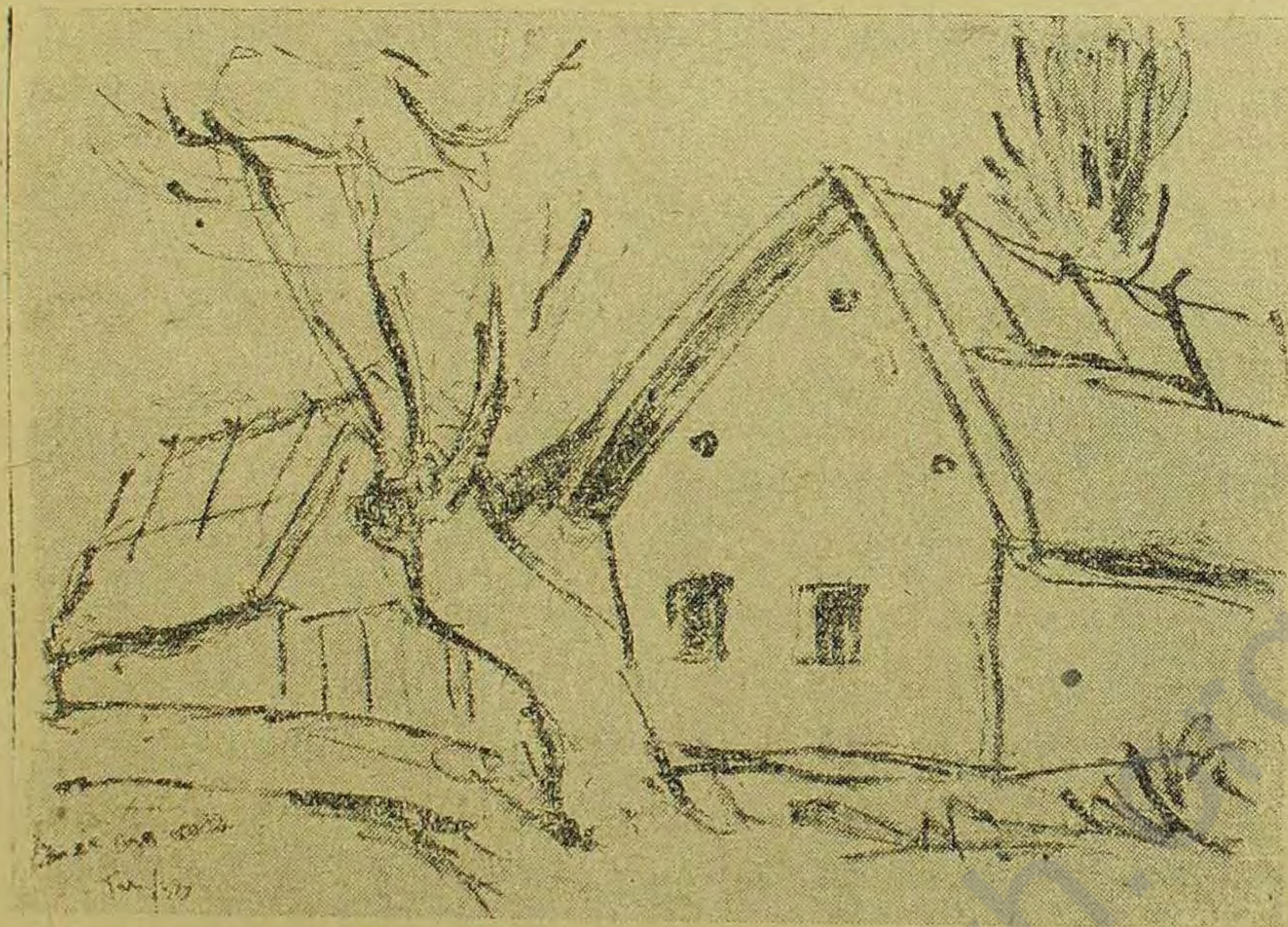
Gledaju pa moraju viditi kad nisu slipi: didin zec se uputio i ode u atar, a iza salaša dolaze lovci.

Zec izmak'o, ta ne vridi na njeg ni pušku namiriti, al' dida ne staje već sve jače dočka i podupire se najedared s dva štapa. Zauk'o se siroma' ko da će se sad o'ma' prilomiti, pa ga čeljad požalila i jedan unuk će:

— Dida, šta se ne vratite za užnu, šta to radite?!

O, kad se on nakosirio:

— Sad je tebi do užne?! Ne vidiš da mom zecu pomajem bižati!

N A J L I P Č I K O N J

Kralj će ići u čast komšijskom kralju. Šta će nositi u dar, već najlipčeg konja u kraljevstvu.

Odredio dva najbolja trgovca nek oni izaberu i kupe konja.

Baš u taj ma' jedan ćoravi cigo zapatio čilaša kakog njegova čerga nije upamtila: nije baš sasvim ni sedlast, nije baš sasvim ni ćorav, a još i zobu je vidio za života.

Ode on s čilašom prid kraljevske dvore i priko sveg svita upravo do kraljevski' trgovaca.

— Tu dalje nema divana: ovo je konj kaki se traži.

Bilo bi i dobro i lipo kad bi i kraljevski trgovci tako mislili, al' oni vele:

— Tu dalje divana nema: ovo je konj kaki se ne traži.

Oni tako, a cigo baš nikako, već priko sveg svita upravo kralju.

— A šta bi ti 'tio baš od mene, cigo moj?! — kralj bio čovik veseljak, pa ga lipo doček'o.

— Ništa drugo već da glavom s tobom trgujem.

— Zašto ne bi s mojim trgovcima?!

— S onima dva?! Pa ti su ludi! Pravi ludi!

— A zašto ne bi bili pametni?

— Idi, čov'če, da ne kažem kuda! Di bi ti bili pametni, kad ja s jednim okom vidim da je moj konj na svitu najlipči, a nji' dvojca to ne vide ni sa čet'ri oka!

M R V I Č A R

U gluno vrime, kad je svit još bio rasut, nije bila šala sastaviti ljude na okup. Salaši daleko jedan od drugog, atovi široki, pa kad snig okopne i marvu krene u atove 'dikojeg čobana el' govedara ne traži dok se sam ne javi do sniga el' po snigu.

Tako nek svetoj i svitloj gospodi zatribaju ljudi — carski pandur se potpaše, konja zajaše i obija pragove od salaša do salaša: eto glasa ljudima. Panduru teško nije: carski kruv 'ide, dlanovi mu od posla ne bride, a kad je na putu ni torbu ne mora vući, jel za svačijim astalom mista istisne.

Poš'o pandur jedared da svit sakuplja na kuluk. Na pos'o zove, njemu do posla nije, već mu je jedina briga 'di će se bolje na'isti i napiti. Po divenicama i šunkama razaznaje salaše, po tikvi i bardaku vina računa domaćine.

Jedno podne došlevelj'o do dva salaša, koji su nikud bili sublizo. Na prvom se naužn'o al' onako da je progut'o samo toliko koliko mu je stalo pod kožu, malo se proteg'o i konja nije ni zajašio, već se prišet'o u drugi salaš.

Domaćina zna da pandur nije sušio zube ni na prvom salašu, al' gost da je kaki — gost je. Doček'o pandura s nenačetom stražnjom šunketinom i s dvi-tri divenice, al' onak'e ko prosjački štapovi.

— Imate fala, ja sam već prizalogajio kod komšije,
— pandur će se nemtisati.

— Prizalogajio el' nisi, moraš s nama. Mi smo malo ukasnili s užnom, a nije red da nam gost skršteni' rukiju gleda u zube, dok se mi častimo i mastimo, — domaćina nudi, al' ne samo ričima, već sav onaj blagosov tura prid pandura.

— Pa, kad je već tako, ne marim: uzeću mrvicu na zub!

Tako pandur kaže, pa bricu vadi i od bilog somuna odjakari pupušku ko dičija glava, a sa šunke sriže komad ko dobra fratarska cokula, pa još sve to potpači s jednim »prosjačkim štapom«.

Ode mast u propast: mete pandur ko vijar. Domaćina se nije ni začudio, prid pandurom ni drobac nije ost'o. A još bricu ne ostavlja, već pandurske brkove gladi, sklanja nausnice da bardak s vinom bolje mož' poljubiti.

Šta će domaćina kad mu je gost za astalom, već guta na suvo, pa će opet:

— Ne daj se nuditi, ako ti je po volji uzmi ko kod svoje kuće.

— Pa baš ne bi', al' kad si me već nagovorio na prvu mrvicu, šta da lažem, osladila mi se. Uzeću još mrvicu i na drugi zub.

Za bricom palo po bila somuna ko otkos, pao i komad šunke da malo nije prokinio astal. Kad sve pada, to se mora i potpačiti, pa pandur sad dvi velike divenice prida se.

Kad je domaćina i to vidio, najedared je očima poč'o požurivati svoju čeljad. Vidi čovik, tu će sve otići u propast, pa kad već propada, ko veli, da se malo omrse i oni koji su to stvorili.

Ukućani su se latili, al' pandura niko ne stiže. Dok drugi nisu ni počeli, on već počistio sve isprid sebe. Pa opet povuc! vina iz bardaka. Nasis'o se vina, al' bricu nikako da sklapa, već se nikud smijucka i jedared će:

— E, domaćino, ti si me baš namečio na ovaj blagosov. Ni na kraj pameti mi nije bilo da prikidam silni pos'o, al' kad vidim kako slatko pucaju zaušnice tvojoj čeljadi, e moram uzeti još jednu mrvicu i na treći zub.

Gost — nije gost, domaćina se sad već i ustravio i okuražio u jedan ma'.

— Gost si čast i čest. Carski si čovik, dvared ti čast i čest, pa nek ti je moja kuća ko tvoja, moj astal ko tvoj, al' ako ćeš i dalje užnati s nama, onda te ko boga molim, nemoj mi kuću više sramotiti da uzimaš mrvicu po mrvicu, već ociči jedared ko i drugi čovik, — kaže on carskom panduru.

C I G I N A P R I S U D A

Siroma' cigo je dotle ček'o oko svatovske kuće dok nisu došli pođani. Prokr'o se s njima u avliju. Nije on doš'o da vidi kerove, neg da se domogne kak'og dobrog zalogaja. U'vatio zgodu i aloc! u svatovsku šatru pod astal.

Momačka kuća dočekala podjane da bolje ne mož' biti, a pođani će se nadmećati u darivanju, pa dvojica-trojica izmetnili novce na astal, da njim je pri ruki kad lipili stotinarke i hiljadarke svircu na čelo.

Dogodilo se da je koji ves'o svatovac privalio astal, pa tako srićno, da su novci pali cigi u krilo. Dop'o njemu zalogaj kakom se ni nad'o nije, pa o'ma' savio rep na krste i uju! ispod ponjave u mrak.

Nek se svatovci sad vesele brez njeg. Nisu oni ni čekali. Siroma' cigo se zapleo u nike krpe i kućine, pa se tevlja iza šatre, kad mu se najedared učini, da se tamo ne igra i veseli, već baš ko da se zameće kavga.

Cigo ko cigo, vrag mu ne da mira. Ni' mu dosta što je srića natrčala na njeg, već je još i ljubopitljiv. Evo njeg natrag u šatru, al' sad ide lipo na vrata ko pravi svatovac.

Tamo se dvi svatovske kuće 'vaćaju za kose, pa ko ljubi taj šakom u čelo ljubi, ko rolja taj stocom ispravlja nadundurene kapute.

— Ljudi, šta je vas napopalo da kod taki' puni' astala ne znate naći sebi misto?! — cigo se umiš'o ko kaki stáćala. — Zašto se čerupate?!

— Kako se ne bi čerupali, — jedan pođan će — kad smo izgubili novce, a momačka kuća kaže, da i' nismo ni imali.

— Valjda ćemo ostati na miru, — na to će jedan svatovac iz momačke kuće — kad oni kažu, da smo njim mi našli novac i ne ćemo da njim damo.

— Ta manite se vi tog, bolje pozovite i mene, pa da se veselimo, — eigo nji' stišava.

— Kako ćemo se maniti?! Kako će se znati ko ima pravo?! — skolili njeg i jedni i drugi. — Ajd, kaži ti, ako znaš!

— Ja i 'oću. Eto, koji su izgubili novce ti nek ne traže, a koji je naš'o, taj nek ne kaže, i mirna Bačka.

B A B A S R U Ž A M A I D I V O J K A

Jedan mlad kralj toliko se bavio sabljama i konjima, da je došlo vrime ženidbe, a njegov još nije vidilo kolo ni skupština.

Kako će odabrati divojku?! Po cviću. Nek udavače donesu po struk cvića, pa u koje bude najlipče tu će uzeti za ženu.

Im'o on jednog starog mudraca.

— Ne će to tako valjati, — kaže mudrac.

— Samo ti slušaj kako ja kažem, i primaj cviće.

Udavače nanele cvića, ta sve lipčeg od lipčeg, al' jedna baba nadmašila sve. Donela pravu kamaru ruža. Svaka ko somunčić, a m'riše da bi se bolestan izličio od nji'.

U kraljevom komšiluku bila sirotica — guščarica, koju je gazdarica tiralala, da sirotica nije imala kada ni na sunce pogledati. Čestitu krpu nema na sebi, kad služi od ponika, al' je lipota da bi se vile postidile nuz nju.

Otkud njoj cvića?! Ukraj bašče naišla na rascvatanu rokvu. Otkinila struk rokvinog cvata i donela kralju.

Kad kralj nema kada, mudrac nosi prid njegov cviće. Dabome, zna se po čemu bi kralj izabr'o — po ružama. On bi, al' mudrac kaže, da samo malčak pričeka, dok mu donese svadbeni dar, koji je baš sad kogod posl'o.

Donese velik dukat kakog još ni kralj nije vidio — a u njeg je baš dukata i dukata.

Kralj uz'o dukat, al' ga o'ma' i bacio.

— Kak'a je to krv na njemu?!

Vidi: dukat sav krvav.

— Ubijenog čovika. Ovaj dar je od haramije, koji je ubio i orobio nike trgovce, — mudrac lipo kaže.

— Jesi l' ti moj mudrac el' šta, kad mi sad to daješ?!

— Baš mudrac — zato i dajem ovaj dukat. Po njem se čovik lako dositi, da nije dosta viditi samo cviće već i onog ko ga je uzabr'o.

Kad je to čuo kralj se kvrcnio u glavu. Vidi ti mudraca!

Ostavio konje i sablje, pa s mudracom ide i gleda i zagleda udavače. One čekaju da čuju njegovu rič, a baba s ružama će na nji:

— Šta se vi još ne razilazite?! Niste vidile šta sam ja donela a šta ste vi?!

Kralj ide, al' samo do gušćarice, a kad je nju ugled'o, dalje nema biranja, makar je onda dozn'o od mudraca, da mu je ona donela rokvin cvat.

Izabr'o divojku-lipotu i ode. Kad je baba to vidila, okrenila se svitu pa zaskičila na sva usta:

— No, ako se ovaj razumi u cviće, onda se razumi i mog komšije šugavo prase.

MLADOŽENJA SPASAVA GLAVU

Danas momak zabegeniše divojku, ona njega, pa se uzmu — bilo to starima pravo, a ne bilo njim pravo. U staro vrime kod nas Bunjevaca je bio drugi adet. Gledalo se po kući i po familiji, gledalo se ko je kak'e povrže i kako će se atarovi sastaviti. Stari odaberu momku divojku, divojki momka — i to je svezano, baš ko da su i' obadvoje na ularu doveli na vinčanje.

Lipog momka će tako ženiti. Nije momak — već jablan. Na ramenima nije glava — već pamet.

Stari su sve svršili i sad će ga njegovi dovesti u divojačku kuću, da i on vidi svog budućeg para.

Došli u divojačku kuću i momak vidi, da je puna ko hrčkova jama. Ambari, karmići, tavani — sve puno. Od marve i svinja se ne možeš okreniti: bogatstvo! Lipota sve grmi di staneš.

Svud ga vode i sve mu se dopada, al' nikako da mu pokažu divojku. Jedared doš'o red i na to. Bolje da nije.

Momak vidi: na banku se sklopčalo niko čeljade. Jesu l' ga muve upljuvane, jesu l' mu u kosi švrake gnjizdo gnjizdile, to momak ne mož' razaznati a baš je pametan.

— To ti je divojka. Vidiš iz kak'e čestite kuće se ženiš.

Otac mu okrenio divan na kuću, a momak ni ne trepće, već samo veli:

— Vidim.

Starci misle, da je sad sve u redu, pa će se zadivani, al' jedared samo primete da momak zaviriva po kući. Ne

kaže nikom ni rič, već zavlači glavu u peć, njuška ko mačak za mišom, otiskiva dolafe i kovčege od zida, gleda iza nji' i ispod nji', zavlači se pod krevete, i već svud 'di bi dobar mačak cunj'o.

Starci gledaju, pa gledaju i jedared će njegov otac:

— Sinko, šta je tebi?! Šta radiš to po tuđoj kući?!

— O, bačo moj, bačo, šta bi' drugo radio, već gledam 'di se mogla sakriti ova moja divojka kad je bog juče ubij'o sve gadne na svitu?

Kaz'o i ost'o živ, a stari su bogame jedva ostali živi, kad su čuli taki divan. Nisu ni došli do riči, kad na crkvi udare sva zvona. Zvona zazvonila, a momak biž! ko da su ga žeravom posolili za vrat.

— Kud si nagnio ko brez glave?

Otac mu sav gori od sramote.

Sin ne staje, već iz avlije više:

— Spasavam glavu!

— Kak'a te glava napopala?!

— Zar ne čujete — udarila su sva zvona?!

Otac mu je sad već zaslipio od bisa.

— Nek zvone, šta se to nas tiče?!

— Al' se mene tiče, jel ako vi ne znate ja znam, da će danas bog početi ubijati one, koji uzmu vruga čerez blaga. Ubijaće sve tak'e čim zvona odzvone, a ja još ne poznam toliko ovu kuću ko vaša divojka, da bi' se mog'o sakriti isprid boga ko što se ona juče sakrila, kad je ubij'o gadne.

Ode mladoženja i ne na ularu, ni na lancima ga nisu više mogli dovući u tu kuću. Oženio se posli s lipom i pametnom divojkom ko što je i on bio. A to je bio moj čukundida, i zato sam i ja tako lip i pametan, makar su švrake najviše volile moj mozak kad bi jako ožednile, makar mi niko živ ne će pronaći koje mi je nos a koje su bradavice. To je tako, pa vi virovali el' ne.

K R A L J I S V I N J A R

Kralj se jedared voz'o na karucama. Svaki se sklanja s puta. Niko ni zube da obili dok ga ne zapita tak'a velika glava.

Kralj gleda: nit je sa svitom nit je međ' svitom, dok jedared ne vidi, da se jedan svinjar viša na karuce. Gleda, pa mu se dopalo. Misli: svršeni ljudi se stisli, pa me se klone, a ovaj svinjar nije još ni švigarac, pravi deranac, pa kaki je slobodan.

— Nemoj se višati, već ako ti je po volji sidi lipo do mene.

— Meni da nije po volji?! Ta ni moj pradida nije sidio do kralja, a ni ko drugi iz naše grane. Meni da nije po volji, kad ću prvi u nane siditi nuz tako velikog gospodara.

Svinjarčić se već i ugnjizdio nuz svitlu krunu, pa se latio i zvižduka ko da se pod kraljevskim skutom i rodio. Kralj samo gleda i gleda, pa se smijucka ispod brka. Prava istina: dopada mu se deran.

— Ti mora da si štogod dobro užn'o kad tako lipo zviždiš, — počće on opet razgovor sa svinjarom.

— Dabome, da ne bi zviždio praznog criva! A ne samo da sam užn'o štogod dobro, već ono što je najbolje na svitu.

Gle sad! Svinjar, a užna ono što je najbolje na svitu! Kralj se čudi u sebi, pa će i zapitati:

— A šta je to?!

— Pogodite!

Ni tako još niko nije divanio s okrunjenom glavom otkad ona zna za sebe. Al' šta može, kad svinjar naređiva kralj će pogađati. Šunka je na kajgani. Nije. Skorupača je. Nije. Krumpirača je sa samom divenicom. Nije. Svatovska pečenica, koju je zgađ'o najbolji stanarac. Nije. Pokljukuša kak'u samo stare žene spremе. Nije

Kralj ređa, pa ređa sve najbolje, pa kad je doš'o i do prasnaca, a svinjarčić samo zviždi i maše rukom, nema drugog, već kralj kaže na kraju:

— Ne znam, pa gotovo. Sam moraš kazati.

— Ta na masti valjušaka! — svinjar sad udario u smij što kralj tako štogod nije znao pogoditi.

— Na masti valjušaka?! A šta je to?! Tako štogod se ja još nisam nasitio.

— Šta kažete: vi ne znate šta su na masti valjuške?!

— Ne znam.

Svinjar poč'o vrtiti glavom, pa će lipo:

— Onda vi, svitla kruno, baš borame, dosta malo znate.

U LUDOM SELU NAJLUĐI JE PRVI ČOVİK

Bila tri brata rođena. Dva starija ko i drugi svit, a najmlađi siroma' u pameti ko crkveni miš u mrvicama.

Jedared će njim otac umriti, a brez matere su bili već odavno. Pozove sebi dva starija sina.

— Dico moja, obećajte da ne ćete ostaviti vašeg brata dok ga kako ne udomite i obisite na vrat kak'oj dobroj mladi, koja će se starati za njega. Obećajte, pa da mirno umrem.

— Mirno vi samo umrite, baćo naš slatki!

Obećali ocu pa obećali, al' kako će se brata osloboditi u rodnom selu 'di ga svaki zna od ponika. Niko ne bi nevolju sebi na vrat.

Šugava ovca lakše prođe na dalekom vašaru. Iće oni u svit, ne bi l' njim se tamo srića nasmijala, pa da lukastog brata podmetnu kome.

Dođu u drugo kraljevstvo. Ne ma kome, već samom kralju tribaju baš tri čobana.

— E, to smo mi.

— Kad ste vi, — kažu njim kraljevski ljudi, — evo vam čopora, al' dobro pazite na ovce jel to nisu ma kak'e, a znate i čije su.

Dva starija paze na ovce i na ludova — brata, i svake ned'lje jedan od nji' ide još i rad kruva. Tako to išlo

dok je išlo, pa braći jedared dosadilo lupati tabane do sela i pošalju ludova rad kruva.

On uz'o somun pod pazuvo, pa ni brigeša! Ide i ide, nit budan spava nit zazjava i tako jedared vidi 'di je zemlja popucala.

— Nemoj, ti zemljo, mene progutati, daću ti kruva.
Bacio somun — doš'o braći prazni' rukiju.

— Šta je — 'di je krov nest'o?

— Zemlja gladna, zinila da me po'ide, a ja nju na'ranio krovom, samo de se spasim.

— A šta ćemo mi — sušiti zube?

Nek ne brigaju — on će se nastarati da ne budu gladni. I već upačio prstom u divlju krušku pod kojom su ovce plandovale. On će tresti, braća nek kupe.

Kako je onako lud a jak zatres'o, voće pada ko kiša. Zemlja tutnji. Ovce se poplašile, bižaće.

— Stani — braća viču — pobiće nam čopor.

— Samo nek proba! Hej, vi ovce, da ste o'm'a stale. Koja me ne dočeka, ubiću je.

Šest roga se kojikako zaplelo u šipražje, a druge natrčale na niki suv bunar, popadale i sve se izlomile i izubijale.

— Jesmo ti kazali da ćeš nam navući na vrat nevolju.

On baš zagriz'o divlju krušku, pa ko pametan veli:

— Lipa nevolja! Ove kruške ni tako nisu za 'ilo, bar ćemo se slatko na'isti ovčijeg mesa.

Šta bi drugo uradili kad su ovce već i tako mrtve.

— Da nisi ni beknio kako smo prošli s ovcama. Nek ko zapita: mi ćemo dati odvit.

Došlo vrime da se ide u selo. Šta će kad nema čopora ovaca, već dotirali šest roga. Kraljevski ljudi će pitati za ovce, a reduše baš iznose taške na astal. Nek pitaju šta 'oće, dva starija samo odmanjivaju rukom:

— Kurjaci.

— Kak'i kurjaci? Pripovidajte.

Ajak, prvo će navaliti na taške, pa će posli užne sve kazati po redu.

Starija braća za'vaćaju sve po dva taška a siroma' ludov po jedan.

— Kak'i ste pametni — dositiće se on — kad su nam se ovce poubijale u bunaru vi ste izvlačili po jednu, a meni tovarili po dvi, a gle šta sad porađivate s taškima.

Učvršćuj ti ludova da ćuti kad njegova glava ne drži uzde na jeziku. Tu više ne pomaže laž. Kraljevski ljudi su već čuli i dojavili kralju kako su mu ovce očle 'ladom. On o'ma' naredio da i' bace u tavnicu.

Kad je bunar bio kraj ovcima, nek je bunar i čobanima. Nisu i' bacili u pravi bunar, al' još gore misto su njim dali. Bace i' u najdublji podrum, pa još gvozdenu. Čekaj kad ćeš tamo ugledati bilog dana.

Dva brata se dali u nevolju i jauk, pa samo krive ludova. On i sluša i ne sluša dok se nije naobliziv'o od dobri' tašaka i jedared će ko natenane:

— Vi bi išli napolje?

— Još ti i pitaš?!

Ako je jedared pit'o, al' mu nije tribalo dvared kazati.

— Ne daj, ti bože, veće nevolje. A ja mislio, da vam je žao, što je iza nas još ostalo oni' lipi' tašaka, el' oni' diviji' krušaka.

Kad se onda zatrčeo, dok braća nisu trepnula, već su bili napolju. Probio glavom gvozdena vrata ko lupinju jajeta.

Braća bi u bižanje, a on se smije u sav glas:

— Godinama se nisam ovako slatko bucio!

— Ćuti, ludo, i biž'. Triba nam još samo to, da kralj čuje da smo se oslobodili.

Kasno je. Kralj ne samo da je čuo kako su izašli iz gvozdenog podruma, neg i trči. Kako ne bi trč'o kad se već davno nije tako obradov'o.

Dogodilo se da je kralj bio buckač kak'og nana nije šale rodila. Dok je bio deranac nije bilo vola ni bika, ne kak'og ovna el' jarca, već bisnog bika, kojem on u bućkanju ne bi slomio rogove. A kad je izrast'o iz dugačke košulje onda za njegovo čelo nije bilo već ni buzdovana. Akov gvožđa saliju u buzdovan, pa s jedne strane po tri kraljeva najbolja junaka mašu s tim buzdovanom, a on se zatrčava s čelom s druge strane. Kaki divan o tom da mu razbiju čelo?! Kad se bućne, kralju na čelu ni čvorge, al' ni buzdovana više nema. Bućne se kralj i buzdovan razvije u plivu.

Je l' čudo što se taki kralj obradov'o kad je čuo šta ludov porađiva s čelom?!

Dva starija brata se ustravili, a kralj trči ludovu:

— 'Oćeš se bućkati sa mnom?

— Ja da ne ću?! Ta i s boljim ovnom bi se buć'o.

— No, tu nam mož' pomoći samo prika smrt, — jedan pametni brat će drugom.

Oni nek misle šta 'oće, a kralj sve skače od dragosti:

— Ti si moj čovik, ti pa niko drugi. Već bi mog'o i umriti, a nikako da nađem junaka s kojim bi' se slatko izbuć'o.

Tu je divanu bio kraj. S jedne strane se kralj zasukiva i potpasiva, a s druge ludov. Šta su bisni bikovi nuz ovu dvojcu?

Kak'e varnice?! — plamen siva kad se oni bućnu. Odbili se jedan od drugog ko da su obadvojca bačeni iz fraćke. Odbili se i kako je koji pao, leđima odvaljiva po čošu dvora, al' čvorge ni jednom na čelu.

— 'Oćemo još malo? — kralj će.

— Da šta ćemo.

— 'Odi da te poljubim makar da si i od mene gadniji, — podvikiva kralj, da se sve trese ono što je ostalo od dvora.

Do mraka su se buckali, dok jedared kralju nije nikla na čelu čvorga ko graškovo zrno.

— E, samo kad sam to doček'o, da nađem glavu tvrđu od moje. Bićeš mi zet — najmlađu, najlipču i najpametniju 'čer ću udati za tebe.

— Da za kog drugog bi je i udali, svitla kruno? Pa vi 'očete unuke, koji će se znati buckati bolje od njevog dide.

— 'Oću. Odi, da te poljubim makar da si još gadniji!

Ljube se kralj i njegov zet ludov, a dva starija brata i na žeravi i na ledu. Sad njim 'ladno, sad njim vruće. Najedared će njim biti privruće.

— A znate l' se vas dvoj'ca buckati?

Kralj ne samo da pita, neg se već i zasukiva. Uš'o vrag u njeg, pa mu jedna čvorga nije dosta. Njemu nije, al' je braći pridosta i što su vidili, a ne da još i oprobaju. Stariji već šaplje bratu, nek kaže da se oni nisu nikad buckali, a onom je to već i na vr' jezika, dok se najedared nije dositio i prošaplje ovom:

— Brate, ne će to valjati. Ne vidiš ti, da je u ludom selu najluđi čovik prva glava.

Oni se došapljavaju, a kralj već nestrpljiv.

— No, znate l' se buckati el' ne znate?

— Mi da ne znamo?! — na to će ovaj. — Ta mi smo ovog vašeg zeta učili buckanju, samo ga još nismo sasvim doučili.

Kralj se najedared pridomislio kad je čuo taki razgovor. Misli se on: od dragosti tu mož' doći još i do nevolje i sramote. Ako su ovi učili najmlađeg brata pa ga još nisu ni doučili a on mu ostavio čvorgu što niko dosad nije, šta će ovi naraditi kad se počnu s njim buckati? Tu mož' doći i do krvave glave.

— Znaš šta, sinovi moji, — bolje da mi drugo šta radimo. Imam ja i dvi starije neudate 'ćeri. Ako vam nisu na odmet, da mi o'ma' trostruko svatkujemo. A vi učite onda vašu dicu na buckanje, pa će se oni buckati s njevim didom. Nabuckaću se ja onda do mile volje.

— Šta veliš? — da pristanemo? — dva brata će se bajage dogovarati.

— Moramo. Znaš da smo ocu na samrti obećali da ne ćemo ostaviti našeg brata.

— To volim čuti — podvikne kralj.

I o'ma' objavi cilom svitu, da mu se sve tri 'ćeri udaju najedared i to ne ma za koga, već za tri najbolja buckaša na svitu.

Nije to bilo ma kak'o kraljevstvo, pa je bilo kraljevske gospode, kojima nije bilo pravo što su otpali od tak'i' udavača. Najviše je to bilo krivo onima, koji su braću prijavili čerez ovaca i jedan se okuražio, pa će kralju i kazati:

—Svitla kruno, tak'im ljudima dajete 'ćeri, koji nisu bili kadri ni ovce sačuvati?!

Kralju je to samo tribalo.

— Magarci jedni, još vi smite rič kazati, misto da se radujete što vas ne ću kaštigovati što ste njim ovce dali na čuvanje. Ovak'im ljudima vi dajete u ruke taki nikaki pos'o, ovak'im ljudima koji ne nose glavu za šešir već za krunu?! I još da znadu raditi taj nikaki pos'o što nije stvoren za ovak'e glave?!

I sad je divanu bio kraj, veselju početak. Ja sam tamo bila, za đuvegije zlatne košulje šila, sve po tri taška 'ila i medenog vina pila. I sve sam popila, vama ništa nije ostalo, osim kraja pripovitke.

SELO S LIPIM DIVOJKAMA

Bilo jedared veliko proštenje na vodici. Došlo svita iz bliza, iz daleka, suvim i priko vode. Skupilo se svakak'e čeljadi, pa svi gledaju taj silan stranski svit.

Izašla i dva momka, dva rođena brata, koji su bili tako ružni, da se u selu nije našla divojka za nji'. Šalabazaju i samo vrebaju ne bi l' se našla divojka da se nasmije na kojeg, pa da je o'ma' zaprose. Doduše, to nisu dočekali, al' su naišli na drugo čudo.

Prolazi proštenjom mlad par. Vidi se da se nisu davno uzeli. Mlada: da je metneš među paunice — prva je: da je metneš među golubice — prva je. Ona je lipota i krasota, a njezin čovik da ga bog sačuva! Ljuda je i bio bi udesan momak, samo da mu je 'digod pozajmiti zgodniju glavu.

Možeš misliti kaki je mor'o biti, kad se ova dva ružna momka nisu mogli uzdržati, već mu lipo kažu u oči:

— Av, pretelju, ti si ružniji čak i od nas! 'Di si znao naći sebi mladu, pa još ovak'u krasotu?!

Drugi bi se uvridio, a onaj se samo nasmij'o:

— E, braćo moja, nije to stajalo do mene! I meni je pomalo nezgodno da ovako ružan idem po svitu nuz ovako lipu ženu, al' šta sam mog'o, kad su u mojem selu sve divojke tako lipe, da ružnija čak ni meni nije dotekla.

Smije se on, smije se i njegova mlada i razgovor s tim i gotov. Oni odeše, a dva brata ostali ko opareni.

—Jesi ti to čuo?! — jedan će.

— Ko to ne bi čuo, pa da je i triput lipči momak od nas.

Potrč' oni za njevim parnjakom.

— Pretelju, 'di je tvoje selo? El, nas uputi el' nas povedi.

— E, momci, 'di bi' ja smio tako što uraditi, — onaj već zna da bi se ovi ženili u njegovom selu. — Mojim seljanima je dosta nezgodno što sam se i ja jedan izmetnio u kukolj među tak'im lipim simenom. Oderali bi me živog, kad bi još i vas prisadio u moje selo.

Nek ružni momci navaljivaju koliko 'oće onaj ne da sebi blizo. Mole ga, častiće ga — on samo na sve odmanjiva i ode sa svojom mladom.

Kad je tako, ova dvoj'ca će drugačije. Rastrčali se proštenjom pa pitaju ne pozna l' kogod onog. Niko ne zna ni ko je ni iz kojeg sela.

Šta su nji' dvoj'ca na kraju nagatali, to mladi par nije znao. Pridveče čovik upreg'o u svoja kola i krene s mladom kući.

Iza sela skrenili u uvratine, pa će 'vaćati priki put. Konji se još nisu ni zakasali, a čovik opuštio kajase, pa se smije sa ženom. Štogod su se jako raspoložili, pa ni ne gledaju oko sebe.

Najedared su se samo trgli kad su se iz kukuruza zatrčale dvi muške glave. Sve stabaljike melju prid sobom ko vijar, i dok se ovi na 'koli' nisu sitili, jedan se laća vitine, drugi šaraga, pa ne pitaju, već srtljaju na kola.

Oni 'oće, al' se mlada u poslidnji čas dositila, pa ošnila konje među uši. Poskoče dobri konji ko varnice, a ona dva otpadnu od kola ko bundeve.

— Čov'če moj, ne obaziri se već tiraj! To su ona dvoj'ca s kojima si se našalio na proštenju — 'oće se svetiti!

I čoviku se tako učinilo kad je vidio kako su ona dvoj'ca skočili iz pra' i zaukali se za koli' da sve pinuše. Kad se onda latio dobre kandžije, konji odu da i' živ čovik ne bi stig'o pa baš da je krilat.

Momci su trčali dok jedared nisu uvidili da od tog ne će biti baš ništa, pa najedared zakukali ko kukavice:

— Stani, bog te ne ubio! Stani, jel ako sad ne u'vamo trag do tvog sela nikad se ne ćemo oženiti lipim divojkama!

Kad je mlada čula da i' momci ne gone čerez osvete već što bi na silu u njevo selo radi lipi' divojaka, najedared je zaboravila stra' i udarila u smij, pa će čoviku da stane. Ona bi zadržavala konje, a čovik se onda samo latio kandžije.

— Ma'ni, ženo, ako boga znaš. Više bi volio da su ovo haramije, neg da njim ja moram tražiti žene, pa još lipe ko ti. Taki' muka se tvoj čovik ne prima.

BUNJEVAC I TEKUĆA VODA

Naši stari su kadgod saživili svoj vik da se nisu micali dalje od Subotice. Od goda do goda u varoš, pa natrag na salaš, a ko želi šireg svita taj nek putuje po vašarima.

U našem okolišu nigde tekuće vode, osim kad padne kak'a kiša kablara, i nije ni čudo što je bilo dosta našeg svita koji nije mog'o ni pojmiti kako izgleda živa tekuća voda.

Jedared poneli jednog starovinskog Bunjevca u rat, pa baš u planine 'di tekuće vode ima i na pritek. Nisu ga dobro ni doneli, već ga poslali s hitnom porukom u drugo selo.

Izveli ga na brig, pokazali pravac i: idi!

Poslali ga uj'tru, selo nije daleko, pa se trib'o vratiti dobrim prije podne, a podne i odzvonilo, njeg ni od korova. Doće već i več, a od njeg još ni onda glasa ni traga.

Da mu se nije štogod dogodilo?!

Pošalju drugog momka za njim, al' žurno. Ovaj krenio pa se nije dobro ni zauk'o već je naiš'o na našeg Bunjevca. Sidi on na obali dubokog potoka i piva u sva zvona.

— Pa šta se ne vraćaš?! Mi se već svi uzbunili čerez tebe, a tebi je još do pisme?!

— Kako bi' se vrać'o, kad još ni poruku nisam odn'o?!

I naš Bunjevac lipo odgovara onom ko pravi čovik.
A onaj se sad samo naš'o na vatri.

— O, čov'če božiji, šta onda radiš tu kad još ni poruku
nisi odn'o?

— Vidi ludog čovika! A šta bi' drugo radio, već čekam
da jedared već oteče ova silna voda, pa da lipo priđem
priko suvog.

P O P O N A O R A N J U

U jednom selu doš'o popo, koji je bio tako posrtan na mlade žene, da je post'o prava nanpast za selo. Ne čeka on da mu dođe na zgodu, već danjom noćom gleda 'di će koju mladu navest na grij. Krtina ide ispod zemlje pa joj se opet pozna trag, a 'di se ne bi doznalo kaki vrag se sakriva pod popovskom suknjom i čim je puk'o glas po selu, ljudi počeli zaključavati vrata čim se popo pojavi u šoru.

Što ga ne primaju u goste to bi popo lako podn'o, al' je tu druga nevolja-niko ne će da mu ide raditi zemlju. Ko će tisniti da ore el' sije popine njive, kad zna da će mu popo o'ma' srtljati na kuću, čim čovik ode na njegovu njivu. U selu niko nije bio lud ni da popi nosi darove, da se s njevi' leđa dobro 'rani i ugoji, pa da bude još veća napast. Tako popi nije ostalo drugo, već da sam radi svoju zemlju, ako ne će da prisvisne od gladi.

Popo vidi da ga je u tom selu snašlo čudo kako nije ni jednog popu, i sad još više pobisnio. Dosad je tisk'o od veselja, al' sad bi i od osvete tisnio na ženski svit. Kako ne bi bio bisan, kad mora zadigniti popovsku suknju i raditi! O, ljudi, ljucki, tako čudo — popo, a mora raditi!

Da mu je samo jedan dan slobodno gristi, zubima bi se nakl'o ljudi u selu, da ni gladan čopor kurjaka ne bi naubij'o toliko ovaca. Popo tako, a selo s njim nikako i jedared se već domotalo do tog, da je crni popo već gat'o kako će smotat' skute i pobić' iz sela. I već bi to i uradio, da mu se prvi komšija baš u taj par nije drugiput oženio.

Taj komšija je bio siroma' čovik. Im'o svoje slime nad glavom, malo zemljice na kojoj mu je rodio krov, da se nije mor'o zatrčati u komšiluk rad kašike brašna za zapršku, al' ni zere nije im'o za razbacivanje. Već nekoliko godina je bio udovac i oženio bi se već i ranije, al' kad je pomislio da je popin prvi komšija, nikako se nije mog'o skaniti. Im'o je jednog derančića s kojim se dosad kojikako dućio i mućio u kući, al' još godina-dvi, pa će se ovaj već zamomčiti i čovik vidi, da kuća ne mož' biti više brez ženske ruke. Nji' dvoj'ca skuvaju i operu košulje, al' badava, nije to ko kad ženska ruka uradi. Dosad je bilo kako je bilo, al' će sin postati momak, a kaki je to momak kad nema na sebi ned'ljom ni čestito oprane i uroljane košulje. I tako je dov'o u kuću drugu ženu, jednu mladu udovicu, a deranu maćvu.

Prve ned'lje je bilo dobro, druge gore, a treće već zlo. Nova žena navalila na čovika, da derana da 'digod u službu. Čovik kaže ko pametan:

— Ženo, ništa gore na svitu neg postati sluga! Šta ti smeta taj deran kad je dobar ko komad krušca, slušate da bolje ne bi ni rođenu mater, a ima šta raditi i na našem siromaštvu.

— Bože, čov'če, — žena se utvara ko vrag prid kišu — 'di si ti to pronaš'o, da deran meni smeta. Nek živi sto svitova i sto srića. Ta tako bog meni dao ko što ja njemu želim.

I kaže ona, da deranu 'oće samo dobro. Ne tira ona njeg od rođene kuće, već 'oće da se deranac malo nauči života. Eto, doće već vrime da se zamomči, pa će se lipo oženiti i saviti svoje gnjizdo. Nije to dobro dite držati uvijek samo pod roditeljskom rukom-nek se malo isprija nauči kako triba sam sebi krov zarađivati i koricu krušca poštivati, pa se onda ne triba bojati, da ne će znati u svojoj kući upraviti i raspodiliti.

Ona lipo veze, da se ni na nju ne mož' potužiti da je gora neg rođena mater, a čovik misli: maćva ko maćva,

al' kad bi samo da deran ode na godinu dana, nek je, ne će vući prst. Čovik misli, da ona derana tira od kuće samo zato što je maćva, a ni ne klapi da se ona već snjušila s popom. A ona je već i našla 'di će deran biti svinjar i kad su ga ispraćali, lipo mu kaže:

— Idi, sinko, nauči se malo života, pa se poštivaj da nam se što brže vratiš.

Ona bajage lipo oko derana, al' ako čovik ni ne klapi da mu se žena drži s popom, ni ona ne klapi da se deran već naučio života i zna za njezinu smišu s popom. Kad se ona utvara i deran će se utvarati. Kaz'o bi ocu šta zna, al' kako će prid roditeljom početi taki nesramni divan. Deran ode služiti ko da mu je drago, pa se smije u sebi što je maćvi to zapravo drago, al' drugi dan nije dobro ni osvanio, a njegov evo iz službe.

— Pa šta će to sad biti? — zagrajala maćva kad ga je vidila.

Deran se bajage sav skupio ko vrepče na kiši i kaže:

— Nane, ja nisam ništa skrivio, al' kad sam gazdi kaz'o da ste me poslali, da se malo naučim života, on mene za ramena i napolje. Lipo mi čovik kaz'o, da njemu treba ko će mu raditi, a ja već znam dosta života.

— Baš si mu ti mor'o brbljati i frfljati šta sam ti ja kazala, — grajaće maćva još više.

Ona 'oće po deranu i priko i uzduž, al' se čovik baš spremio na oranje i kaže joj:

— Ženo, ma'ni se sad razgovora. Malo je nezgodno što je za dan doslužio, a malo i dobro. Bar će mi danas pomoći na oranju, a ti mu traži, ako ćeš još sutra, drugog gazdu.

Kad je tako, žena ne mari i otpravi i' na oranje. Nije ni njoj na zgodu da se baš sad istirava s njima, jel će malo kasnije i popo ići na oranje. Jedva je čekala da izmaknu, već je na ogradi i šaplje popi:

— Danas ću ti odneti dobru užnu, jel nema ovi' moji' vragova kod kuće — očli su i oni na oranje. Lane moje, 'di ćeš orati?

— Peta-šesta njiva od tvoji'.

— Juj, juj, kako ću onda doći do tebe? Ovi moji vragovi će me viditi. Kud te and'o nan'o, da baš tako blizo nji' oreš?

— Ne boj se ti ništa, — tišiće nju popo. — Ti samo nemoj kako kreniti uvratinama, već dođi drumom. Jesi ti zaboravila, da je tamo svud ukraj njiva nik'o pravi šiprak kiseljaka? Udri ti samo 'ladom ispod dudova i kad dođeš do moje njive, nemoj doći na nju, već se samo malo pokaži između kiseljaka, a ja ću o'ma' doći.

Popo je nju lipo uputio, al' ona 'oće da se baš ocigura. Kad čovik ide nečistim poslom, onda se često obzire, pa tako i siromaškova žena zapita:

— A kako ću te poznati ako se baš ne zdesiš blizo drumu?

— E, vidiš, to si se dobro sitila, — pofali je popo. — Znaš šta ću ti kazati, gledaj ti samo konje — moji su šareni — pa se ne možeš zbuniti.

Lipo su se nji' dvoje udivanili, a ni ne klape da se deran vratio i zavuk'o iza badnja, pa sve sluša. Nije s ocom oćo ni do ćošće, već se bajage sitio da je štogod zaboravio kod kuće i kaz'o oću, samo nek tira, a on će potrćati za njim. Jedva je ćek'o da se popo i maćva utanaće i kako se uvuk'o u kuću tako se i izvuko, i potrć' za oćom. Ode ves'o s oćom na oranje, malo posli evo za njima ide ves'o popo, a još veselija kuva kod kuće maćva. Nikad popo nije veselo ni pomislio na oranje, a kamol' da je iš'o, a sad mu je došlo da zapiva kad je vidio komšiju i njegovog sina 'di kasaju prid njim. Nasmij'o se slatko i dig'o kandžiju, pa se priti za komšijom:

— E, ne ćete da mi orete! Dobro je kad ne ćete, al' ću ja naorati vama!

On misli da ga oni ne vide, al' deran se obzire u potaji. Ne zna šta popo mrnda, al' misli šta može biti, pa se i on nasmije i prošaplje za se:

— Ajd, ajd, popo, al' ako nisi nikad nakalj'o sad jedared baš borame 'oćeš! Poslaću i ja tebe da se malo naučiš života, kad bi tvoja 'tica šarenperka da šalje mene, da se ko svinjar učim života.

Tako su se izrazgovarali svaki sa sobom i zdravi i veseli stigli svaki na svoju njivu. Siromašak ore ves'o, kad je vrime dobro, zemlja lipa, a popo još veseliji. Malo-malo, pa popo zapiva, a deran čim čuje, on od'ud otpivava.

— Šta je našem popi danas, — siromašak će sinu — ves'o je ko da je ulovio 'ticu!

— Možda baš to misli, a možda će drugi uloviti 'ticu, nasmije se deran.

Siromašku nije ni na kraj pameti da deran štogod ozbiljno divani, već misli da dičija usta idu ko pusta, pa će u šali:

— Sinko, ma'ni se tog divana, da te popo kako još ne čuje. Ne bi tom bilo drago da drugi makar i 'ticu ulovi — taj onda ne bi piv'o, već proplak'o od bisa.

— Možda će i proplakati, samo ne znam baš da l' će od bisa.

Otac se niki zagled'o u derana i misli se: šta je ovom jedan dan nije bio kod kuće i već ko da nije onaj što je bio juče. Sinilo mu je u glavi, al' oranje je oranje, nije vrime za prazne riči i kaže deranu:

— 'Ajd, sad nek je dosta razgovora!

Oru lipo nji' dvojca, al' 'oće-ne će moraju se obzirati prama popi, jel što je podne bliže, a onaj sve češće piva. Tako došlo i vrime užni, pa se siromašak baš misli oće l' još jedared okreniti, kad deran najedared stao i skinio košulju.

— Šta ti je? — siromašak će zapitati.

— Ta sva se proznojila, pa ću je prostriti na konja nek se osuši dok ne sidnemo za užnu.

— E, vidiš ti njega! 'Di si to naučio? — ocu je drago što se sin sitio tako čega. — Ni ja se ne znojim manje, nek se na drugom proma'ne moja košulja.

U sirotinji kake možedu biti košulje već zakrpljene, a još kad je u kući tak'a ženska glava, kojoj je prva briga 'di će se zavući s popom. Zakrpa na zakrpi i daj mi te košulje, koja je šarenija od ove dvi! Siromašak se obradov'o što mu se sin dositio tako čega, a ni na kraj pameti da mu padne, da je deran priko šipraka spazio maćvinu maramu.

Ona ide i sve se propinje da vidi 'di se ore na šarenim konjima. Kad bi šareni' konja, 'di će naći šareniji' neg' što su u njezinog čovika, kad su pokriveni tako šarenim košuljama. Šareni su i popini konji, al' je on malčak dalje od siromaškove njive. Ženi nije trib'o drugi znak i kad je ugledala šarene konje, ona razgrnila šiprak i počela mavati. Čim je zamavala, o'ma' je pomislila ruki: bar da si otpala prije neg sam te podigla. Pomislila ona šta 'oće, al' sad je već bilo kasno, jel je deran o'ma' poviko:

— Baćo, je l' to moguće? Eno nane! Valjda nas 'tila iznenaditi, pa nam donela užnu!

Otac o'ma' okrene konje, pa s njima na drum u 'lad pod dudove. Kad oni tamo, a žena već vadi užnu iz kotarice. Dala bi njim otrove, a ne užnu, al' kad je tako nakasala na trn, pa su je vidili, tu sad nema drugo šta već se praviti meden. Nastvarala je svega i svačega za popu, pa nije ni čudo što se čovik iznenadio kad je vidio taku užnu. Nikad ona nije tila za njim doneti ni soparne čorbe, a vidi ti sad žene!

Kad je već upala u to kolo, ona će i igrati kako se tu svira. O'ma' ona čoviku:

— Znaš kako je, maćva nikad nije dobra pa baš da izvadi srce iz nidara. Ostala ja tako jutros sama, pa se

mislím: možda moj čovik misli, da ja njegovo dite tiram od kuće, kad 'oću da malo vidi života. Eto, deran je i bio malo u tuđem svitu, pa se cigurno zaželio dobrog zalogaja i ja sam skuvala lipu užnu, da, čov'če, vidiš da nisam nerada ni tebi ni tvom ditetu.

Nikom draže neg siromašku. Žena se potrudila, skuvala užnu kak'e u njegovoj kući nema ni na najveći blagdan i još je donela čak 'vamo. Ne zna šta bi sa ženom radio od dragosti, al' ona ne da o tom ni divaniti, već i samo nudi da sidaju za užnu. Kad su već sili, onda će se najedared izbosti:

— A šta vam to triba da košulje prostirete na konje?! Čov'če, mož' još kogod misliti da ste skrenili s puta.

Čovik kaže šta je to s košuljama, al' ona samo rogoza. Čoviku ni to nije nepravo, jel misli u sebi: vidi, kako je ova žena za nas i našu kuću, stara se o svačem. Tako on misli, al' deran dobro vidi kako maćva malo-malo baca oči na popinu njivu. Onaj piva da sve grokti, al' malo-malo pa zastane i pogleda naprama drumu. Izgleda da su mu i criva počela pivati, pa se sve jače natpivavaju s njim. I maćva je morala tako štogod pomisliti, jel kad su užnu već po'ili i latili se orašćića, najedared se ko sitila:

— Vidi, vidi, je l' ja to dobro vidim — nije ono naš komšija što tamo ore?

— Da ko će biti, kad je njiva njegova, a pametan čovik mu ne će doći orati. Mora sam, ako 'oće 'isti kruva, — čovik će.

— Tako je, čov'če, — ona će ko prava čestita žena dati čoviku za pravo, al' će o'ma' naviti i na svoje, — tako, al' s druge strane opet kaki je taki je, opet je naš prvi komšija. Kako bi bilo, da mu pošaljemo bar malo orašćića pa već kad on nije čovik, nek vidi da mi znamo šta je čovičanski red.

— Vidiš, ženo, to je pametan divan, — o'ma' pristane čovik.

Samo je ta rič tribala, a maćva izabrala najlipče orašćice i da i' deranu, da i' nosi popi. Deran 'oće drage volje. Pokas'o priko oranja i još podviknio:

— E, baš mi je drago što ću ja odneti orašćice popi — nek vidi da sam bio u svitu i naučio se malo života. Nane moja, falim vam usta vaša, nek popo vidi da mi znamo šta je čovičanski red.

Deran ode, al' ne nosi orašćice do pope već i' rasipa po oranju. Kad ga je popo vidio 'di dolazi, uzdrć'o se od bisa ko da je znao kud je očla užna.

— Šta ćeš ti tu? — dreknio je na derana, a ni ne gleda ga više već sve pogleda na drum, da se kako baš sad ne pokaže deranova maćva.

On ne gleda derana, al' ovaj njemu lipo:

— Ne pitajte, već biž'te i zatvorite se u kuću, jel će baćo sad doći i ubiti vas sikirom ko kera. Nanu je u'vatio kako vam je nosila užnu i morala je kazati, da se drži s vama. Ne ću ja da moj baćo nas'rada zbog vas, biž'te i ne pokazivajte se iz kuće.

— Šta kažeš?! — popo će se sad razbuditi.

Pit'o bi od derana i s kraja i s konca, al' se onaj okrenio i ode priko oranja. Zakas'o se i nije ni stao dok nije doš'o do oca. Popo nije stig'o još ni da ispregne konje, a deran već kaže ocu:

— Baćo, popo vam poručio, da o'ma' odete sa sikirom. Štogod mu se potrlo na plugu, pa je pritislo konju nogu el' šta znam šta, nisam ni razumio toliko me je popo požuriv'o.

Kad su se već počeli poštivati ko komšije, siromašak se ne će misliti. Zgrabio sikiru iz kola i potrč'. Kasa priko oranja, al' kad je udario deranovim tragom, vidi 'di je onaj ras'o orašćice.

— O, ko ga je iz deranom, vidi ti njega kako je narasip'o ove lipe orašćice! — kaže on i počne kupiti jedan po jedan.

Popo se dotle uzvrtio oko konja, isprego bi iz pluga, pa bi s njima u kola i da biži, al' kad je vidio kako komšija kupi oraščiće po oranju, najedared nadig'o skute i zaprašio pišice priko njiva.

— Av, ljudi ljucki, tom nije dosta sikira, već još kupi ciglje. da me i s njima ubija! — poč'o je daktiti kad je već izmak'o.

Siromašak više za njim, al' kad je vidio da je onaj zamanio glavom ko lud pod vitar, okrenio se pa će do žene da joj kaže kako je proš'o s popom. On će do žene, a ona bi do pope, kad je vidila kako onaj biži. Ona se krenila i ne'otice, al' deran istupio prid nju i kaže:

— Kud ćete tamo? Ne vidite, da je popo kaz'o baći da se drži s vama. Valjda se rasrdio što ste ga ostavili gladnog, a nama doneli užnu, pa 'oće da vam se osveti. Baćo ga je cigurno 'tio ubiti, zato popo i biži, a kad nije mog'o popu sad će baćo vas ubiti.

Ni maćvi nije trib'o bolji pivac u čelo! Kad je zadigla suknje, sve pete zabija u drum, tako biži selu. Čovik ide priko oranja i gleda — šta je to sad s čeljadi?! Biži popo ko bisan, a sad evo i žena! Nije se dugo mislio, već potrč'o do derana i još izdaleka pita :

— Kud ode nana?

— Ode u selo, jel nam kuća gori.

Sirotom čoviku se srce o'ladilo. Nit je dalje pit'o, nit je gled'o već se ošinio priko jendeka i potrč' za ženom. U toj nevolji zaboravio je i sikiru baciti iz ruke. Naprid trči žena, a za njom on, a kad su i' vidili ljudi su o'ma' znali da je kak'a nevolja, pa viču s njiva:

— Kak'a je nesrića?!

— Kuća gori! Kuća gori! — čovik se odazovne, al' žena nit čuje nit vidi.

Ona biži, a čovik za njom i jedared je pristigne, pa će:

— Kad se kuća zapalila?

On divani svoj divan, a ona vodi svoju brigu. Kad je čula šta je pita, nije mogla drugo ni pomisliti već da je

pita za njezin grij, kad ona kuća gori 'di je grij, i klekne prid njega:

— Joj, čovče, sve ću ti kazati, samo me nemoj ubiti! Ne držim se ja odavno s popom, al' nikad više ne ću, samo me nemoj ubiti!

Siroma' čovik stao i sve ne viruje ušima.

— Šta kažeš? — dreknio je iz sveg glasa.

— Čov'če, al' nikad više ne ću, samo me nemoj ubiti.

— Sad još ne ću, jel ne ću da kaljam ruke s tak'im čeljadetom dok ne moram, al' teško tebi čim mi još jedared dopadneš šaka. Slušaj šta ću ti kazati: sad idi tvom popi, pa nek te on 'rani. Al' ne ćemo ostati na tom, već poruči i njemu, ako se koje od vas pokaže iz kuće ova sikira će vas dočekati. Mene ne ćete sramotiti po svitu.

Njoj nije trebalo još jedared reći da se sklanja s očiju. Đipila i ode ko vijar. Ona ode, a u taj par evo i derana. On je lipo upreg'o konje i dokas'o za ocom.

— Jesi ti to čuo, sinko? — doček'o ga otac, pa će mu pripovijdati.

— Da nisam čuo, valjda se ne bi' ni naučio životu u svitu za dan i noć. Baćo, man'te se vi divana, već kad ste po njivama razglasili da kući gori, red je da i gori, — deran njemu lipo, kad je čuo kako je otac zapritio onim dvojima da se ne miču iz kuće.

Otac ga pita šta je smislio, al' deran ne kaže ništa drugo, već samo da ne zaboravi sikiru, i pokasa. Kad su došli kući, a popo i maćva su se već šćućurili u posljednjoj sobi. Otac i sin prišli priko ograde i jedva su došli do popine kuće, strija je na njoj već i gorila sa sve čet'ri strane. Deran potpalio kuću, a ocu kaže:

— Vi, baćo, samo stojte sa sikirom 'di vidite ono dvoje, bilo to na pendžeri, el' na vratima, — i uputi ga šta će raditi.

Kuća je bila već sva u plamenu kad su ljudi dotrčali. Bilo je vrime poljske radnje, pa su većinom bili na njivama

i dok se nisu sitili da donesu kablove, vode već nije ni tribalo.

— Pa ne gori tvoja kuća, već popina? — jedared će kogod od oni' što su orali u njivama zapitati siromaška.

— Ne gori moja, valjda vidiš, al' mi ne mož' biti sve'dno kad je moja žena s popom u kući, a ne će da izađe. Vidite, ljudi, strija će se već srušiti na nji', a ne će da izađu.

On to valjda dobro nije ni kaz'o, a tavanica se već počela rušiti. Kako se kuća zatresla, popo i siromaškova žena će tisniti pendžeri. Oni će napolje, a siromak sa sikirom ma'ne:

— Hajte već napolje, hajte samo!

Kako je pokaz'o sikiru, a ono dvoje pobignu od pendžere i tako su se sigrali žmure dok se jedared nije srušila sva strija.

— E, sad i' više ne ću zvati napolje, — siromašak bajage odma'ne rukom. — Nek i' vrag nosi.

A deran će:

— Pa ja sam vam, baćo, već davno kaz'o da idemo kući. Ne gori naša kuća.

— Sad već ne gori ni popina, kad je dogorila, — na to će siromašak i lipo derana za ruku, sikiru pod ruku i odeše oni kući zdravi i veseli.

DOK JE BRATA NE ĆE SE UDATI

Brat i sestra ostali u bogatstvu. Otac i mater njim tvrdovali ko da već sutra ne će imati zalogaja kruva i kad su iznenada umrli, ostavili punu kuću i silno dobro.

Sad su brat i sestra, momak i divojka, jedini gospodari u kući. Sestra udarila na stare, a brat jedva doček'o da on slobodno u'vati kajase. Veseli se, troši, da nakalami sve što se napatio i napostio za života staraca.

Daborme, sestri to nije pravo. Ona bi se dilila, nek se zna šta je čije, pa nek brat troši svoje.

— Ajak, — onaj ni da čuje — dok te ne udam nema diobe. Dotle sam ti ja misto oca i matere, da šta sam muška glava.

Šta će ona već gleda da ugrabi novaca što mož' i da sakrije od brata što bolje.

Jedared on ost'o brez krajcare, pa kad je sestra očla poslom, on procunj'o čorapu sa sakrivenim novcima

Dok nije potrošio i poslidnju krajcaru kod kuće se nije ni pokaz'o. Sestra je već doznala kak'a nevolja je snašla čim čorapu nije našla, pa se sav komšiluk skupio tako se dala u plač i u dreku.

— Šta ti je? — brat će ko pravi i u pravdu rođen.

— Šta mi je? Ti si uz'o moje sakrivene novce.

— Uz'o da! Moram kad ne daš, a ja nemam.

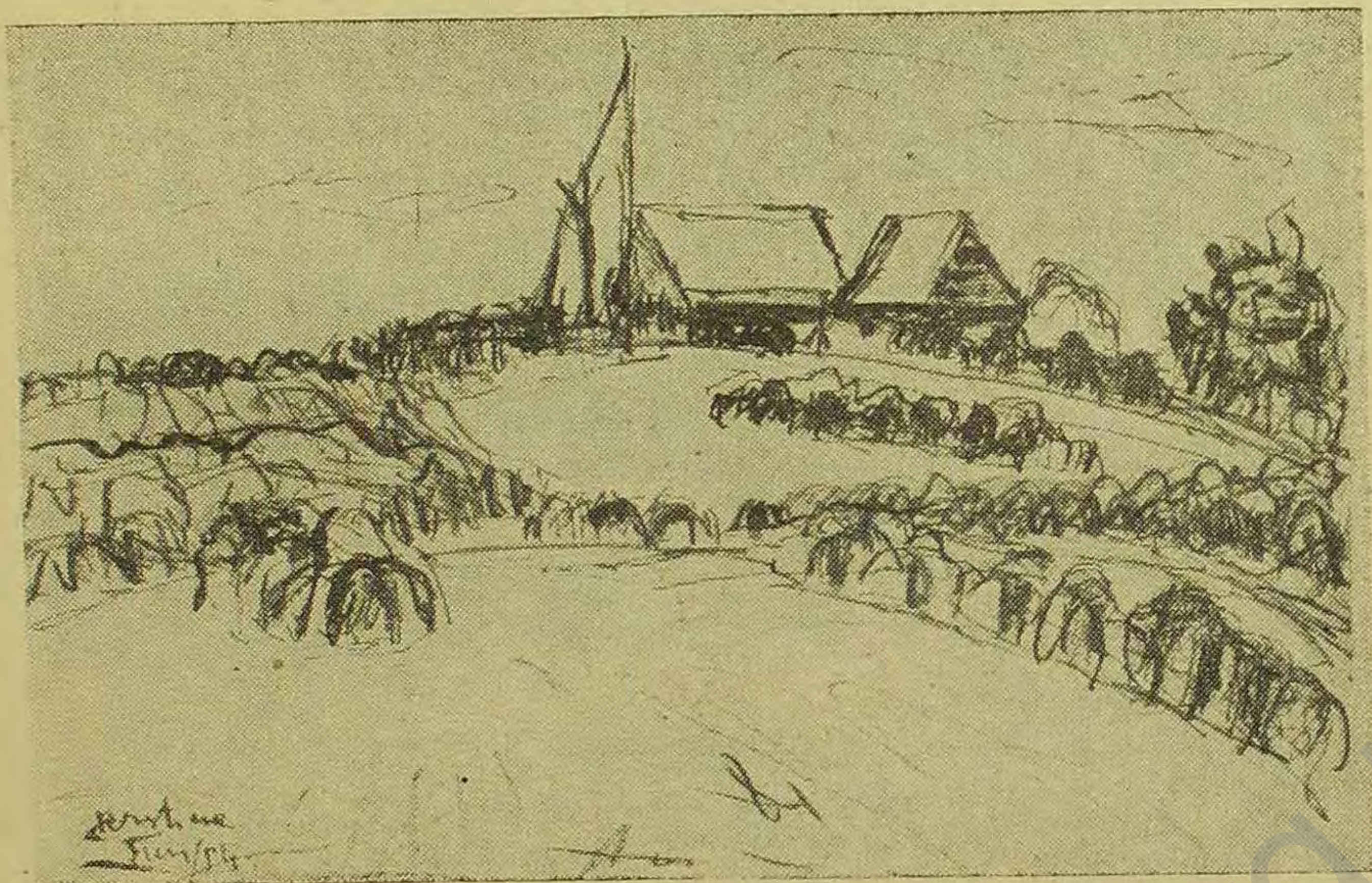
— I sve popio!

— Sve, da!

— A joj, mater moja, a te novce sam kupila i čuvala za udaju. Šta ću sad tužna i žalosna?!

Kad je brat to čuo, obradov'o se ko da je naš'o još jednu čorapu sakriveni' novaca:

— Ako si ti za to čuvala novce, sestro moja, onda nema nevolje! Ne boj se ti ništa, kak'a si ružna, još kad te ja nakudim kak'a si sebična i opaka, ne ćeš se nikad udati, jel tak'a ne ćeš tribati ni keru.

G L U P A V I D U

Na jednom salašu lopov se zavuk'o na tavan i oko ponoći džak napunio šunkama i divenicama. Onako sa teretom nesrićno koracio, tanka tavanica se provalila. Malo je tribalo, pa da padne na krevet u kojem su spavali čovik i žena.

Oni se trgli iza sna, pa ni živi ni mrtvi, a lopov se još više ustravio i ćuti ko zaliven.

Čovik se jedared poč'o misliti: vrime oko ponoći, a odozgor je palo u sobu!

— Iz neba je, ženo, to mož, biti samo du', — šapljaće joj na uvo.

— I ja mislim. Ko bi drugi mog'o u našu sobu, pa još u ovo gluno vrime, — šaplje i ona.

Kad je tako, čovik već zna kako će se kurtalisati nevolje. Svaki zna šta treba kazati u ovak'oj priliki, pa će i čovik sad već na glas:

— Svaki du' boga fali!

Onaj ne bi bio lopov, da se o'ma' nije dositio za kog ga drže. Ozovne se i on:

— I ja ga falim!

Nema sad već stra' kod domaćina. Vide da to nije rdav du', pa će čovik ko dobrom gostu:

— Kad ga i ti fališ, kaži, šta tražiš?

— Vrata.

— Ništa drugo?! Pa to je bar lako, koraci samo na livo.

Ode du' ko na krilima. Sam je još i otključ'o vrata. Kad su kerovi onog ispratili i smirili se, žena se najedared nasmijala u sav glas.

— Čov'če moj, kako smo se ustravili, a ovaj du' je tako glupav, da ni vrata ne zna naći brez naše pomoći.

Oće ne će, mor'o se i čovik nasmijati, kad i sam vidi da su se baš nizašta ustravili. Al' kad uj'tru poranio i vidio na tavanu prazne vrljike, najedared mu nije bilo do smija, već budi ženu:

— Ženo moja, kako smo nas dvoje radi glupavom pomoći, alaj smo srićni što nas je du' noćos pit'o samo za vrata, a ne i za kačice s mašću. Čekala bi ti zaprške iz drugog sela, da je to bio pametniji du'.

P U D A R S K I K N E Z I P O P O

Zaduvala vitrina sve drveće savija, a nebo se zacrnilo iz duboka. Seljani se rastrčali: ko marvu, ko svinje, ko piliće — sve spraća i sklanja od nevrimenta.

Senski knez izduv'o dno od bokala dobrog vina, izaš'o prid sensku kuću i gleda nebo ko da je i nad njim gospodar. Misli se: 'oće l' kaki led el' druga šteta na njegovu selo. Ne bi bila šala kad je oko sela sam bogovetni vinograd, a godina ponela ko u dar.

Gleda knez: u ataru komšijskog sela apta se već spuštala. Uto evo pope iz tog sela. Zadig'o suknju, nesedlanom konju se u'vatio za grivu i jaši ko bisan. Gologlav, raščupan ko da je švračiji vršaj u kosi, uprašen ko miš iz brašna, raskopčan — a znoj sve lije s njega.

Guta pra' i više još iz daleka:

— Trčite, ljudi! Sve selo gori, već i oko moje crkve sve plamti!

Knez onako podnapit ne dosića se u prvi ma' da onaj zove u pomoć, kad trtlja o crkvi i trčanju, pa mu samo odma'ne:

— E, moj popo, ovi moji seljani ne idu ni u ovu našu crkvu makar ne gori ne da će trčati u tu tvoju u plamenu!

GAZDA, KOJI SE SIĆA SVEGA

Na jednom salašu živila dva gazde: otac udovac i ženjen sin. Stari gazda je sinu izdo tal oma posli materine smrti, pa je ovaj od tog vrimenta steko bar dvared više, al ne će iz kuće. Boji se, da otac ne bi kako potrošio štogod od svog, el još i dovo u kuću drugu ženu. A ni' se moro bojati, jel ako je sin tvrd, otac je još tvrdi. Više se raduje jednoj krajcari, neg prosjak forinti. Al i da se nije bojo, da će otac štogod puštiti u vitar, sin ni onda ne bi išo iz kuće. Makar hasnu svaki vuče za svojim, nji' dvojica su opet zajedno gazdovali, jel su ovako u skupu znali istirati više koristi. A baš i da nije tog, valjda vridi štogod i to, da se ovako jedan od nji' uvijek ima zašto radovati — kad otac privari na računu sina, onda se on raduje, a kad sin privari oca, onda se on dvostruko raduje.

Sluga nije lako biti ni kod jednog gazde, makar taj bio i čestit, a šta mož' čekati od života ko dođe za slugu kod dva gazde na jednom salašu, pa još kad su ovaki! Nevolja ne pita, već tira prid sobom. Tako je jedan momak sirotan moro doći za slugu kod mlađeg gazde, jel nije našo bolje misto.

Sirotan je znao kud je dop'o, pa se dobro spremoi. Al' nek se potpaso kako 'oće, s dva gazde nije lako izaći na kraj. S matorim se još dalo kojikako, jel je za matorog važno samo to, da ne traže 'isti, al je mladi gazda bio još i ludoglav. Volio je sirotom čoviku napakostiti i napraviti ga ludim, ta to mu je slađe neg' kruva 'isti. A znao je, da je od sirotog čovika lako napraviti rugu, kad je pod-moran da učini svašta za koricu kruva. I kad nije imo

drugog posla, mladi gazda samo ide oko salaša i gleda u koga će zapeti. Dobro je veliko, na njemu je bilo i sluga i komencijaša, pa je gazdi uvijek došo kogod pod ruku.

Ovaj sirotan se nije još ni zgrijo, mladi gazda ga je već počo 'raniti ćuškama. Drugi dan uj'tru ga naš'o di nosi piću u košaru, a on će na njegov prstom:

— Odi, odi ti samo ovamo!

Sirotan lipo došo, a gazda će:

— A zašto ti prvo nisi puštio poljske svinje?

— Nisam ja svinjar, a nit mi je kogod kazo, da to uradim.

— Nisi ti svinjar! Znam ja ko si ti, al sam svinjara u zoru poslo u varoš drugim poslom. Kad si vidio, da svinji još nisu puštani, tribo si se sam sititi.

— A otkud ću se ja sititi?!

— Otkud?! Pokazaću ja tebi! Da bi se drugiput sitio, evo ti, — kaže gazda lipo, da ni mater djetetu ne bi lipče kazala, al' kad je ćušio slugu, ovom su obadva uva zazvonila.

Sirotanu je šaka sama krenila, al se najedared pridomislio. Šta je mislio to on zna, al je moro štogod krupno pomisliti gazdi, jel umalo nije prigrizo jezik tako je stego zube. A gazda ode zadovoljan, ta sve se smijucka, a bajage ruži:

— Kako se ja sitim? Ja se moram sititi svega, a vas baš je briga jel nije vaše. Ja moram dati kruva, pa meni rodilo ne rodilo, pa ko velite: nek se gazda sića svega. E, i sitiću se, 'oću, borame!

Tako je to bilo sa sirotanom u počelu, pa nije drugčije bilo ni posli. Kad ga gazda zove sebi, sirotan je već namišćo glavu za ćušku, al ne kaže ni rič. Gazda se namrsio na njega i samo kaže:

— E, to je zato što se sam nisi sitio!

I tako je prolazilo vrime, a gazda uživa. Drago mu je što je dobio slugu, kojeg mož' ćušati kad 'oće, a onaj ćuti ko muva. A još mu je draže, kad pomisli kaki je jak taj momak. Nedajbože, da se razbisni! Kad bi sirotan s

jedne strane ćušio gazdu, ta o'ma' bi mu očlo s glave i drugo uvo. Gazdi je dvostruko drago, što ćuška taku momčinu.

Čoviku nikad nije dosta, a nečoviku baš nikad, i je-dared se mladi gazda zaželio, da momka pošteno natuče. Dosadilo mu je ćuškanje, već baš 'oće da vidi, šta će momak uraditi, kad ga počne častiti bubacima. Im'o je priko dola šogora, s kojim je upole trgovo s marvom i sa svinjama. Prid jedan vašar, na koji će ići samo šogor, mladi gazda će poslati šogoru novaca. Nisu oni trgovali umalo, pa gazda nagazio punu čorapetinu novaca i to će poslati po sirotanu. Kazaće mu, da se žuri do šogora kako živ može, al mu ne će kazati, da se i natrag žuri. Zna on da će se momak žuriti tamo, al će olakšati kad se vraćo. A on će ga onda uzeti na kolina.

— Šta ti misliš, da je meni dosta što si ti samo tamo žurio?! A otkud znam, da si srićno stigo do šogora i novce mu prid'o, ha?! Ja nek sidim tu na iglama i nek mislim jesu l' te na putu sačekale haramije i otele novce, — do-čekaće ga i onda natući do mile volje.

Mladi gazda je to lipo udesio u svojoj glavi, pa je još i to udesio, da se momak ne može žuriti baš da i 'oće. Poslaće ga volovskim kolima, al će upregnuti matorog magarca. Gazda je to sve lipo spremio, al njemu nije ni na kraj pameti, da je sirotan vazda ćutečki otrpio ćuške, jel se i on spremio za čega i samo čeko zgodu.

Kad je momak čuo šta triba da uradi, već je znao, da mu gazda 'oće sad jedared dobro udesiti pod glavu. Al je o'ma' znao i šta će uraditi. Ako je gazda mislio, da se momak ne će žuriti natrag, al je momak naumio, da se ne žuri ni tamo. Gazda mu je u potaji prido čorapetinu novaca, pa će mu još i uprezati magarca u volovska kola. Momak zna, da gazda to radi samo za to, da mu kako pođe za rukom, da ga isprati na put s nikoliko ćušaka. Al sad nije čeko, da ga gazda možda upita zna li zašto će ići na volovskim kolima, već kaže:

— Gazda, ja ću cigurno za to ići s magarcom na volovskim kolima, da niko ne bi ni pomislio koliki novac nosim.

Onom je žao što ne mož' momku prišiti za uvo, al se u sebi priti: čekaj, čekaj, vidićeš ti zašto ideš s magarcom. Tako misli gazda, al ne misli drugčije ni momak. Šta je sirotan mislio, to zna on, al dok mu je gazda uprezo magarca, on se isk'o da nađe sebi kaku obranu za put. — Zna te gazda, — momak se pravi luckast, — sitio sam se sad jedared i ja čega, ne tribate me sićati. Uzeću ja kaku sikiru el tako štogod, da imam čime ću se braniti, ako bi kogod 'tio oteti novce.

Triba njemu sikira! Drugo će momak udesiti. Nisu jedared komencijaši podgovorili dicu, da starom gazdi ponude krajcaru, al se nije ni jedared dogodilo, da se stari gazda uvridio. Uvik je uzo krajcaru i još kazo dici:

— Samo vi donesite gazdi kadgod nađete krajcaru-dvi.

Sirotan je dobro poznavo starog gazdu i nije se ni sad privario. Onaj ne bi zaslipio ni od čega tako lako, neg' od tog, da mu se pruži prilika za laku zaradu. A kaku zaradu mu je još sad spremio momak?! Nije on naumio ništa drugo, već da starog gazdu navuče na tanak led s čorapetinom novca. Uzo je tu čorapetinu i jednog starog komencijaša, kojem je obećo šaku novaca, ako mu pomogne i nikom ne oda ni rič, pa otrčeo do starog gazde.

— Gazda, — kaže mu, — gledajte šta sam ja zapatio, punu čorapu novaca! Sad nek ko viruje el ne viruje u san, al ja sam noćas baš klapio, da ću naći ove novce i našo sam. A šta sam još klapio? Ništa drugo, neg da ću se za čega kladiti s vama u sve ove novce.

Kad je stari gazda vidio, da momak baš ima čorapetinu novaca, malo mu nisu oči iskočile. Bio je to stari huncut. Znao je, da sirotan ne mora imati pameti na odmet, kad dopušta da ga mladi gazda toliko ćuška, i ko veli: samo da vidim u čega bi se ti kladio, a brez novaca ćeš ti već ostati ko i svako ko dođe u moje ruke. I o'ma' ga pita u čega bi se kladio.

— Da nisam i to klapio, šta ja znam u čega bi se kladio. Nemam ja glavu za tako što. Al eto, klapio sam čak i to, i baš 'oću da vidim na čega ću izaći. Baš me briga, nek i izgubim te silne novce, ta ja ni tako ne bi' znao šta ću s njima, — momak se sad samo pravi lud.

— Šta si klapio?

— Štogođ smišno, — kaže momak i počo se smijati baš ko brez pameti. — Ništa drugo nisam klapio, već da ću se kladiti u ovo: da će mladi gazda uskoro potrčati za mnom, a vi ako 'oćete da sidnete na vr' badnja, kad vidite mene di odlazim, ne ćete moći izdržati da tako sidečki sačekate sina dok se vrati, nit ćete moći izdržati da mu se ne ozovnete kad vas bude pito.

Kad je stari gazda čuo šta momak 'oće, pomislio je: vruga si ti našo čorapu novaca, ja sam taj koji je našo, jel je ona u mojim rukama čim se okladimo. Misli on tako: šta bi njegov sin trčao za ovim luckastim momkom?! A nek baš i potrči, ta kaki je, o'ma' će se i vratiti. Ne će taj ostaviti oca samog na salašu, jel se uvijek boji, da će ga ovaj pokrasti. A i to je nika oklada, da ne će moći izdržati, da malo prosidi na badnju i da se ne ozovne sinu! Da dosad i nije virovo, da je ovaj momak nakrenut u glavi, sad bi znao. Ko bi se drugi tako ludo kladio u tolike novce, da i' je imo i na odmet, a još kad je jedan taki puki siromašak doš'o do toliko novaca, pa i' o'ma' pušta ovako u vitar, e taj baš nema ni škramice pameti.

Starom gazdi taki i triba. O'ma' je natuko svoju čorapetinu krupnim novcima. Nema tu brojenja, već se dvi čorape mire na funtašu. Gazda ne gleda, što u momkovojoj čorapi ima i sitniji' novaca, već meće krupne, da momka namami, da se onaj ne bi kako pridomislio. Samo mu kaže:

— Al s moje strane oklada vridi, ako će ostati u potaji. Nas trojica znamo i dosta.

— Ne bojte se, što meni kažete to je ko zakopano, — momak će se i kleti, a ne kaže drugčije ni stari komencijaš.

On je uzo obadve čorape pod popršnjak, pa mu od nji najedared narasto trbu ko da je na gazdačkoj 'rani. Kad je pošo, udario se po tom trbuvu i namigo na starog gazdu:

— A kod mene nije samo zakopano, već zapravo sa-
'ranjeno evo o'de.

Gazda je veso ko ker kad ga pušta s lanca, pa sve igra oko momka. A ovaj će mu lipo:

— Znate šta bi' ja zaisko?

— Ti samo kaži.

— Nisam vas nikad molio ni za šta, al sad bi' primio ako bi mi dali šunkicu el dobru divenicu. Znate, gazda, da se i ja jedared čestito na'idem, onako ko za aldomašče na okladu. Ne bi' mario, ako bi mi dali i kašiku sitne paprike, al ne one slatke, skupe, već one jake.

— Kako ja tebi ne bi' dao! — gazda je najedared posto podatan kako se momak i nado. — Sinko, da si se sitio i ranije, ja bi' ti uvijek dao svašta, ta baš da si zaisko srce iz nidara.

I o'ma' ode u komaru, a momak šaplje za se:

— Srce mi sad jedared ne moraš dati, izvadiću ti ga i sam, al i tebi i tvom sinu.

Gazda je sad posto podatan, al samo s rdavom paprikom, a kad je divan o šunki, onda tvrđac u gazdi nije zaspo ni sad. Paprike je dono punu šaku, a šunkicu jednu pridnju, od mršavog svinjčeta. Kad je papriku istreso u momkovu duvankesu, udarila je gazdi u nos, da je zakijo

— Av, dedara mu, ti se, izgleda, spremaš da piješ aldumašče, kad ćeš udariti ovako papren temelj. Samo ne znam, 'oćeš li baš imati novaca za toliko piće?! — šaliće se stari gazda.

Ko veli, sad već mož', jel je oklada tu, a novci su u komencijaša. Gazda je zdravo ciguran, da je oklada već dobio, al momak mu veli:

— Ja ni ne moram imati novaca — sve će to platiti jedan mator jarac i njegov sin magarac.

Momak tako, a gazda se slatko nasmijo. Di bi se sitio, da momak nije taki za kakog ga drži, pa i sad misli, da divani ustranu.

— Dobro, sinko, — još ga poplešće po ramenu — dobro, samo kad ti trguješ s nikim matorim jarcem, koji je tako čudo na svitu, da ima sina magarca, pazi da od silne paprike ne ispadne kijanje, a ne aldumašće.

Sad se momak počeo smijati baš ko lud.

— Gazda moj, alaj vi pogađate! Bogame, biće kijanja! Av, što će biti kijanja!

I matori gazda je udario u smij, al u to evo onog starog komencijaša. Zove momka, jel, kaže mladi gazda ga već traži.

— Nisi mu valjda kazo, šta smo mi tu natrgovali? — uplašio se stari gazda.

— Kako bi' ja uradio tako štogod, kad ste mi vi to zakratili.

— Tako, tako, samo ti mene slušaj, pa ti ne će biti zabadava. Samo dobro čuvaj novac, pa se ne boj: ne ću te kreniti na Đurđev, moćeš služiti kod mene i nadalje.

Stari komencijaš se obradovo takom velikom daru, ta samo što ne ljubi gazdu u pete. Di on ne bi slušao tako dobrog i podatnog gazdu? Ta služio bi ga do groba.

Nek se oni fale u oči, momak bajage ne vidi kako gazda namigiva na komencijaša, a ovaj bajage na njega. Momak je smoto šunkicu u nidra i potrč, samo se još obazre i kaže gazdi:

— Al ni vi, da niste nikom kazali ni rič, već se spremajte na vr' badnja!

— Vidi ti huncuta, — onaj će zavoditi šalu, — ti bajage opominješ, a ovamo čekaš da se izlanem i izgubim okladu. Ko me je i natir'o, da se kladim s ovak'im jednim huncutom!

Mladi gazda je već uprego magarca u volovska kola, a momak skočio gori i samo se udario po šunki u nidrima:

— Tu je! Čim krenem, već će i biti kod vašeg šogora.

— Pazi, pazi, da to srićno pridaš mom šogoru. Žuri se tamo kako živ možeš, — uputi ga još gazda i ošine magarca.

Momak ode, a za njim čitav čopor kerova. Momak iz salaša, a stari gazda već sidi na vr' badnja ko gavran. Samo bi tribalo da grakne, al' ne smi, kad mu je sin blizo, već baci jednu čutku među kerove, da se tako javi slugi. Onaj samo mane rukom, da ga vidi i ošine kandžijom kerove, da i' razdraži.

Čim je zakrenio nuz prvo kukuruzište, izvadi šunkicu iz nidara i baci je među kerove. Kad su ovi ostili meso, navalili su kako samo možedu kerovi kojima su rebra ispala kod taka dva gazde, tvrca. Navalili su svi, al jedan veliki zgrabio šunku i uju! s njom u kukuruzište. Kerovi za njim, momak mane starom gazdi na badnju. Momak mane, a stari gazda odmanjiva: vidio sam to, vidio sam!

— E, kad si vidio, onda ćeš bar imati šta pripovidati sinu, — nasmije se momak i baci kajase, nek magarac ide kako mu drago.

Matori ga vidi s' badnja, al nek ga i gleda. Momak je na dolu zaustavio magarca, pa sašo u rit i ociko debelu trsku. Ako se mladom gazdi žuri, nek žuri, al momku i magarcu u volovskim kolima se ne žuri ni malo. Odoše oni ko mrav, a kad su iza dola zaokrenili na drum, momak je išo samo dok nije došo do jednog debelog duda u obali iznad jendeka.

Tu je lipo sašo s kola, pa rudu navio gori na obalu i dotiro magarca do samog duda. Onu stranu kola, di nije bilo uprezano, namistio za dudovo deblo i lancom dobro privezo. Sad je došla na red duvankesa s paprikom i trska. Napunio je komad trske s paprikom i polagacko je turio magarcu u žvale.

— E, moj magarče, baš žalim što ćeš i ti kijati, al šta možem kad drukčije ne možem.

Dunio je sirotom magarcu papriku u žvale, al je već i otskočio. Siroma' magarac je poskočio ko da mu je vatra na repu. Zagrmilo je ispod duda ko da gromovi pucaju

i dok siroma' magarac nije otkinuo štrange, izlomio je svu pridnjicu od kola. Al šta je njega briga za kola, samo kad se jedared živ oslobodio. Zaprašio je priko njiva i salaša, pa sve ograde priskače i kud je očo i kako je prošo, to on zna siroma'.

Momak je lipo odrišio kola od duda, napolak i' privadio u jendek i onda se izvalio u njima, pa drima. Možda je malo i otpavo, jel se mladom gazdi u salašu jedared zdravo nije dopalo što ga nema. Ta da je išo ko mrav, već se moro vratiti sa šogorovog salaša.

Izaš'o je mladi gazda već do guvna, pa izgleda prama dolu, al sluge nikako. Jedared pogleda na badnjove, kad tamo šta vidi? Vitar povija vr' badnja, a stari gazda se upinje i nogama i rukama, da ne padne.

— O, ljudi ljucki, jeste l' vi, bačo, sašli s pameti? Šta tražite na badnju ko strašilo?! — poviče mladi gazda.

On viče, al matori se dobro čuva, da mu ne izleti rič, jel iza kamara poviriva onaj stari komencijaš u koga su dvi čorape s novcima. Mladi gazda viče, a matori samo pokaziva rukom priko dola. Najedared se onaj ispod badnja ko dositio, pa zapita:

— Otkad ste na badnju? Jeste l' vidili onu ludu na volovskim kolima?!

Matori je na to zamuco štogod i počo još jače pokazivati dolu. Mlađem nije tribalo drugog razgovora. Vidi, da je matori sašo s pravog puta, pa ko veli: ako je ovaj očo u lude, nije ni čudo, ako je onaj sluga naradio štogod što ne valja, kad je oduvik bio čaknut. Nije čeko, već zapajdačio i potrč priko dola. Nije to šala, slugi je dao gotovo sve novce što je imo u kući.

Kako se zakaso, valjda bi i svog magarca pristigo, samo da je pošo zavrimenta. Nije ni odanio dok nije naišo na kola sa slugom. Kad je vidio kako su izlupana, pa još brez magarca, a ruda nije okrenuta njegovom salašu već šogorovom, nije mu tribalo kazati, da momak nije još prido novce.

Onaj, kad je vidio gazdu, počo stenjati ko da mu je duša na nosu. Grči se u kolima ko crv, a gazda drekne:

— Di su novci?!

— A, joj, a joj! — momak stenje u sva zvona. — A, joj, gazda, novci su na dobrom mistu, al šta će biti s mene?!

— Ostavi se ti tog šta će biti s tebe, već kaži kako su novci na dobrom mistu?! Jesi i' dao mom šogoru?

— A joj, gazda, dao sam i', al šta si me i slao i šta sam se i primio ovog posla, kad ti je šogor bio pod salašom, pa si novce mogo dati i sam.

Kad je gazda čuo taj divan, svit mu se najedared privrnio. Di bi njegov šogor bio pod njegovim salašom?

— Divani šta je bilo, divani di je magarac?!

— A, joj, gazda, oću l' ja ostati živ? — momak samo tira svoje. — Ko da mi je kogod kaz'o, da idem u propast, kad sam vidio kolike me vaške ispraćaju iz salaša. A šta si me i slao?! Mogo si to tamo sam svršiti sa šogorom.

— Ta divani šta je sa šogorom?!

— Šta?! Još ja gledam šta su me se vaške tako nadotalile, a čim sam došo do našeg kukuruzišta, jedan veliki bisan ker iskoči pridame i, jeste li čuli tako što, progovara lipo ko čovik! Kaže mi: »Momče, kud si se zažurio ko brez glave?!« Ja se pristravio, a kako i ne bi' kad čujem kera di govori ko čovik, i rič sama ide iz mene. Kažem mu da moram žuriti ko za glavu, moram što prija odneti novce gazdinom šogoru. »Luda glavo, — počo me na to karati, — baš zato te i pitam kud si zama'nio? Ja sam šogor tvog mlađeg gazde. Daj mi novce i lipo se okreni salašu.«

— Šta kažeš?! — drekne gazda baš ko bisan, kad je čuo taj divan. — I šta si ti uradio?!

— A šta bi' drugo uradio — lipo sam uzo čorapu s novcima i bacio je prid njega. Baš kako vam kažem. A, joj, a joj, još mi i vaš bačo maše s badnja, da tako i triba.

— Vile vas ubile i tebe i mog baču! A zašto se onda nisi bar o'ma' vratio?!

— E, barem da sam, pa ne bi' ovako nasrado. Vratio bi' se, samo da ste dali konje u kola, a ne magarca, tog prokletog magarca!

Gazda bi već kose čupo, kad mora iz sluge svaku rič čupati ko s klištima, pa drekne izvan sebe:

— Šta je s magarcom, da i on nije kaki rod s tim kerom?!

— A, joj, di bi ja znao svu vašu familiju i rodbinu. Ta nije meni ni bilo do tog, da ga još i o tom ispovidam. Da ste vi vidili to čudo, kad je siroma' magarac čuo, da je onaj bisni ker vaš šogor! Nije tamo bilo zadržavanja, ni kola koja bi bila priteška za sirotog magarca. Samo je trgo i nije biro puta. Ja jaučem, vičem, molim da stane, a on sve većma biži. Valjda sam mu jedared dosadio i onda se obazro, bolje da nije. Kako onda nisam umro od stra', to je pravo čudo.

Gazdi gotovo pina počela ići na usta što momak ne divani o novcima i zaurliče baš ko ker:

— Kako čudo?! Oćeš ti još veće čudo, neg to da si keru bacio tolike novce?!

— Šta, vama to nije čudo?! — momak samo tira svoje. — A šta velite na to, da je i magarac progovorio ko čovik! Ako to vama nije čudo, e onda će vama još biti čuda, al sad slušajte šta mi je magarac kazo. Lipo ko čovik mi veli: »Dobri čov'če, nemoj me ni moliti! Ne bi' se ja vratio u taj salaš ni za sve blago ovog svita, nit ću se zaustaviti dok ne priđem priko kake vode, pa da me pritrviš baš u našeg gazdu. Jesi ti čuo ko je taj bisni ker?! Šogor mog gazde! A da znaš kolikoputi sam ga ranije maznio kopitom. Ta zimus sam ga tako do'vatio po glavi, da se jedva vuko još i prolitos. Ne idem ja tom više blizo, kad je taj progovorio. Zamisli ti, šta bi naš gazda radio sa mnom, kad bi čuo kako sam mu ubogaljšio šogora?! Zamisli ti, šta bi bilo sa mnom kod tog našeg opakog gazde?! A borme i gazdin šogor će sad imati veliku rič u kući, kad je pun novaca!«

Gazda već nije znao vladati sa sobom. Otkinuo je jednu livču i još malo triba, da tisne na momka.

— Jesi l' ti baš sasvim lud?! Divani šta je bilo na kraju konca?!

— Šta ja znam. Evo, slomljene su mi obadve noge, a i desna ruka. Zašla mi je svist i šta je bilo s magarcom, ne znam.

— Ne pitam ja za magarca, već za onog kera kojem si bacio čorapu s novcima, je l' i on trčao za kolima? Je l' uzo čorapu?

— Šta ja znam. Ja sam još vidio di je počeo vući u kukuruzište, al je na njega navalio čitav čopor kerova. Čuo sam još di zove vašeg baću, da mu dođe u pomoć s badnja, al šta je bilo između nji', to već nisam razumio. Čuo sam samo 'di vam šogor kaže za baću: ovaj matorni je poludio!

Kad je gazda čuo taj divan, najedared je dreknio:

— Mani matorog! Kad dođem kući, uzeću pušku i ubiću ga na badnju ko vranu. Bolje skači na noge, pa me odvedi tamo di si bacio čorapu s novcima.

Gazda bi, da momak skače, al onaj ga samo pogledao i kobajage žalosno zajauko:

— Di ću skakati, kad vam kažem, da su mi pribijene obadve noge.

— Dobro, onda mi kaži di je to misto, na kojem kraju kukuruzišta.

— Ne znam ja ovako kazati. Da ste i vi bili u toj nevolji, volio bi' vas pitati, el bi znali. Da sam tamo, pozno bi' misto, mogo bi' pokazati.

Kad je tako, gazda se nije dugo mislio. Uzeće slugu na leđa, pa će nositi doče, samo nek mu što brže pokaže to misto di je čorapu bacio keru. Gazda 'oće, al momak ne će. Kaže, da se ne mož' ni maknuti, a di bi se mogo držati na gazdinim leđima, kad mu je i desna ruka slomljena. Šta će sad tužni i žalosni gazda?! Novci ga žulje, a ako sam bude tražio priko cilog kukuruzišta noć će ga zateći dok

još ni ne počne čestito. Gazda je on, pa velik, nije njegovo kukuruzište dva korčalja.

Da su bar kaka kola na vidiku, al ko da se sve zaklelo protiv gazde — nigdi nikog. A momak jedared kaže:

— Ja se odud ne mičem drukčije, samo ako će me kogod odvući na ovim kolima. Bojim se, da ću o'ma' izdaniti ako me kogod makne iz kola, take su gorke muke, koje ja sad trpim.

Da momak to i nije spomenuo, gazda bi se tog već dositio. Ta nije on badava čovik, koji se zna dosititi i brez ćuške. Pomislio je on već na to, da će najbolje biti ako kola odvuku, a kad nema ko drugi da vuče, 'oće on, samo da za vida odnese slugu tamo di je bacio novce.

I nije pito magarca za s'vit kako se volovska kola vuku, već se upreg'o nuz rudu i tiraj! Sva je srića, što je magarac ostavio i za svog gazdu malo pokidani' štranaga. Vuče gazda bolje neg magarac, a momak se izvalio u lotrama i pomalo zavodi pismu.

— Šta, šta je l' ti pivaš?! — gazda će jedared kad je stao da otare znoj.

— Jaučem, gazda, jaučem!

— Ta pivaš!

— Nije tako, gazda, to se tebi možda pričinilo, jel ja jaučem i za dvojcu.

Bome je gazda jauko već i za četvericu dok nije dovuko teška volovska kola do dola, a još i' je moro izvlačiti iz dola na brig! Od stenjanja sad već nije čuo ni momkovu pismu, makar je onaj zapivo pod salašom, da sve grokti:

— Vi'te, ljudi, na badnju tog jarca, a i mene što tiram magarca!

Ako mladi gazda od muke nije čuo ni to, al su čuli njegovi komencijaši i sluge, a ponajbolje stari gazda na vr' badnja. On je ugledo kola još izdaleka, al prvo nije mogo razaznati kako je to živinče upregnuto. Kad je vidio, da njegov sin vuče kola misto magarca, najedared je za-

boravio 'di sidi i da za okladu mora biti nim. Od čuda je poskočio ko da ga je žerava opekla i dreknio baš ko da je gavran graknio. Kako je poskočio tako se i skondrljo, a el' vik'o sinu zato što je znao kaka postelja ga čeka doli, to on zna. Dosta to, da je baš tako srićno pao kako je srićno poletio, jel ga je doli gusta dikica dočekala u krilo.

— Je l' već tu to misto di si bacio čorapu?! — mladi gazda drekne na momka već ko zna kojiput, kad je vidio da su gotovo na salašu.

— Daborme, da je tu! Ne vidite, da je i vaš bačo potrčao s badnja?! Ko bog, da to 'oće da vam kaže.

— Sad on trči i više, kad sam već dovuko ova teška kola! Ajd, samo nek dođe! — priti se sin ocu.

Al nije njemu sad do oca, već o'ma' otrči u kukuruze, da traži čorapu s novcima. On tamo, a ljudi iz salaša kolima i stari komencijaš baci momku u krilo dvi čorape novaca.

— Nema tu čekanja, ja sam vidio, da si okladu dobio. Matori je sletio s badnja, a još više ko lud, dakle izgubio je. Nek su ti sa srićom obadve čorape.

— Pa ja mislim, da je red, da i siroma' čovik ne ide u jednoj čorapi, — nasmije se momak. — Čorape nek su moje, al ono što je u njima, to nek bude srićno svima nama. Ja mislim, ljudi moji, da su nama svima leđa ositila, dok se nisu napunile ove dvi čorape, pa je pravo i da brat-ski dilimo.

— Ja onda ne marim, nek me matori baš i ne zadrži dalje u službi, — našali se i stari komencijaš.

— Ne marimo baš ni mi, — zagrajaju i drugi, jel njim je stari komencijaš već ispriповido sve, baš zato što mu je stari gazda to zabranio.

Dok su se ljudi tako porazgovarali, mladi gazda je potrčao sve kukuruzište. Evo njega baš kad se i matori iskopeljo iz dikice. Sin trči iz kukuruzišta, al sav crn u licu od umora, a otac skače ispod badnja, a sav izboden dikicom. Trče kolima obadvojca, a ne znaš koji je bisniji.

Matori već zna, da je izgubio okladu, a mladi se već ne nada, da će novce naći, kad u kukuruzištu nije naš'o ništa drugo osim kerećiji' tragova, kako su se mordavili oko šunke. Ni jedan ne zna, da je i drugi osto brez svoje čorape novaca, već otac misli, da je sin kriv što je on izgubio okladu, a sin misli, da mu je otac kriv, što je ker odno njegovu čorapu. Daj mi tog divana što su ta dvojca počeli!

Matori gazda se počo prititi još izdaleka:

— Šta je tebi tribalo, da se upregneš u volovska kola?! S takim čudom izlaziš prid svit i prid oca! Ko ne bi pao s badnja, kad to vidi?! I još da ne ode čorapa novaca?! Ode, proklet bio, čerez tebe!

Ni sinu nije tribo drugi ren pod nos! On ni ne klapi, da otac divani o svojoj čorapi, već misli, da ga onaj još kara za njegovu čorapu.

— O, vidi ti matore mrcine! — sin zaurliče baš ko bisni ker. — Sad si došo da vičeš, kad je čorapa s novcima već propala, a kad je ovaj luckasti momak bacio keru, onda si ga još i 'rabrio s badnja! Sad ti je kanda nepravdo što sam vuko kola, a kad sam te pito, ti samo mašeš s badnja. E, sad ću ja tebi zamavati, zlotvore matori! Da pamtiš, kad je očla čorapa novaca čerez tebe!

— Čerez mene?! E, sad ću ja pokazati tebi, volu što vuče kola, čerez koga je očla čorapa s novcima — dočeka ga matori.

Kad su počeli jedan drugom pokazivati, borme su i pokazali šta znadu. Jedan drugog grizu, jedan drugom kidaju uši, a valjaju se po zemlji baš ko dva bisna kera. Ljudi su se siti nauživali, al jedared čuju di njim momak kaže:

— Puštimo mi nji', nek se dile kako znadu, a mi ajdemo da podilimo našu muku.

Svakom je doteklo, da može na svom imati života. Momak je sve namirio ko braću, kad evo njevi' gazda. Jedva se vuku jedan za drugim. Ostali su brez silni' no-

vaca, al su zato zaradili silne bubatke. Mladi kuleca naprid i kad je doš'o do momka, najedared je zarežio baš ko ker:

— Iđi mi ispid očiju! O, ljudi ljucki, da čovik ne pobisni kad ga još vidi tu! Imaš ludog oca i još primiš u kuću ludog slugu, koji poviruje, da ti je ker šogor!

Gazda se tako tuži slugama, al ga momak dočeka:

— E, moj gazda, kaki si, ja sam se još i čudio što ti je taj bisni ker samo šogor, jel bi ti, bogame, bolje pristajo za rođenog brata.

— Šta kažeš?! — gazda se trgo najedared, ko da mu se počelo razgaljivati prid očima.

— Sad još samo ovo, — nasmije se momak i kad je onda počo ćušati gazdu, a onom se glava samo okreće.

Gazda se nije znao ni braniti, tako se iznenadio.

— Šta je to sad, pa tebi nije slomljena ruka, — jedared je počo mucati.

— Jeste gazda, ona »luda« se slomila, al sad je izrāsla pametna, pa te ta ćuša .

Kad iznenada dobije po zubima onaj ker koji je uvijek naučio samo gristi, taj podvije rep gore neg drugi. Tako se i gazda sad samo zblenio i gotovo počo pičiti. Samo je zapito:

— A zašto?!

— Ti pitaš?! Valjda se nisi čega sitio.

— Čega se ja ne bi' sitio?

— Valjda tog, da smo i mi ljudi, pa još i bolji neg ti. A valjda ni tog, da si ti mislio da si gazda koji od duda do salaša traži čorapu dukata, a ti si bio magarac, koji vuče na kolima slugu sa zdravim nogama i rukama.

— Al još i sa zdravom pameću, — podvikne stari komencijaš.

Uto se dovuko stari gazda, pa kad je vidio kako sluga slatko ćuša mlađeg gazdu, matorom sve raste srce od os-

vete. Vrući su još bubaci što je nadobijo od sina, pa mu je drago što ga sluga smlaća.

— Tako, tako, samo ga utuči ko kera, — nagovara momka. — Tako mu i triba, kad me je upropastio. O, ljudi, tako sam lipo izdržo svu okladu i već bi' je dobio, da je došo do salaša ko čovik. Al ko ne bi dreknio el pao s badnja, kad vidi svog rođenog sina, jednog gazdu, di se na očigled čitavog svita uprego u volovska kola i vuče jednog slugu. Pa još da je kaki sluga, već luckast.

Matori gazda se tuži ljudima ko da je među svojim, a ne među slugama, al mu je onaj stari komencijaš zavrnio čutku.

— Ta ne žali ti što si pao s badnja, jel da si i osto na njemu, dok se ovaj tvoj ne bi vratio u salaš, i da nisi ni beknio, ti bi izgubio okladu i tako.

— A zašto? — sad će pitati matori gazda.

— E samo zato, što je oklada bila, da na badnju dočekaš dok ti se vrati sin. Ti si sina samo ispratio, al si dočekao magarca.

— A on je našo starog jarca, što pasi trnje dikice, — podvikne momak.

I tu sad nije bilo dugačkog razgovora. Sluge i komencijaši su spremili svoje bulje i očli od dva gazde, da se nisu više ni obazrli na nji', a oni nek se čupaju za uši, dok se ne site, da nisu izgubili jednu čorapu novaca, već obadve.

DIDA NEMA KADA NI DA UMRE

U jednoj šumi bećari spremili dobru čobansku taranu za večeru i baš jidu, kad jedared vide kako šumi žuri stari čovik. Izdaleka vidiš stogodišnjaka, a žuri ko momak.

Šta se stotnik zažurio šumi u kojoj su bećari?!

Gledaju oni i gledaju, dida žuri i žuri, dok nije doš'o pod samu šumu. Najedared dig'o glavu, pogled'o nebu i kad se onda rasrdio, gotovo lupio šešir o zemlju, pa se okrenio ko iz puške i ode otkud je i doš'o. Žurio je šumi da bi postidio i švigarca, al' kad se sad zauk'o ta sve praši za sobom.

Bećarima se dalo i na čudo i na smij, pa će baš viditi šta je to s dide. Potrč' oni za njim, i kad su izašli iz šume, onda vide da se iznad nje navlači velik, crn oblak.

— Dida, šta ste se tako bisno zakasali?! Sad ovamo, sad onamo!

Oni pitaju, dida odgovara.

— Da još nisam ni bisan?! Ta nikad odiska ni kada, već uvijek samo žuri i žuri. Kako mi je prije dvadesetak godina umrla baba, a dica se razišla po svitu, nikad stanka ni počinka. Daj na'rani piliće, daj sprati prasice, daj ori — sij, kravu pomuzi, vatru naloži, i nikad da živ da'nem. Ljudi moji, dico moja, dotužio mi taj kerećiji život. Već desetak godina 'oću da se obisim, kad me bog ne će da uzme sebi, al' eto nemam kada ni da se obisim.

Bećarima se straboga dalo na smij, al' će ko ozbiljno didi:

— Dobro, dida, pa kud ste se sad tako žurili šumi, pa se najedared okrenili i još brže odešće od šume?!

— Kud sam?! Ta jedva jedared sam smog'o malo vremena i krenio u šumu, pa ko velim: višaj se, sad el' nikad, ako ne ćeš da živiš do smaka svita. 'Oćeš vraga. Koji me and'o nan'o da dignem glavu pod samom šumom. I sad nek žurim kući većma neg što sam žurio ovamo, a već sam izabr'o i drvo na koje ću se obisiti.

— Zašto, dida, da žurite kući kad ste sve tako lipo već udesili?!

— Zašto?! — dida se najedared nakosirio. — Pa vi ne vidite onaj strašni oblak?! Ne bi l' vama bilo na volju, da ja pokisnem ko ker prije neg što se do'vatim moje kućice?!

I kad je vidio da iznad šume već i siva, ode dida priko polja ko vijar.

OTAC I MATER KRALJEVIĆA MARKA

Bili dida i baba, koji su prišli već i devedesetu. Cilog života bili lini, da su i sebi dosadili, pa dida sve uzdiše:

— Av, ljudi ljucki, kako ćemo se nas dvoje ovaki' dovući do groba?!

A bili još lake ruke i pameti, pa je l' čudo da u starosti nisu imali ni čestit prosjački štap.

Prose oni, al' i to ide s mukom. Dok ima zalogaja u kući ne pokrene nji' ni grom ni oluja, a i kad se mora, ne će obadvoje. Dogovorili se ovako: jedared će dida s torbom, drugidaš će baba.

Tako se ređaju, i jedared uj'tru ode dida. Baba gladna jedva čeka, al' došlo i večer, dide nema. Kad niko doba noći šalabaza dida, al' dobro nakvašen, a prazne torbe.

— 'Di si ti, vile te odnele, vištice te gnjavile!

Baba će grajati, al' se dida spremio.

— 'Di sam?! Još ti pitaš, ko da si se ti jedina obisila o moj vrat. Briga tebe, što patim od jutra do mraka.

— Kak'a patnja, vragovi te živog kidali.

— Ka'ka?! Na onom kraju sela ja u kuću, kad tamo Marko Kraljević plače u kolivki. Ja da ću proći, a ukucani me sleptali: »Kad si mu znao biti otac, znaj ga i ljuljati.« Eto, babo, i ja sve dosad dadij'o Marka Kraljevića.

Šta će baba — od dreke torba ne će biti puna, nit će gladi nestati. Ode u spavinjak al' ne spava, već misli didi o glavi.

Pod jesen dida okenjkavio, jedva da u nedilju dana jedared izdura s torbom. Okrenio se red pa je gotovo uvijek baba u prošnji.

Jedared ona pošla uj'tru rano, al' se uveče nije vratila ni kasno. Nema je ni drugi dan, pa ni treći — i tako prošla čitava zima. U proliće evo nje jedared.

— 'Di si ti, oči ti ispale, jezik ti se osušio! — dida je dočekiva. — Ja se sav osušio od gladi, komšije me već skoro ubijaju, da njim ne dosađivam.

— 'Di sam?! Ti još pitaš, a ja nek patim. Jesenas ja ušla u onu kuću na kraj sela, a Marko Kraljević ni' da plače, već sav zapinušio u kolivki. Ja da ću dalje, kad sva kuća skočila na mene: »Stani, stani! Nema tog da ćeš ti od'ud izvući krste dok ga ne odbiješ od sise! Kad si ga znala roditi, znaj ga i dojiti!« E, moj dida, i još ti prigo-
varaš, da si se sav osušio od gladi, a ne pitaš mene od čega su mi se sva prsa sasušila. Nije to šala od jeseni do pro-
lića dojiti glavom Marka Kraljevića.

M E T L U K E T A

Bila udovica koja je imala sina jedinka. Momak već za ženidbu, al' makar je glava velika ko kupus, pameti u njoj ni koliko slama plane. Turi ga tamo — on ostane. Povuči ga 'vamo — on opet ostane.

Lako je biti lud u bogatstvu, kad srića raste i dok spavaš al' teško sirotom brez pameti kad on i s tri pameti ne izlazi lako s nevoljama.

Sirota mater nikad nije znala šta bi s momkom, al' onda samo nije znala, kad je navalio da ga ženi.

— 'Rano moja, nije žena za tebe.

— Kako da nije? Ja tam momak od oka! — šprljeka on, pa drugo i ne radi već cili dan zvoni o ženidbi.

Šta će sirota mater, već naći divojku kak'a priliči tak'om momku, samo da skine nevolju s vrata. Uvila metlu u staru suknju i jedno večer kaže sinu:

— 'Rano moja, evo mlade za tebe.

Sin se raduje, bože, ta tri svita su njegova.

— Kako se dove? — čovik bi da zna ženino ime.

— Metluketa.

Mladoženja zagrlio Metluketu i ne pušta je dok nije zadrin'o.

Kuća siromaška, metla u njoj jedna, pa duvegija ost'o brez mlade o'ma' posli svatova. Uj'tru triba pomesti i mater uzela metlu dok je mladoženja još spavo.

— Di je moja dena Metluteta?

Momak se zlo uzbunio čim je oči otvorio.

— Pošla u svit: tamo — 'vamo! — mater maše metlom prid njim, ne bi l' se sin sitio šta se s njegovom »ženom« radi po svitu.

Ona sirota misli: učinila mu po volji, oženila ga, žena očla u svit, pa će on sad biti miran. Nikako. On će u svit tražiti svoju Metluketu, al' iz ti' stopa.

Ode on i jedno veče će ga primiti na konak u velikom majuru. Tamo čeljadi i čeljadi, pa će njemu mista doteći u zapećku. Nezvanom gostu misto iza vrata.

Za večerom dvore divojke i šta on čuje jedared?! Jednu lipo zovu Metluketa.

Triba l' njemu još i drugo šta?! Kako ona prođe, on šaplje:

— Tući! O'ma' da si sa mnom tući!

Divojka sluša: šta će ovaj?! Ne zna da on šprljeka i da ženu zove kući, a on samo: tući, pa tući!

Kad će jedared jače na nju, divojka se sirota pravo ustravila.

— U pomoć, ovaj bi me samo tuk'o. U pomoć!

— Vrada ću ja tebe tražiti u ponoć, da mi opet izgubit trag u mraku!

On misli da svaki šprljeka, pa da ona kaže, da će ići s njim u ponoć. Ajak! Nema ponoći! Zgrabio je, bacio na rame ko džak i alco!

U zoru bubnio prid mater uskočkinju:

— Evo moje Metlutete!

Šta će mater, a šta će i divojka kad je već ovako dovedena.

— Kad sam već tu, red je da štogod radim i zaradim,
— novalija divani ko pametna glava.

Nije ona bila ni ćorava ni nakrivo nasadena. Vidi da mora uzeti kajase u ruke, ako ne će da ostane suvi' zubiju.

Uputi čovika da 'digođ nabavi vune el' kudilje, pa će ona i svekrova presti i tkati. 'Oće mladoženja, ta sve on 'oće što njegova Metluteta poželi. Ako je lud, nije pust — ta bolji je od komada kruva.

Krene opet u svit. Srićo, 'di si?! Luckastom drugo ni ne može pomoći ako srića ne će.

Opet ga noć stigne pod jednim velikim majurom.

Njemu svaki majur isti.

— Ovo je taj u tojem je bila moja Metluteta, — prošprljeka sam sebi.

I luckast os'ti šta je vatra i opasnost. Ne će u majur: možedu tražiti od njeg njegovu Metlutetu. Samo bi još ta nevolja tribala, ta za njeg veće ne bi bilo.

Ne će tražiti konak, sam će ga naći u majuru. Lipo se provuče do jednog velikog tavana.

Srićo, tu si! Na tavanu ne samo da je naš'o konak, već i ono rad' čega je poš'o u svit. Tavan je pun kudilje!

Nema tu liganja. Misec se malčak pokaz'o, pa momak o'ma' ode do budže da bolje vidi. Bira kudilju ko da se u njoj i rodio i odrast'o. Čim je sriće o'ma' je i pameti. Lako je biti pametan u punoj kući. Izvlači, pasmu po pasmu, ta sve lipče iza lipče.

— Ovu ću nani, ovu ću Metluteti. Ovu Metluteti, ovu nani.

Razvlači pasmu po pasmu i samo slaže ispod velike tavanske budže. Paštri se, raduje se, zabavio se poslom tako da ne bi primetio, valjda i da su ga mačke načele.

'Di bi onda primetio da se ispod budže polagacko naslanjaju listve. Evo na listvama i nikog bradatog i umrčenog glavonje. Pravi aramija. Vuče se ko mačak, pa nos tura kroz budžu i gleda šta momak radi.

Momku opet nikad dosta kudilje. Samo odvađa pasme i naminjuje jednu nani jednu Metluteti, dok se jedared nije dositio, da bi ga domaćine mogli iznenaditi i oteti pasme.

Samo bi to tribalo!

— Meni oteti Metlutetinu tudilju?! — razbisnio se ko nikad. — Nema tod boga! Net dođe cili majur, ja ću svatog samo ovato, pa ovato!

I kako je izvlačio pasmu baš do budže, razma'ne iz sve snage.

Je l 'čovik kriv što je bradonja turio nos baš pod njegovu šaku?! Kako je slatko maznio, onaj ne da je samo listve poveo za sobom u goste, već se i po zabata srušilo za njim.

— Drž, ne daj, lopov! Krade kudilju!

Uzbunio se sav majur, a gazda sve kose čupa.

— Da je kudilja, nek je nose, al' su pod kudiljom sakriveni naši dukati, — gazda kaže ženi.

Metluketin čovik baš ne bi mog'o dati pameti na zajam pa da je i zarad' lika, al' kad je čuo šta se u kudilji leže, najedared se dositio da tim zlatnim pilićima ne treba tražiti bolje kvočke neg što je on.

— O, znaću i ja te piliate izvesti na plavi put! — on se još i nasmij'o toj šali.

Došla srića, doš'o i on pameti. Puštio je lipo nek čitav majur trči za bradonjom, a dotle mirno pabirči ispod kudilje dukata koliko je mog'o poneti.

U zoru osvanio kod kuće s velikim naviljkom kudilje. Mater i žena se sve u krst meću od čuda.

— Vidi ti njega — mater će Metluketi — nuz dobru ženu postaće to još pametan čovik!

A šta je bilo od čuđenja kad je kudilju još bacio na prag?! Ko se živ ne bi čudio kad iz kudilje sipaju dukati ko da se sime kruni.

— Šta je ovo! — žene ni žive ni mrtve.

— A šta bi bilo?! Ja svlatio u majul u kojem je moja Metluteta služila, pa se onda sitio da dazde nisu dali Metlutetinu dzaladu. I ja lipo dzaladu moje Metlutete udzo i blez nji'. Šta bi dugo i mog'o uraditi jedan ovaki pametan tovik?!

Bome žene vide, da ni tri pametna čovika ne bi mogli bolje uraditi, pa njeg o'ma' u pročelje i prid njeg ručak kaki tak'om čoviku i priliči.

Ako je za tri pametna čovika radio, al' i ruča za četvericu.

— Sinko, ti baš ručaš ko da si naumio u jedan ma' dvared ručati, — mater će.

— Netu ja dva rucka, netu! Jedan, jedan, a ono drugo ja za sinoćnu večelu, jel nisam sinoć im'o vrimenta za večeru — računo sam se s gazdom za Metlutetinu zaradu.

Pametan čovik, sad već zna zašto radi.

G A D A N K R A L J

Bio jedan kralj tako gadan, da se svako mor'o nasmiјati ko ga je vidio. Ne bi to bilo nikom pravo, a ponajmanje je pravo kralju. Koga u'vati da mu se smije što je gadan, taj se više nije nanosio glave, pa da je lipa ko sunce. Svit se i sklanj'o, jel se niko ne može uzdržati kad vidi kralja, već se mora smijati. Fala na tak'om smijanju što glavu staje. Svit se sklanj'o, al' su siroti stražari s'radali.

Doš'o jedared tako na stražu jedan siroma' momak, a kralj već tamo. Kako je izaš'o momku na oči, a ovaj se smije, al' zaustaviti se ne mož'.

— Šta se smiješ? — dreknio kralj i o'ma' isukiva sablju.

Al' se momak nije uplašio, nije se ma'nio ni smijanja, već kaže:

— Smijem se, svitla kruno, što ste jako gadni, al' se još više smijem što je moj brat još gadniji.

Kralju o'ma' spala ruka.

— Ta je l' to moguće, da i od mene ima gadniji na svitu?!

— Pa te kako gadniji! Samo da vidite mog brata i vi bi se smijali.

Kralj se obradov'o kad je čuo za tako štogod. Sav je blažen kad se rodio i taki momak nuz kojeg će još i on ispasti lip. I dabome, o'ma' će narediti tom momku, da dovede brata.

— Oću, oću, samo me puštite kući bar na misec dana, jel sam iz daleka.

Kralj bi o'ma', al' šta može, već pristane. Momak ode, pa čak u drugo selo i tu se veseli čitav misec. Kako se i ne bi veselio, kad je on prvi sa straže izn'o živu glavu a još mu kralj dao i novaca za put. Kad prošlo misec dana, momak se poč'o češati, jel ne da nije im'o brata gadnijeg od kralja, već nikak'og. Al' šta može, već se krene natrag. Ide on sad pa sve misli i misli, al' nikako da štogod pametno izmisli, a od žalosti samo gleda u zemlju.

Kad je već doš'o blizo kraljevski' dvora, najedared vidi u jendeku crknutog magarca. O'ma' on otira s njegovu muve, pa mu isiče žvale, i sad ode veselo prid kralja.

— A 'di ti je brat? — o'ma' na njegov kralj.

— Ta zamislite, svitla kruno, umro baš kad smo se spremili ovamo. Al' ništa za to, da bi se osvidočili, da je bio jako gadniji od vas, ja sam vam don'o njegova usta, — kaže momak i bu! prid kralja magarcove žvale.

Kad je kralj samo oči bacio, o'ma' se obradov'o i veli:

— E, momče, kad su u tvog brata bila ovak'a usta, onda je i bolje što ga nisi dovodio, jel vidim da je taj mor'o biti od mene i stostruko gadniji. A ja se zavitov'o, da ću ga svega izljubiti, ako je i za dlaku gadniji od mene.

— Vidite, ja ko da sam to ostio, — kaže momak. — Još se ja mislio, 'oću l' doneti mrtvo tilo, al' ko velim, ta valjda će dosta biti i usta.

— Juj, juj, — poč'o kralj, — ta nemoj mi kazati ni di leži, da još kako ne bi' mor'o izvršiti zavit na mrtvom tilu.

D V A B R A T A I K U M

Dva brata imali jednog vinčanog kuma. Braća su rođena — kum je obadvoj'ci još rođeniji. Nji' trojca se ne rastaju danas dok se ne dogovore kad će se sutra sastati. Ko bunar i voda: uvijek zajedno, al' u troje ljudi tri obaške ćudi. Svaki je krojen na svoj kalup, a ko u rašalja deblje, i kod nji' je samo jedno isto: sva troj'ca bi umrli za lov.

Sfariji brat se volio faliti, kum mudrovati, a mlađi brat je volio proći i kroz zid samo nek ne mora misliti svojom glavom. Tak'om čoviku ne treba većeg blaga, neg da ima kuma mudricu. Nek ko kaže ovako, nek ko kaže onako, mlađem bratu to sve nije ništa dok ne čuje šta kum veli o tom.

Dočuju nji' trojca, da su se u dolovima zakotili niki opasni kurjakovi, koji su se oteli svakom. Danas čuli — sutra u zoru će nji' trojca u lov. Radije neg u svatove.

Nek srića posluži, pa da vidiš: stariji brat će se faliti, kum će mudrovati, a mlađem bratu je sve dobro, samo nek je u lovu s bratom i s kumom.

On je prvi poranio i već prid zoru evo ga u kući starijeg brata. Onaj već na iglama.

— 'Di si već! Nedajbože, da kurjakovi kako natuknu da mi krećemo na nji', pa da nam pobignu isprid nosa. Šta ću onda kazati svitu?! A 'di je sad i kum — valjda još nije izmudrov'o s kojom nogom će iz kreveta?!

Mlađi brat samo ćuti. Šta zna kazati, kad nema kuma da kaže koja rič se tu poklapa.

Malo su čekali, a stariji brat sve plamti. Ne će čekati — iće u lov brez kuma. Što nije bilo za života, nek bude, samo da kurjakovi ne pobignu.

Kreniće. Krene i mlađi brat al' ne u polje već kući kumovoj. Stariji brat bi se već goropadio, kad uto evo ljudi.

— Vi ne znate šta je novo?! Umro vam kum. Uz'o pušku, krenio u lov, pao i umro.

Starijem bratu je još samo to tribalo na vatru. Odu kurjakovi dok se oni uzvrpolje oko mrtvog kuma!

— Hajde, sad već nemamo šta čekati. Kum ne će pobići dok se ne vratimo, — trg'o brata.

On bi ga vuk'o upolje, onaj se ne da.

— Hajdemo mi prvo do kuma, da lipo vidimo šta je s njim. Ne ću ja onako olako brez njeg u lov, pa da mu je posli krivo.

— Jesi lud?! Ne čuješ šta svit kaže — da je kum mrtav?!

— Svit kaže i nek kaže, al' da ja čujem šta kum kaže o tom!

Šta će stariji brat?! Kome će se faliti usput ako ostane i brez brata? Otiće s njim do mrtvog kuma, pa onda trči u lov.

Kod kumove kuće je sve tako kako su ljudi kazali. Stariji brat povirio i već vuče mlađeg u lov. On vuče, a onaj ni ne sluša. Iđe oko mrtavca, gleda ga od'ud, gleda ondud, slukti s live, slukti s desne.

— Čov'če božiji, pa ne vidiš da je mrtav?! — stariji brat se sad već sasvim raspalio.

— Vidim — ne vidim, al' on ne kaže ništa!

Stariji brat ne progovara, već prolajava. Nateg'o pušku, mrtvom kumu prislonio civ na čelo.

— 'Oćeš mu jedared već kazati da si mrtav, pa da krećemo u lov?! Progovaraj ako ne ćeš da te ovako mrtvog ubijem prid njegovim očima. Kad još jedared umreš prid njim, valjda će onda povirovati i na moju rič.

G A Z D A I P U S T A H I J E

Oko ponoći evo pustahija na velik salaš u kojem je bio krasan podrum vina.

— Noćos smo se dosta narobili, tu ne ćemo ništa drugo već se napiti dobrog vina, — harambaša izda zapovid.

— Braćo, naprid u podrum! — pustahije će ko jedan.

'Oćeš, al' šta ćeš kad ne možeš?! Na podrumskim vratima teška gvožđa, a katanca tri ko šaka.

— Harambaša, glava naša — šta ćemo sad?! Nismo poneli alat za ovako teški zanat.

Ljudi će se baš dati u nevolju, kad se iz mraka javi kogod:

— Pod naslamom su velike sikire.

Žedan čovik ne pita, a još kad je to žedan pustahija. Onaj dodaje alat, pustahije lupaju katance. Nagnili svi pod slavine, al' je prvi onaj što njim je dao sikire.

Pustahije piju, a onaj se sve davi u vinu.

Kad su malo zagasili žeđ, harambaša će se sititi da zapita onog:

— Alaj, dobri čov'če, ne bi nam kaz'o ko si ti?!

— Ja? Glavom gazda ovog dobra.

— Šta kažeš?! Otkud ti da nam daješ sikire?! Da to nije kak'a varka?! Pazi, mi ne poznamo šalu.

— Kak'a varka, kak'a šala?! Moj harambašo, da ti imaš aždaju za ženu ko ja, koja sidi na ključevima pa me ostavlja žednog nuz ovaki podrum vina, pit'o bi ja tebe da li bi dao i dušu i srce onom ko smi otvoriti podrum. Braćo moja, pustahije drage, ne ostavljajte me njoj samog bar nekoliko dana, jel sam već odavno žednio. Vičite, tirajte me da pijem s vama, nek aždaja čuje da moram piti. Lipo vam se molim, ni posli me nemojte zaboraviti. Svako večé ću vam spremi velike sikire tamo pod naslam. Samo udarite u katanac, to je za mene veliko crkveno zvono, ja ću već skočiti iz kreveta. Ne bili nikad srićne ruke, ako mi češće ne zazvonili u to moje zvono.

KADGOŠNJA BUNJEVAČKA DICA

Već sam i ja slabo upamtio jaki' ljudi, a sad baš ne znam za eminoše. Za vrimena mog dide, onda je među Bunjevcima još bilo ljudi, kojima nisu tribala volovska kola da sirov brist odnesu na salaš. Sam ga vadio, sam ga na ramenu i spremio kući. E, al' onda se čovik nije poč'o rano trošiti. Sluga, tuđ svinjar?! Tog onda valjda nije ni bilo. Velike familije, 'dikoja i priko sto duša, pa svaki radi na svom, uvijek dotekne i posla i vrimena.

Za jači pos'o su bili samo svršeni ljudi i žene, a mladež nek raste. Tele leže na krajcaru, a ustaje sa dvi — njegov triba čuvati i od'ranjivati dok ne u'vati snagu. Nije tog bilo, dok su dide gospodarile u ciloj familiji, da bi dicu uprezali u pos'o. Navrši deran već i sedamnejst-osamnejst godina, a njegov glavni pos'o je, da se još sagra u dugačkoj košulji. A što se tiče posla?! Kandžijicu el' bič u ruke, pa napasaj svinje el' guske. Je l' čudo, što su tak'a dica izrasla ko jablani?!

U to staro vrime osvane iznenada carski pandur na jednom salašu. Sinovi baš očli na vodenicu čak na Dunav, a na salašu ženska čeljad i dica.

Dida izaš'o prid pandura, a ovaj mu kaže:

— Sutra s toliko i toliko kola i muški' glava na kuluk.

— Nemam ni kola koliko tražiš, jel su mi sinovi odneli meljaj na vodenicu, a muške glave baš ni jedne. A dok se sinovi ne vrate, ko zna, mož' proći i nedilju dana. Pucalo, sivalo, sutra ti ne možem nikog poslati na kuluk.

— Kako ne možeš?! Imaš valjda unuka, ako sinovi nisu tu.

— Unuka?! Ne da imam, već i' je toliko, da svakom ni ime nije lako zapamtiti, al' ne ću ti valjda poslati tu nejačku dicu koja ni ne znadu šta je pos'o, — dida se pere ko pametan čovik.

Malo se i rasrdio što bi pandur uprez'o i unuke u pos'o, pa će baš zaprzniti na njeg, kad onom najedared zapelo štogod za oko.

Kako mu ne bi zapelo za oko, kad na ledini troja volovska kola natovarena džakovima, a pod svakoja leg'o po jedan didin unuk od sedamnejst-osamnejst godina, pa se leđima oduprli o ledinu, noge namistili s dvi strane srčanice i svaki izdig'o svoja kola. Svaki ljulja pun voz tereta ko da na nogama drži uzgljanicu s guščijim maškom, a rukama okreću teške stražnje točkove, da se sve osovina zagrijava.

Pandur iskokoštio oči, pa se i on razgoropadio.

— Dida, — kaže — ti kobajage nemaš muške snage da sutra pošalješ na kuluk, jel ti nema sinova, ha?! A ko su ti oni?!

Dida se obazr'o u čudu ko pravi prav čovik, pa samo dunio:

— Unuci.

— Unuci?! A nji' kobajage ne bi mog'o poslati na kuluk?! — zajapurio se pandur i sve siva na didu.

On siva, al' kad je dida čuo taj razgovor, kad je on sivnio na pandura:

— Šta?! Te derance — na pos'o, na kuluk?! Jesi ti s'vaćen?! Ne vidiš, da se dičica sigraju — uštrkljivaju se koji će brže okrećati točkove. Ti bi dicu vadio iz sigre,

D V A B R A T A U G R O B U

Svaki je malo na svoju ruku skrojen, samo jedan više drugi manje.

Bio tako čovičak koji se zdravo drž'o reda i računa. Ne možeš kazati da je tvrd kad nije, al' nek mu pripada krajcara, tog boga nema, da će je on prostiti. I nema u njeg čekanja: daj bože, al' o'ma'!

Tako je prov'o čitav vik, i nek čuje da se kogod tuži na kak'u zbrku, on samo odmane:

— Nikad mene glava nije zabolila čerez tako čega. Što sam dužan o'ma' plaćam, ko mi je dužan o'ma' ga za gršu 'vaćam.

— Ne mož' to čovik uvik i sa svakim.

— Bome može samo triba znati i 'titi. Meni se za čitavog života samo brat ot'o.

Jedva su se poženili i počeli prćijati, kad mu brat naiđe ispid salaša. Čovik izgubio čiviju s točka i od koga će pozajmiti ako od brata ne će. Ovaj mu dao jednu staru, izandanu.

— Al' sutra da si je don'o!

Brat bi, samo mu se nije dalo. U njeg i veći' nevolja od izandane čivije, pa je uvik zaboravi. Ovaj ga konabi, ne da mu živiti od čivije, a on: onda ću, pa onda ću, dok jedared nije umro.

I sad vrime prolazilo, pa i čovičku doš'o njegov dan: vidi, umriće. Bio baš sićan, tvrda zima, zemlja ne prima u sebe ni sikiru.

Čovičak ne mož' drugačije umriti neg kako je živio. Kupio sebi kovčeg, naredio i platio ukop sve do poslidnje

sviće, a daci zapritio, da ga kako ne sa'rane na drugo misto, već u njegovu kriptu, nuz njegovu babu.

Sve bi to bilo kad bi moglo biti, al' kad će već izdati, najstariji sin se okuražio, pa će:

— Baćo moj, ja bi' kaz'o štogod, al' se bojim da ću biti ružen.

— Samo ti, kaži.

— Baćo moj, ja bio na groblju.

— Samo ti, kaži.

— Tamo je nevolja.

— Samo ti, kaži.

— Sve će biti po vašoj volji, al' jedno biti ne može.

— Samo ti, kaži.

— Naša kripa se sva zaronila i srušila, a mraz taki, da se zidati ne da. Ne daj, bože, vaše smrti, al' sad vas ne bi' mogli sa'raniti nuz nanu, neg bi' vas morali metniti u stričkovu kriptu. Ne ćete se valjda srditi ako vas morali sa'raniti nuz vašeg brata?!

Sin kaz'o, pa štrepi, a onaj đipio ko da nije samrtnik:

— Ja — srditi?! Da sam zgađ'o ne bi ispalo tako dobro! Taj je s dugom pobigo u grob, al' kad mu sad dođem ne ću se micati od njega dok mi čiviju ne vrati! Da vidim kud će sad pobići isprid mene!

N A J M U D R I J I N A S V I T U

Dva mlada čobana odrasla kod čopora ovaca. U nji' čopor velik i lip da uokolo nema parnjaka. Ko naiđe ovce fali a ovce čobane. Šta će tom biti kraj?!

— Brate, — kazaće jedared stariji — vidiš li ti da sav svit samo nas fali. Mora da smo mi najpametniji na svitu.

— I jesmo.

Najpametni pa najpametniji — nema tu sad drugog razgovora.

Iđu pasom i naiđu na čovika koji plugom slaže brazdu na brazdu ko da kuću ziđa, al' ore u kolubar.

— Dobri čov'če, ko te je to učio da ovako neudesno oreš?! Danas još nikog nismo vidili da ore u kolubar!

Onaj nije ni pogled'o već samo švićnio kandžijom. Čobani će ga učiti oranju, njeg, koji se u brazdi i rodio.

Stari opančar krpi opanak.

— Dobri čov'če, misliš da je to pos'o?! Ne vidiš kako se vr' opanka uskovrćio?!

Onaj samo ma'ne ko da muve tira.

Kud stignu tako prođu.

— Brate, — jedared će stariji — šta vridi naša pamet kad je svit neuk.

— Neuk, bome, al' ćemo ga mi već dotirati za rukom.

Šta će šta ne će, već poći po svitu da ga pouče. Šta bi drugo i činili kad su najpametniji od zemlje do neba. Puštili ovce u atove, pa nek se magarac i ovan voćak staradu s njima, a nji' dvojca aloc! u svit.

Nisu dugo išli kad u šumi nađu lovačku pušku dvo-civku. Kod ovaca se rodili, kod ovaca se od'ranili, pa je l' čudo da nikad nisu vidili tak'o čudo ko što je puška. Nek nisu al' 'di je to što oni ne znadu!

— Brate, šta se tu triba čuditi — ovo je vrula, samo što nema jamica da pripličeš prstima već je na dva poklopčića.

Badava, stariji je i pametniji. On je o'ma' pronaš'o dva oroza na puški i vidi da to triba samo povući i opuštit. Eto dva poklopčića na vruli.

Sad će on o'ma' i zasvirati u vrulu. Kaki bi i bio čoban, pa još najpametniji, a da ne zna zarojiti u vrulu. Uz'o civi u usta pa će ćurlikati, al' kad tamo: rukom ne mož' do'vatiti oroze.

— Vrula je, vrula, s poklopčićima je, s poklopčićima, al' kako su i' luckasto nasadili tako daleko da rukom ne možeš do'vatiti?!

— Šta se čudiš ko da ne znaš da je osim nas sav svit neuk, — sad će se mlađiji pokazati da i on zna biti pametniji. — Ne boj se ti ništa, ne će se nama oteti ni ova vrula. Ti samo duši, a ja ću s poklopčićima priplićati, pa da vidiš svirke!

Tako će i uraditi.

Stariji uz'o civi u usta pa će zaduvati, mlađiji povuk'o odjedared obadva oroza i kad je onda puška pukla, zasvirala vrula da su starijem od glave ostale samo uši. Valjda ni uši ne bi ostale da nisu zaželile da još tu svirku čuju.

Mlađi gleda, pa gleda i jedared poč'o vrtiti glavom: mora i mrtvog brata pos'vitovati! Da šta će kad je sam ost'o najmudriji na svitu, pa će:

— Istina da sam ja poč'o priplićati s obadva poklopčića al' ti nisi baš mor'o odjedared tako duniti da ti se razleti sva glava.

PEKAROV ČAĐAV ŠEGRT

Bio pekar pijanac, al' u selu jedini, i zarada opet teče ko izvor-voda. On im'o brata pukog siromaka. U njegov bio sin jedinak. Daće ga pekaru na zanat.

— Ni ne dam ga više iz kuće — pekar pristaje od prve riči.

Bar će biti koga u kući da peć žari i svit posluži.

— Dobro — pristane i deranov otac — al' još u jednom da se razumimo: ti nisi samo pijanac već si i teške ruke.

— Jesam, ne tajim.

— E, ja opet ne tajim da bi' umro za ovog derana. Ne kažem da ga ne pokaraš, al' tuć' ga možeš samo po turu. Nemoj po glavi el' po drugom mistu pa da ga kako ubogaljiš, jel se onda ne ćeš naneti glave makar smo ja i ti pod jednim srcetom ležali.

Sluša to i deran, pa dobro pamti, al' i majstor, jel je siromak grom od čovika a čovik od riči.

Deran sad radi, a majstor samo novce prima i bocu dadija. Deran užari peć — majstor se ne da razbuditi. Kad se malo otrizne peć već o'ladna — kruv ispadne gnjecav.

— Šta me ne zoveš na vrime?! — i udri šegrtu po turu.

Drugidaš pomeće kruv, zagrije se od žerave pa se mora dvostruko ras'lađivati vinom. Dok ne dođe sebi kruv već priplanio.

— Šta me ne zoveš na vrime?! — i udri šegrtu po turu.

Zalud pravdanje — siroma' šegrt je uvijek kriv. I vidi on jedared: ovako se ne da durati.

Triba tu sebi pomoći. Nakupio čađi na lopatu, lipo sio na nju ko vrebac kad se kupa u pravu i sad čeka da se majstor-stričko razbudi. Ne radi ništa.

— O, ti već ni peć ne žariš, a tisto se već krenilo!
— majstor se o'ma' laća tura.

Nek mu je! Šegrt ga samo vuče isprid tista i smije se da pukne. Majstor će jedared pogledati, pa ima šta i viditi: tur oprašio od čađi, tisto zaprašio!

Tuk'o bi on sad derana i po glavi i po rukama, al' onaj njemu:

— Baćo nit zaboravlja rič nit se šali kad štogod kaže!
Zna to i majstor, ta o rođenom bratu se radi. Šta će?! I on se misli: triba tu kako pomoći. Ne mož' se durati da baš niko ne radi: ko će zaraditi na piće?! I smisli on kako će: pokupio svu čađu, sad nek deran načadavi čakšire!

Poč'o sad derana tući ko vola. Ovaj vidi da se sad baš nikako ne da durati, pa donese vina i biž! skloni se u kaki budžak i otud više:

— Stričko, žarite peć sami! Kad meni ni čađe ne date, radite!

Šta će majstor, mora se sam latiti posla. Nek se lati, al' šegrt ne će ostati samo na tom. 'Oće on svom majstor-stričku rođenom malo i duga da vrati.

Majstor loži pa loži, kad jedared vidi da peć vraća i dim i čađu. Pocrnio majstor ko da je u odžaku visio, a pocrnilo i tisto. Istrči — vitra nigdi. Tako jedan dan, tako drugi dan, pa da pobisne, kad će jedared pogledati na odžak. Im'o je šta i da vidi: šegrt sidi lipo na odžaku zadnio ga i vraća dim. Kad je majstor vidio kak'a roda se nasadila na odžak malo nije puk'o od bisa.

— Šta ti tamo radiš?!

— Ništa, stričko moj rođeni. Kako ste se latili pa svu čađu otmete od mene, eto sust'o sam već tražeć' je, pa sam malo sio i mislim se: bože, bože 'di bi ja mog'o malo nagaraviti čakčire?!

BUNJEVAČKO VINO I CAR

Nije to uvijek tako bilo, da je za Bunjevca brazda bila bog i život. Naši stari su sablju nosili, didovinu čuvali od Turaka.

Kažu: sabljom ore, sabljom vinograd riže, nadžakom kopa zemunicu i grob — to je bio život Bunjevaca. Nije bilo slade ni mirisa — meso su 'ili, vino pili, a ne ma koje već samo crveno, jel se ono u krv pritvara. U vodi se samo umivalo. Je l' čudo onda što se posli svatova i prela vino kupovalo iz drugi' sela, makar je oko Subatice toliko vinograda!

Ko je 'tio da za uskrs ima svog vina, taj je mor'o čuvati.

Jedared baš u proliće stig'o glas, da će car svetkovati niku veliku svetkovinu i želi znati koje vino je najbolje u ciloj carevini.

Kad je tako, nosiće se vino iz Subatice. Okup će biti baš na vodeni ponediljak. Tri delije natovarile svaki po čobanju dobre kadarke. Došli su u Beč, pridali čobanje i čekaju šta će biti.

— Šta smo mi bogu skrivili, da baš nas izaberu za ovaj pos'o, — tuže se oni jedan drugom. — Za polivanje čuvali, od usta otkinili ove poslidnje čobanje, pa sad nek sušimo na vodeni ponediljak.

Oni ni ne klape zašto car želi znati koje je vino najbolje u njegovoj carevini, pa se zavukli u budžak i čekaju kad će se sve to svršiti, pa da dobiju natrag svoje čobanje i razgale dušu sa kadarkom.

A car zaš'o pa lizne jedno, lizne drugo vino što su

naneli sa svi' strana, dok nije doš'o do čobanja. Tu je al' povuk'o i ni brkove nije otro već i nji' obliziva.

Carski podrumdžija ne leti al' skoro ne dodiriva zemlju tako trči da nađe delije koje su donele to vino: Grli ona tri bunjevačka glode ko da se on rodio pod srić-nom zvizdom i kaže:

— Ljudi, radujte se: car je izabr'o vaše vino. Žurite kući i javite: car ne pita pošto je već kupuje hiljadu akova ni kap manje!

On se raduje al' se čudo iznenadio kad su se ona troj'ca počela češati iza uva ko da su u'vaćeni u šteti.

— Šta je, ljudi, vi se ne radujete što se caru najviše dopalo vaše vino?!

— Ko se tom ne bi radov'o, al' 'di ćemo mi kod subatički' Bunjevaca naći i jedan akov — a ne hiljadu — kad sve popiju! Da znaš, lipi naš gospodaru: nije se još rodio čovik koji bi i litru kupljenog vina izneo iz subatičkog atara. Pa još u ovo vreme kad i loza počinje plakati za lanjskim vinom!

Kad je carski podrumdžija čuo taj divan borme se i on poč'o češati iza uva, pa ne zna je l' bi krenio el' ost'o.

— Dobro, ljudi, a šta da kažem onda caru?! — jedared će od puste nevolje.

Tri glode se pogledaju, češu iza uva, očima će jedan na drugog, dok se jedan nije skanio i izlanio:

— Znate šta, gospodaru naš lipi, — kažite vi caru, da od one tri čobanje proda nama troj'ci bar jednu, a mi plaćamo dvostruke novce.

K O M Š I J E — O V A N I K U R J A K

Jedan ovan zapatio nikoliko žena. One se ojagnjile. Vidi ovan: triba tu malo kuće i kućišta, da se čeljad imadu na čega osloniti. Ukraj šume sklep'o kolibicu. Rogovima razor'o malo ledinice — nek žene imadu baščicu, da se ne moradu za struk peršina zatrčavati u komšiluk.

Jedva se okučio, jedva u bašči usiv otskočio, kad šta vidi?! Na drugom kraju ledine kopa temelje za kuću — ko? — već glavom kurjak! Lipog li komšije!

Ovan pogleda kurjaka, pogleda svoje rogove i misli: triba se potpasati i biti na oprezi. Baš je u tom mišlju kad evo novog komšije. Ide 'ladom, sklep'o uši, opušti rep: vidi se —pravi lin i nemaran čovik! Ko i druga dobra duša dokulec'o i lipo se javi:

— Komšija moj, gledam te, ti se pametno okučio, bašču uredio. Dobio i ja volju za tak'im mirnim životom al' sam malo ukasnio.

Ovan viruje i ne viruje al' mu je drago i čuti taki divan iz taki' usta, pa veli:

— Ništa, komšija, ništa — bolje ikad neg nikad.

— Pravo kažeš, baš pravo, komšija-ovan! Urediću i ja život, a dotle ću se valjda ispomoći kod tebe. Komšije smo — nemamo nikog pričeg.

— Ko što kažeš, — ovnu se poč'o dopadati ovaki razgovor.

Lakše mu srcu što onaj ne tiska već zavađa razgovor ko i druga dobra duša.

— Eto, — kurjo će onda — žene namislile da bi

skuvale dobar paprikaš, a u kući imam samo sitne paprike. 'Oćeš mi dati na zajam koji stručak crnog luka?

'Oće ovan — kako ne bi kad je bašča puna — samo kad nije rič.o većem čemu.

— Hej žene, — naređiva da uzaberu što bolji i lipči luk.

Podvorio gosta-komšiju ko najrođenijeg a onaj za'faljiva da za'faljivanju kraja nema i čvrstom virom obećava:

— Komšija-ovan, vratiću ti dug, sve ću ti pošteno vratiti čim bude rodilo u mojoj bašči!

— Pušti to, ne ćemo valjda i na to trošiti riči, — ovan se sasvim raspoložio.

Doboga mu je drago što je sve ispalo tako dobro. U tom komšijanju kurjo će i poći, pa kad se već zakas'o iznenada zgrabi najlipče jagnje.

— Komšija, šta će to sad biti?! — ovan se najedared trg'o.

— Šta bi bilo?! — kurjo će ko pravi i u pravdu rođen. — Ne misliš valjda da se paprikaš može skuvati od samog luka i paprike?! Triba malo i mesanca!

— Triba, ne kažem da ne triba, al' ne misliš valjda od mojeg jagnjeta?!

Ovan đipio al' kurjo jagnje ne pušća već komšiji lipo ko da je jezik u med zamak'o:

— Šta si se uzbunio?! Ta ja i jagnje uzimam samo na zajam! Vратиću ti pošteno i ovaj dug čim se moje kurjačice ojagnje.

RIJEČNIK MANJE POZNATIH RIJEČI

bećar — odmetnik, haiduk
 bulje — prnje
 burlati — rovat
 buzalica — mulj, žitko
 blato
 čapak — kandža
 čerez — zboa, radi
 čukliikati — škakliikati
 čiviniak — veliko svrdlo
 dikica — bodliikavi korov
 dekati — upravliati ko-
 — niima
 duvar — zid
 đuveaija — mladoženja
 eminoš — izvanredan čov-
 iek
 gingati se — ljuljati se
 aod — praznik
 karmić — trap
 kečati — noama udarati
 klaćkalica — nihhalica
 klekečki — klečeći
 košara — štala
 lakumić — pleteni kolač
 namečiti se — namamiti se
 nemtisati se — nećkati se
 novaliia — neviesta, nova
 mlada
 odvit — odgovor
 odisak — odušak

oierin — krvnik
 oroz — kresta, a kod puške
 obarača
 paradička — rajčica
 paštriti se — truditi se
 pičiti — sliniti, plakati
 podatan — darežljiv
 prćijati — sticati, kuću
 kućiti
 rabadžiia — radnik
 remeta — pustiniak
 ris — žetva
 risar — žetveni radnik
 soparan — postan, mršav
 sporiti — množiti
 subaša — čuvar
 sustriti — sresti
 šprliekati — tepati
 štiti — čitati
 šviacarac — mladić tek za-
 momčen
 trvačica — maserka
 uzalianca — iastuk
 vrenaija — debelo uže
 vrimešan — star, u aodi-
 nama
 zadodati — zabiti
 zaon — zabiti kutak
 zaoštrliast — šiliat
 žvale — usta u konia, ma-
 aarca

PRIPOVIJETKE U OVOJ KNJIZI SU KAZIVALI: Marija Bačlija r. Mamužić, Šime Bašić-Palković, Bodo Bukvić, Lozo Bukvić, Antun Buljovčić, Đuro Dulić, Diniško Gregorčić, Stipan Gurinović, Luka Kopunović, Lazo Križanović, Martin Križanović, Ilka Manjok, Grša Milanković, Stipan Poljaković-Kovačev, Bartul Romić, Miško Skenderović, Roko Stantić, Grgo Suturović, Jozefina Šević, Stipe Šević, Antun Tumbas, Lojzije Vidaković, Ivan Vilov i Miško Zelić.

B I L J E Š K A O P I S C U

BALINT VUJKOV rodio se 1912 godine, u Subotici. Djetinjstvo je proveo također u Subotici, gdje je završio gimnaziju i pravni fakultet. Jedno vrijeme bavio se novinarstvom, sada je pravnik.

Književnošću se počeo baviti još kao omladinac. Prve radove objavio je u subotičkom časopisu »KNJIŽEVNI SEVER«, 1933 godine. Počeo je poezijom i prozom, a kasnije se sve više posvećuje bilježenju i obradi narodnih umotvorina. Nakon tri godine štampano je prvo njegovo samostalno djelo — bajka »CVIČE I KAMEN«. Za vrijeme studija pokrenuo je omladinski književni časopis »BUNJEVAČKO KOLO«, koji je sa manjim prekidima uređivao tri godine.

Pored rada na umjetničkoj prozi, nakon oslobođenja Balint Vujkov pristupa sistematskom sređivanju, obradi i objavljivanju sakupljenog materijala iz oblasti narodne proze. Godine 1951 Novinsko izdavačko poduzeće »HRVATSKA RIJEČ« u Subotici štamvalo mu je prvu knjigu — »BUNJEVAČKE NARODNE PRIPOVITKE«. Dvije godine kasnije novosadsko poduzeće »BRATSTVO-JEDINSTVO« objavljuje po redu drugu njegovu knjigu — »HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (BUNJEVAČKE)«. Iste godine subotička »MINERVA« štampa mu knjigu »BAJKA O MRAVLJEM CARU«. Prošle godine zagrebačka »SLOGA« objavljuje treću knjigu — »HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (BUNJEVAČKE)«.

Pored nabrojanih samostalnih djela, u ovom vremenskom razdoblju, narodne pripovijetke koje je sakupio i obradio Balint Vujkov pojavljuju se u slijedećim antologijama: »HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE«, »Seljačka sloga«, Zagreb, 1951 godine; »NARODNE PRIPOVIJETKE«, »Školska knjiga«, Zagreb 1952 godine, »100 ŠALJIVIH NARODNIH PRIPOVIJEDAKA«, »Prosvjeta«, Zagreb, 1953 godine i »HRVATSKE NARODNE PRIČE« »Dečja knjiga«, Beograd, 1954 godine.

Obzirom da kod pojedinih izdanja nije izvršena signatura autora, navodimo naslove objavljenih pripovijedaka u maloprije pomenutim antologijama:

u antologiji »HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE«, »Seljačka sloga«, Zagreb, 1951 godine: Znanje i volju ne ubi ni batina; Neobična trgovina; Čoban nadmudrio carevu kćer; Starac Petar; Od linosti nema gore žalosti; Naš'o džak zakrpu; Što dočeka linčinu; Ko zlo misli sebi misli; Did i momak; Vištica u svatovima; Otac i njegova tri sina i Rat kera i kurjaka;

u antologiji »100 ŠALJIVIH NARODNIH PRIPOVIJEDAKA«; »Prosvjeta«, Zagreb, 1953 godine, koja je objavljena povodom stogodišnjice od štampanja prve Vukove zbirke narodnih pripovijedaka: Did i momak i Vištica u svatovima;

u antologiji »HRVATSKE NARODNE PRIČE«, »Dečja knjiga«, Beograd, 1954 godine: Čoban nadmudrio carevu kćer; Znanje i volju ne ubi ni batina; Od linosti nema gore žalosti; Did i momak; Otac i tri njegova sina i Naš'o džak zakrpu.

Pored ove, četvrte knjige (»ŠALJIVE NARODNE PRIPOVIJETKE (BUNJEVAVČKE)«, u izdanju »Rukoveti«) »Mladinska knjiga« iz Ljubljane štampaće Antologiju hrvatskih narodnih pripovijedaka u redakciji Balinta Vujkova, a u prevodu Cvetka Zagorskog. Predgovor za ovo izdanje, kao i za sva njegova ranija izdanja napisao je sam redaktor, odnosno autor.

L. R.

S A D R Ž A J

Strana

Bećar i grof Radaija — — — — — — — — —	5
Ne će čerez kerova — — — — — — — — —	8
Popo kosi — vrag prosi — — — — — — — — —	10
Cigina ispovid — — — — — — — — —	11
Gazdino nebo — — — — — — — — —	13
Dušu za dlakave žabe — — — — — — — — —	14
Rođena braća — bogataš i prosjak — — — — — — — — —	16
Bogomoljac — — — — — — — — —	18
Strašan gazdica — — — — — — — — —	20
Čobanova dobra želja — — — — — — — — —	21
Magaricin sin — — — — — — — — —	23
Gazda i pećar — — — — — — — — —	25
Spaija i komencijaši — — — — — — — — —	27
Rič sirotog i bogatog — — — — — — — — —	30
Pipa zoru — — — — — — — — —	32
Krpljenje jaja — — — — — — — — —	34
Kurjak se ženi kusavom lisicom — — — — — — — — —	35
Zec i magarac — — — — — — — — —	37
'Di bi raskidali braćinstvo — — — — — — — — —	39
Vranina žalost — — — — — — — — —	40
Ubija kurjaka s lakumićom — — — — — — — — —	41
Junak pivčije krvi — — — — — — — — —	43
Baba putuje u raj — — — — — — — — —	47
Najgori čovik na svitu — — — — — — — — —	49
Jalova kobila i lisac — — — — — — — — —	51
Gost kod Bunjevca na debeli četvrtak — — — — — — — — —	53
Pijancova krvaća — — — — — — — — —	55
Kurjak bi čašu vode — — — — — — — — —	57
Kukavica i ribe — — — — — — — — —	58
Lisica i bikov rep — — — — — — — — —	59
Kobo i pivac — — — — — — — — —	61
Zečije srce — — — — — — — — —	63
Pivac gaćonja i maćak brkonja — — — — — — — — —	65

Zmaj i siromašak	—	—	—	—	—	—	—	—	69
Siromašak uči sina	—	—	—	—	—	—	—	—	82
Pijana baba među mrtvima	—	—	—	—	—	—	—	—	84
Zecov pomagač	—	—	—	—	—	—	—	—	86
Najlipči konj	—	—	—	—	—	—	—	—	88
Mrvičar	—	—	—	—	—	—	—	—	89
Cigina prisuda	—	—	—	—	—	—	—	—	92
Baba s ružama i divojka	—	—	—	—	—	—	—	—	94
Mladoženja spasava glavu	—	—	—	—	—	—	—	—	96
Kralj i svinjar	—	—	—	—	—	—	—	—	98
U ludom selu najluđi je prvi čovik	—	—	—	—	—	—	—	—	100
Selo s lipim divojkama	—	—	—	—	—	—	—	—	106
Bunjevac i tekuća voda	—	—	—	—	—	—	—	—	109
Popo na oranju	—	—	—	—	—	—	—	—	111
Dok je brata ne će se udati	—	—	—	—	—	—	—	—	122
Glupavi du'	—	—	—	—	—	—	—	—	124
Pudarski knez i popo	—	—	—	—	—	—	—	—	126
Gazda koji se sića svega	—	—	—	—	—	—	—	—	127
Dida nema kada ni da umre	—	—	—	—	—	—	—	—	144
Otac i mater Marka Kraljevića	—	—	—	—	—	—	—	—	146
Metluketa	—	—	—	—	—	—	—	—	148
Gadan kralj	—	—	—	—	—	—	—	—	153
Dva brata i kum	—	—	—	—	—	—	—	—	155
Gazda i pustahije	—	—	—	—	—	—	—	—	157
Kadgošnja bunjevačka dica	—	—	—	—	—	—	—	—	159
Dva brata u grobu	—	—	—	—	—	—	—	—	161
Najmudriji na svitu	—	—	—	—	—	—	—	—	163
Pekarov čađav šegrt	—	—	—	—	—	—	—	—	165
Bunjevačko vino i car	—	—	—	—	—	—	—	—	167
Komšije — ovan i kurjak	—	—	—	—	—	—	—	—	169

Riječnik manje poznatih riječi	—	—	—	—	—	—	—	—	171
Bilješka o piscu	—	—	—	—	—	—	—	—	172

Balint Vujkov

ŠALJIVE HRVATSKE
NARODNE PRIPOVIJETKE
(BUNJEVAČKE)

Izdanje

RUKOVET, SUBOTICA
Vladimira Nazora 7

Za izdavača

LAZAR MERKOVIĆ

Korektor

BALINT VUJKOV

Štampa

GRADSKA ŠTAMPARIJA
Subotica

zkv.h.org.rs

BIBLIOTECA

CROATICA

ZKVH SUBOTICA

K
VUJ
š